

Sosyal Bilimler
Enstitüsü

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

**YARI KAMUSAL VE YARI ÖZEL ALAN OLARAK BALKONLAR:
MİMAR/ARKİTEKT DERGİSİ BAĞLAMINDA – İSTANBUL ÖRNEĞİ,
1931-1940**

Yüksek Lisans Tezi

ESMA VURAL

İSTANBUL, 2021

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

**YARI KAMUSAL VE YARI ÖZEL ALAN OLARAK BALKONLAR:
MİMAR/ARKİTEKT DERGİSİ BAĞLAMINDA – İSTANBUL ÖRNEĞİ,
1931-1940**

Yüksek Lisans Tezi

ESMA VURAL

Danışman: DOÇ. DR. YUNUS UĞUR

İSTANBUL, 2021

ÖZET

YARI KAMUSAL VE YARI ÖZEL ALAN OLARAK BALKONLAR: MİMAR/ARKİTEKT DERGİSİ BAĞLAMINDA – İSTANBUL ÖRNEĞİ, 1931-1940

Bu araştırmada yarı kamusal ve yarı özel alan olarak balkonlar, Erken Cumhuriyet döneminin tek mimari periyodik yayını olan *Mimar/Arkitekt* dergisi kapsamında 1931-1940 yılları arası İstanbul örneğinde incelenmiştir. 1930'lu yıllar Türkiye'nin her alanda batıyı en yakından izlediği zaman dilimi olarak görülmektedir. Dolayısıyla toplumsal ve mekânsal açıdan birçok değişim kendisini göstermiştir. Bu değişimler çerçevesinde apartman konut tipi yapılara olan eğilim ile birlikte balkon mekânları da yaygınlaşarak şehir manzarasına daha çok eklenmişlerdir. Bu çalışmada, dışa dönük yapıyla var olan kültürel ortamda yer edinmeye başlayan balkonların dokuz yıllık süre içerisindeki farklılaşmalarının, tipolojilerinin ortaya konulması, işlev ve amaçlarının tartışılması hedeflenmiştir. Çalışmada, ele alınan dönem aralığının bir ara dönem olması ve bazı açık/yarı-açık mekân tanımlarının iç içe geçmiş olmasından kaynaklı balkonun türevleri olan diğer açık/yarı-açık mekânlara da yer verilmiştir.

Aynı zamanda bu çalışma 1931-1940 yıllarına ve balkonlara odaklanarak, ileride yapılacak dönemin mimarlık ve şehircilik tartışmalarına zemin hazırlamaktadır. 1931-1980 dönem aralığında yayım yapan *Mimar/Arkitekt* dergisi kapsamında yapılan taramalar sonucunda, balkonların incelenmesine yönelik veri ve uygun dönem aralığı 1931-1940 yılları arası olarak tespit edilmiştir. Bu dönem aralığında çalışılabilir 133 adet konut projesi saptanmış, bu konut projelerinden 100 adetinin İstanbul şehrinde yer aldığı gözlemlenmiştir. Dolayısıyla İstanbul balkonlarının ayrı incelenmesine yol açmıştır. Dergide yer alan yayınların konut projeleri incelenerek bir balkon veri tabanı oluşturulmuştur. Bu veri tabanı, dönemin mimari düşünce eğilimi ve daha önce konu ile ilgili yapılan çalışmalar çerçevesinde ele alınmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Balkon, Yarı kamusal-özel alan, Yarı-açık mekân, Mimar/Arkitekt dergisi, İstanbul, Erken Cumhuriyet Dönemi.

ABSTRACT

BALCONIES AS SEMI-OPEN AND PRIVATE SPACES: IN THE CONTEXT OF *MIMAR/ARKITEKT* JOURNAL – THE CASE OF ISTANBUL, 1931-1940

In this study balconies as semi-private and public spheres are examined between 1931-1940 in the case of İstanbul city within the scope of the journal *Mimar/Arkitekt*, which is the only architectural periodical publication of the Early Republican period. 1930's were the periods of time where Turkey was most closely following West in every field. Therefore many social and spatial changes revealed themselves. Within the framework of these changes along with the tendency towards apartment buildings, balconies have been added more to the city view as they have become widespread. In this study, it is aimed to reveal the typology, differentiations, functions and purposes of balconies, which have started to take place in the existing cultural environment with their extrovert structure, together with the changing and transforming social structure within a period of nine years. At the same time other open/semi-open spaces are included due to the fact that the time period of this study is an intermediate period and the housing space definitions are intertwined.

Concurrently, this study lays the groundwork for future discussions on architecture and urbanism by focusing on the balconies in a period between 1931-1940. These semi-open spaces are discussed in the context of *Mimar/Arkitekt*, which is the first architecture journal of the Republic. As a result of the searches made within the scope of *Mimar/Arkitekt* journal which was published in the period between 1931-1980, the data for the examination of balconies and the appropriate period interval were determined between 1931-1940. During this period, 133 examinable housing projects were identified, as we observe these housing projects they were located in the city of İstanbul. Thereby, it has led the study to examine the İstanbul balconies separately. A balcony database was created by examining the housing projects of the publications in the journal. This database has been evaluated within the framework of architectural conception of the period and previous works that have been studied on the subject.

Keywords: Balcony, Private and public spheres, Semi-open space, *Mimar/Arkitekt* journal, İstanbul, Early Republican period.

ÖNSÖZ

Balkonlar evin tek dışa dönük mekânı olmaları ile birlikte kent yaşamında oldukça önemli bir konuma sahiptirler. Bu önemi korona virüs salgını ile birlikte, evde geçirilen sürenin artmasıyla daha çok idrak ettiğimiz kesindir. Ben bu dönemde, apartman dairemde yer alan en fazla üç metrekare olan balkonumda balkonlar ile ilgili tezimi yazmaktaydım. Kuşkusuz özlemimi çektiğim birçok mekânın özellikle bir bahçenin yerini tutamaz. Fakat motivasyonumun en dipte olduğu bir dönemde kurtarıcı bir işlev gördüğünü söyleyebilirim. Belki her mekânın bir zamanı vardır, balkonlar için de o zaman bu zamandır. Erken Cumhuriyet dönemi konutlarındaki gibi bir “gezinti balkon”umuz olsaydı kim bilir belki bu süreçte bu kadar zorluk çekmezdik.

Bu zorlu süreçte, Yüksek Lisans süresince bana olan inancımı, desteğini eksik etmeyen danışmanım Yunus Uğur’a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. İstanbul Şehir Üniversitesi sayesinde tanıştığım başta Halil İbrahim Düzenli olmak üzere Eda Yücesoy’a, kıymetli hocalarıma ve Şehir ailesine bana sundukları kaliteli zaman ve eğitimden dolayı hepsine müteşekkirim.

Son olarak maddi ve manevi desteklerinden dolayı anneme, ablama ve babam Hacı Vural’a teşekkür ediyorum. Tez yazım sürecinde hayatımı kolaylaştıran Kübra Yılmaz, Hatice Bozkurt, Medine Çetin ve Fatma Aladağ başta olmak üzere tüm arkadaşlarıma ve yakınlarıma şükranlarımı sunuyorum.

Esmâ VURAL

İstanbul, 2021

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLO LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı	2
1.2. Çalışmanın Kaynağı ve Yöntemi	2
1.3. Çalışmanın Bölümleri	4
2. LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ	5
2.1. 1930’larda Türkiye’de Mimarlık Çalışmaları	5
2.2. Türkiye’de ve Dünyada Balkon Çalışmaları	8
3. MİMAR/ARKİTEKT DERGİSİ BALKON VERİ TABANI	16
3.1. Balkon Verileri ve Veri Tabanı	16
3.2. Örneklem Grubunun Tespiti.....	16
4. MİMARLAR, KONUTLAR ve İSTANBUL BALKONLARI	21
4.1. Mimarlar.....	21
4.2. Konut Tipleri: Müstakil Ev ve Apartman/Kira Evi.....	22
4.3. İstanbul Konut Projeleri: Balkon Tip ve Türevleri, İlişkili Hacimler ve Ölçüleri	27
4.3.1. Balkon Tipleri.....	30
4.3.1.1. Çıkma Balkon	30
4.3.1.2. Loca Balkon.....	31
4.3.1.3. Kısmi Loca Balkon	32
4.3.1.4. Loca Köşe Balkon	32
4.3.1.5. Fransız Balkonlar.....	33
4.3.1.6. Köşe Balkon	34
4.3.2. Balkon Türevleri.....	35
4.3.2.1. Galeri Balkon.....	35
4.3.2.2. Teras	36
4.3.2.3. Veranda.....	37
4.3.2.4. Güverte	37

4.3.3. <i>Mimar/Arktekt</i> Balkonları.....	38
4.3.3.1. L Köşe Balkon	38
4.3.3.2. Gezinti Teras.....	39
4.3.4. Balkon Ölçüleri	40
5. BALKONLAR: DEĞİŞİMİN TANIKLARI.....	44
5.1. Mekânsal İlişkiler ve Konumlar	44
5.2. İşlev ve Amaç.....	56
6. SONUÇ.....	63
KAYNAKÇA	66
EKLER.....	70

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 3.1: Çalışma Kapsamına Alınan; Müstakil ve Apartman/Kira Evi Konut Projeleri	17
Tablo 3.2: Çalışma Kapsamına Alınmayan; İstanbul Dışındaki Konut Projeleri.....	19
Tablo 3.3: Çalışma Kapsamına Alınmayan; Planlarında Mahal İsimlerine Yer Verilmemiş Konut Projeleri.....	20
Tablo 3.4: Çalışma Kapsamına Alınmayan; Yapım Yeri Belirtilmemiş Konut Projeleri	20
Tablo 4.1: Çalışma Kapsamına Alınan, İstanbul Konut Yapılarının Yıllara Göre Dağılımı.....	27
Tablo 4.2: Konutlarda Yer Alan Çıkma Balkon Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi	30
Tablo 4.3: Konutlarda Yer Alan Loca Balkon Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi.....	31
Tablo 4.4: Konutlarda Yer Alan Kısmi Loca Balkon Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi	32
Tablo 4.5: Konutlarda Yer Alan “Loca Köşe Balkon” Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi	33
Tablo 4.6: Konutlarda Yer Alan Fransız Balkon Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi	34
Tablo 4.7: Konutlarda Yer Alan Köşe Balkon Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi.....	34
Tablo 4.8: Konutlarda Yer Alan Galeri Balkon Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi.....	35
Tablo 4.9: Konutlarda Yer Alan Teras Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi.....	36
Tablo 4.10: Konutlarda Yer Alan Veranda Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi.....	37
Tablo 4.11: Konutlarda Yer Alan Güverte Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi.....	38
Tablo 4.12: Konutlarda Yer Alan L Köşe Balkon Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi	39
Tablo 4.13: Konutlarda Yer Alan “Gezinti Teras” Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi	39
Tablo 4.14: Müstakil Yapılarda Balkon Oranı ve İlişkili Oda Tipi.....	40
Tablo 4.15: Apartman/Kira Evlerinde Balkon Oranı ve İlişkili Oda Tipi.....	40
Tablo 4.16: Balkon Ölçüleri (1931-1933).....	42
Tablo 4.17: Balkon Türevleri – Ölçüler (1931-1933)	43
Tablo 4.18: Konut Yapılarında Balkon Tipleri-Türevleri ve Oranları	44

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 2.1: İstanbul Balkon Manzaraları	8
Şekil 2.2: “Bilinçsizce Kapatılan Balkonlar”	11
Şekil 2.3: “Düzenli” Kapatılan Balkon Örneği	14
Şekil 2.4: “Düşük Statülü” Balkon Örneği	14
Şekil 2.5: “Uygunsuz” Kullanılan Balkonlar	15
Şekil 2.6: “Uygunsuz” Kullanılan Balkonlar	15
Şekil 4.1: Çalışma Kapsamında Yoğunlukla Yer Alan Mimarlar ve Konut Projeleri Oranı	22
Şekil 4.2: “Müstakil Ev” Görünüşler	23
Şekil 4.3: “Müstakil Ev” Zemin ve Birinci Kat Planları	23
Şekil 4.4: Apartman/Kira Evi Örneği Görünüş	24
Şekil 4.5: Apartman/Kira Evi Örneği Birinci Kat Plan	24
Şekil 4.6: <i>Mimar/Arkitekt</i> Dergisinde Yer Alan Yarı-Açık Mekân Tanımları	28
Şekil 4.7: Çıkma Balkon	30
Şekil 4.8: Loca Balkon	31
Şekil 4.9: Kısmi Loca Balkon	32
Şekil 4.10: Loca Köşe Balkon	32
Şekil 4.11: Fransız Balkon	33
Şekil 4.12: Köşe Balkon	34
Şekil 4.13: Teras Görünüş	36
Şekil 4.14: Veranda Görünüş	37
Şekil 4.15: L Köşe Balkon Plan ve Görünüş	38
Şekil 4.16: Gezinti Teras Plan ve Görünüşler	39
Şekil 4.17: “Yaşama Balkonunda Yapılacak Eylemler İçin Gerekli Büyüklükler”	41
Şekil 5.1: Çıkma Balkon Plan ve Görünüş	45
Şekil 5.2: Loca Balkon Plan ve Görünüş	45
Şekil 5.3: Bina Köşesinde Konumlanan Loca Balkon ve İçeriden Bakış, Görünüş	46
Şekil 5.4: Loca Balkon Manzara Görünüş	46
Şekil 5.5: Kısmi Loca Balkon Plan ve Görünüş	47
Şekil 5.6: Loca Köşe Balkon Plan	47
Şekil 5.7: Loca Köşe Balkon Plan ve Görünüş	48
Şekil 5.8: Fransız Balkon Görünüş	48

Şekil 5.9: Fransız Balkon Görünüş	49
Şekil 5.10: Derinliği olan Fransız Balkonlar	49
Şekil 5.11: Köşe Balkon Plan ve Görünüş.....	50
Şekil 5.12: Köşe Balkon Görünüş.....	50
Şekil 5.13: L Köşe Balkon Plan ve Görünüş	50
Şekil 5.14: Balkon ve Teras Ölçüleri- İstisnai Durumlar.....	51
Şekil 5.15: Teras İçeriden Görünüş	51
Şekil 5.16: Kapalı Teras Plan ve Görünüş.....	52
Şekil 5.17: Camekanla Örtülü Teras İçeriden Görünüş	53
Şekil 5.18: Teras Görünüşler	53
Şekil 5.19: Gezinti Teras Plan ve Görünüş.....	53
Şekil 5.20: Veranda Görünüşler.....	54
Şekil 5.21: Veranda Zemin ve Birinci Kat Planları ve Görünüşleri	54
Şekil 5.22: Veranda Zemin ve Birinci Kat Planları	55
Şekil 5.23: Güverte Balkon Plan ve Görünüşler	55
Şekil 5.24: Güverte Balkon Plan ve Görünüş	55
Şekil 5.25: Galeri Plan ve Görünüş.....	56
Şekil 5.26: Konut Kat Planlarında Balkon Konumu.....	57
Şekil 5.27: Terastan Manzaraya Bakış.....	58
Şekil 5.28: Manzara Cephesi Teras Görünüş.....	59
Şekil 5.29: Estetik Açından Balkonlar; Cephede Balkon Tesirleri.....	60
Şekil 5.30: Estetik Açından Balkonlar; Cephede Balkon Tesirleri.....	60
Şekil 5.31: Estetik Açından Balkonlar; Cephede Balkon Tesirleri.....	61
Şekil 5.32: Estetik Açından Balkonlar; Cephede Balkon Tesirleri.....	61
Şekil A.1: “Ceylan Apartmanı” Loca Balkon.....	70
Şekil A.2: “İstiklal Apartmanı” Fransız Balkon Görünüş.....	70
Şekil A.3: “Pertev Apartmanı” Çıkma Balkon Görünüş.....	71
Şekil A.4: “Pertev Apartmanı” Kapatılmış Loca Balkon ve Fransız Balkon Görünüş.....	71
Şekil A.5: “Bosfor Apartmanı” Loca Balkon Görünüş.....	72
Şekil A.6: “Kira Evi” L Köşe Balkon Görünüş	72
Şekil A.7: “İskeçe Apartmanı” Köşe Balkon Görünüş	72

1. GİRİŞ

Mimari bir öge, yarı kamusal-özel alan olarak balkonlar özellikle konutların mimari biçimlenişlerinde, gerek estetik gerekse işlevsel açıdan önemli bir yer tutmaktadır. İtalyanca’da 1348 yılından itibaren varlığı bilinen “balcone” sözcüğü; “yapı iskelesi ve birkaç kişilik özel bölme olan loca anlamlarında kullanılmaktadır” (Şenyurt 2018: 369). Osmanlı döneminde ise balkonlar, 1860’larda belediye yapı kanunuyla birlikte konutlarda yer edinmeye başlamıştır (Şenyurt, 2018). Balkonlar genel olarak geçmişten günümüze farklı form ve işlevlerde, fiziksel çevremizde var olmayı sürdürmüşlerdir. Roman, resim, şiir gibi çeşitli sanat dallarında kamusal-özel, içeriği dışarıya bağlayan bir ara kesit olma özelliğiyle, ilgi duyulan bir mekân olarak da görülmektedirler. Fakat bu ilginin ötesinde Osmanlı dünyasına 19. yüzyılda giren balkonlar, Erken Cumhuriyet döneminde batılılaşma olgusu ile birlikte konutlarda yaygınlaşarak kullanım açısından önemli değişimler göstermişlerdir. Bu tezde 1930 öncesinden, Osmanlı döneminden veya Batı Avrupa’dan bir grup konut proje örnekleri incelenerek karşılaştırılabilir olsa dahi tezin kapsamı dışındadır. Fakat *Mimar/Arkitekt* dergisinde yer alan balkon çeşitlenmelerinin varlığı kendiliğinden değişimin ön tanıklarındır. (Bknz. sayfa 9; Celal Esad Arseven’in balkon tanımı).

Bu çalışmada yarı kamusal-özel alan olan balkon mekânlarının, 1931-1940 yılları arası, Cumhuriyet’in ilk mimarlık dergisi olan *Mimar/Arkitekt* dergisi konut projeleri çerçevesinde incelenmesi hedeflenmiştir. Uzun soluklu ve kesintisiz yayım geçmişi olan *Mimar/Arkitekt* dergisi; Cumhuriyet’in ilk mimarlık dergisi görevini üstlenmesi ve değerlendirme açısından mimari bir belge niteliğinde olması, özelinde araştırmayı yapmayı önemli ve gerekli kılmıştır. Yabancı mimarlara verilen olanaklardan faydalanamayan yerli mimarlar *Mimar/Arkitekt* dergisi gibi bir platforma ihtiyaç duymuş, kendi haklarını korumayı ve yerli mimariyi tanıtmayı amaç edinmişlerdir. Bu anlamda mimari projeler yayınlamaları dönemin mimari düşüncesiyle (“Yeni Mimari”) biçimlenmiş olan yapı tasarımlarına yer vermişlerdir. Buna koşut “Yeni Mimari”nin Türkiye genelinde mimarlar arasında yaygınlaşmasını amaç edinmişlerdir.

Genel bir çerçeveden değerlendirdiğimizde 1930’lu yıllar, birçok değişim ve dönüşümün, çeşitli alanlarda çeşitli değişimlerin ve gelişmelerin yaşandığı, batının yakından izlendiği bir dönem olarak görülmektedir. Bu dönem de diğer alanlarda olduğu gibi mimarlık ve şehircilik alanında da birçok adım atılmış, değişim gerçekleşmiştir. Dolayısıyla *Mimar/Arkitekt* dergisinde yer alan konut yapıları dönemin mimari anlayışını, Türk mimarlığının önemli bir evresini yansıtmaları açısından önemli veriler sunmaktadırlar. Günümüzde İstanbul gibi büyük şehirlerde giderek yok olan balkonların bu tarihi yapılardaki varlığı ayrıca önem kazanmaktadır. Çalışmada, örnek teşkil etmesi amaçlı çalışma kapsamına alınan günümüze kadar ulaşmış, bazı konut yapılarının balkonlarının güncel durumlarına da yer verilecektir.

1931 yılında yayım yapmaya başlayan *Mimar/Arkitekt* dergisi çalışmanın verimliliği açısından incelendiğinde 1931-1940 yılları arası, gerek veri gerek ise mimari ortamı çerçevesinde balkonların çalışılmasına yönelik uygun dönem aralığı olarak görülmüştür. *Mimar/Arkitekt* dergisinin ilk dokuz yılı incelenerek balkonların bu süreçteki farklılaşmaları, tipolojileri, işlev ve amaçları değerlendirilmeye çalışılacaktır. Dönemin sosyo-mekansal olarak geçiş halinde olması nedeniyle bazı

konut yapılarında özellikle apartman/kira evi kat planlarında balkon-teras gibi açık/yarı-açık mekanlarının gerek biçimsel gerek ise konum ve işlev bakımından birbirlerinden yeterince farklılaşmadığı gözlemlenmiştir. Buna bağlı olarak çalışmada, balkonun türevleri olan diğer açık/yarı-açık mekanlara da yer verilecektir.

1.1. Çalışmanın Amacı

Balkonlar, doğru biçimlendirildiği, kullanıldığı takdirde şehir manzarasına yön veren, şehrin kimliğini yansıtan mimari unsurlardır. Aynı zamanda konut yapılarında, kamusal-özel alan olarak içeriği dışarıya bağlayan önemli bir mekân özelliği taşımaktadırlar. Cumhuriyet döneminde gerçekleşen toplumsal değişimler mimariye de yansımış, batılılaşma olgusu ile birlikte mekânsal değişimler kendini göstermiş, dolayısıyla bu sürecin balkonlar üzerine de etkisi oldukça fazla olmuştur. 1931-1940 yılları arası, *Mimar/Arkitekt* dergisinde yayımlanan konut projelerin incelenmesiyle bu dönemin, yarı kamusal yarı özel alan olan balkon mekânlarının değişen ve dönüşen toplumsal yapı ile birlikte dokuz yıllık süre içerisindeki değişimleri, işlev ve amaçlarının değerlendirilmesi ve aynı zamanda ileride yapılacak mimarlık ve şehircilik çalışmalarına zemin sunması hedeflenmiştir.

Bu dönem aralığının seçilmesinde, dönemin mimarlık düşüncesi olan rasyonel mimarinin, Türkiye'nin batıyı en yakından izlediği, 1930'ların gereksinimlerini karşılamayı amaçlayan, Türk mimarlık alanına başka alanları; şehircilik, farklı sanat dallarının da mimarların uğraşı haline getiren, konut mimarisine yönlendiren, mimarlar arası örgütlenmenin yasal olarak gerçekleşmesini sağlayan bir dönem olarak yansımaları etkili olmuştur.

1.2. Çalışmanın Kaynağı ve Yöntemi

Uzun soluklu ve özerk meslek dergisi olan *Mimar/Arkitekt* dergisi, yirminci yüzyıl Türkiye mimarlığı tarih yazımında en çok başvurulan kaynaklar arasında yer almıştır. Zeki Sayar, Abidin Mortaş, Sedad Hakkı Eldem, Şevki Balmumcu ve Aptullah Ziya tarafından kurulmuştur. Dergi, 1931-1934 yılları arası *Mimar* adı ve "Aylık Mecmua" açıklamasıyla yayın yapmıştır. 1934 yılında ise yine *Mimar* adıyla fakat "Aylık Yapı Sanatı, Şehircilik ve Tezyini Sanatlar Mecmuası" açıklamasıyla kendini yenileyerek değişim göstermiştir. 1935 yılında ise harf yasası ile birlikte *Mimar/Arkitekt* adını alarak, "Aylık Yapı Sanatı, Şehircilik ve Tezyini Sanatlar Mecmuası" açıklamasıyla devam etmiştir. 1936 yılında *Arkitekt* ismini alarak açıklaması ise "Aylık Yapı Sanatı, Şehircilik ve Dekoratif Sanatlar Dergisi" olarak değişmiştir. Derginin bu isim değişikliklerinden dolayı tezin ilgili bölümlerinde *Mimar/Arkitekt* ifadesi kullanılmıştır.

Aylık olarak yayınlanma amacı güden derginin yıllara göre yayın sayısı değişebilmektedir. Bir sene içerisinde en fazla 11 defa yayım yapmıştır, bazı yıllarda iki/üç/dört ay birleştirilmiş ve tek seferde yayınlanmıştır. Örneğin; 1931 yılında 11. aya kadar her ay bir sayı olarak yayımlanmış, fakat 11 ve 12. ayın sayıları birleştirilerek tek seferde yayımlanmıştır. Her sayı farklı içeriklere sahip olabilmekle birlikte, sayfa sayısı içeriğe göre değişiklik gösterebilmektedir. Mimarlık tarihi, güncel mimari ortamın gereği sıklıkla metinlere yer verilen sayılarda sayfa sayısı, çoğunlukla yapı tanıtımı yapılan sayılardaki makalelere göre daha çok sayfa içerebilmektedir. Her sayı 25-35 sayfa aralığı arasında değişiklik gösterebilmekle birlikte 1939 yılından başlayarak iki ayda bir dergi yayımlanmaya

başlanmış ve sayfa sayıları her ayda bir çıkan sayılara göre iki katı olarak artış göstermiştir. Sayfa sayısının artmasına rağmen 1940 yılından itibaren konut proje tanıtım sayısında iniş gözlemlenmektedir. Bu sebeple git gide azalan konut projeleri sebebiyle, yapı sayısı diğer yıllara göre daha yoğunluklu olan 1931-1940 yılları arası çalışma kapsamına dahil edilmiştir. 1931-1940 yılları arasında, toplam yayımlanmış dergi sayısı: 95 olmak üzere; 1931, 1933, 1934 yıllarında bir sene içerisinde 11 defa; 1932, 1935, 1936, 1937, 1938 yıllarında senede 10 defa; 1939 ve 1940 yıllarında ise yıllık olarak 6 defa yayımlanmıştır.

Aylık yayın yapmasına rağmen *Mimar/Arkitekt* dergisinin içeriği oldukça zengindir. Dönemin güncel mimari ve şehircilik meseleleri, teknik bilgi ve malzeme tanıtımı ve mimarlık tarihi üzerine yazıları da içerdiği gözlemlenmiştir. Dönemin mimari akımı olan “Kübik mimari” nin gereği teras, balkon gibi yarı-açık mekânların daha yaygın kullanılmaya başlanması üzerine, bu mekânlar için uygun teknik ve malzeme arayışı ile ilgili metinlere rastlanabilmektedir.

Yarı kamusal yarı özel mekânlar olan balkonların, *Mimar/Arkitekt* dergisi üzerinden analizi yapılarak 1930’lu yıllarda balkon tipolojileri, farklılaşmaları, işlev ve amaçlarının irdelenmesi hedeflenmiştir. Öncelikle 1931-1980 yılları arası yayım yapan *Mimar/Arkitekt* dergisi üzerine genel bir tarama yapılmıştır. Çalışmanın amacı olan yarı kamusal-özel alan balkonların incelenmesine yönelik, gerek veri gerek ise dönemin sosyal ve mekânsal ortamı bakımından en uygun dönem aralığı olarak 1931-1940 yılları arası uygun bulunmuştur. *Mimar/Arkitekt* dergisinde, bu dönem aralığında yer alan yayımların, yapı projelerin, içerikleri incelenerek balkon veri tabanı oluşturularak analizi yapılmıştır.

Öncelikle 1930’larda Türkiye’de mimarlık çalışmaları, sonrasında Türkiye’de ve dünyada balkona dair literatür değerlendirilmiştir. Yapılan literatür çalışmasından sonra *Mimar/Arkitekt* dergisinde 1931-1940 yılları arasında yer alan konut projelerinin; mimar/mühendislerini, konut tiplerini (müstakil, apartman/kira evi), yapım yerlerini, kat sayılarını içeren genel bir tablo oluşturulmuştur. Oluşturulan tablo sonucunda, çalışılabilir konut projeleri saptanmıştır. Çalışılabilir konut projelerini incelendiğinde ise, diğer şehirlere göre İstanbul’da yer alan konut projelerinin yoğunlukta yer aldığı gözlemlenmiştir. Dolayısıyla İstanbul özelinde tasarlanan konut projelerinin balkonlarının ayrı incelenmesine yol açmıştır. Bir konut envanterinin oluşturulması üzere müstakil ve apartman/kira evi konut tipleri ayrı ayrı incelenmiştir. Bu konut tiplerinin hangi tip balkonu içerdiği tespiti yapılmış, balkon ölçüleri saptanmıştır. Daha sonra hangi oda tipiyle (yaşama, dinlenme, servis) ilişkili olduğu saptanmış ve yıllar özelinde en çok ilişkilendirilen mekan oranına ulaşılmıştır. Burada kolektif yaşam tipi yapı türlerinde kat planlarının tekrarlanması üzere birinci kat baz alınmış ve çok daireli kat planlarında birbirinin aynası olan iç mekan düzenlemeleri, tek daire olarak ele alınmıştır. Müstakil evlerde ise herhangi bir kat sınırlandırılması yapılmamış, tüm yapıda bulunan yarı-açık mekânlar incelenerek kayıtlara geçirilmiştir. Bu düzenleme ile *Mimar/Arkitekt* dergisinde yer alan mimari projeler doğrultusunda balkon envanteri 1940 yılına kadar oluşturulmuştur. Her yılın konut projelerinin analizi yapılması üzere öncelikle müstakil ve apartman/kira evi konut tiplerinde kullanılan balkon tiplerinin ve sayısının tespiti ayrı ayrı yapılmış ve son olarak toplam sayı adeti, en çok kullanılan balkon tipinin tespiti yapılmıştır. Bu kısım çalışmanın üçüncü ve dördüncü bölümünde daha detaylı olarak anlatılacaktır.

1.3. Çalışmanın Bölümleri

Bu tez çalışması altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışmanın amacı, kaynağı ve yöntemi hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde ise konu ile ilgili daha önce yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Öncelikle Türkiye'deki dönemin mimari ortamı daha sonra Türkiye'de ve dünyada balkona dair literatür değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümde öncelikle, balkon veri ve veri tabanı, uygulanan yöntemler açıklanmıştır. Ardından *Mimar/Arkitekt* dergisi çerçevesinde yapılan taramalar sonucunda, balkonların incelenmesi üzere örneklem grubu olarak seçilen konut projelerine yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde ise örneklem grubu kapsamında yer alan mimar/mühendisler ve konut tipleri ortaya konulmuş, ilgili konut projeleri dâhilinde yapılan incelemeler sonucunda balkon bulgularına yer verilmiştir.

Beşinci bölümde ise veri tabanı merkeze alınarak dokuz yıllık süre içerisindeki farklılaşmaları, tipolojileri, işlev ve amaçları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Son olarak tüm çalışmanın ele alınması üzere "Sonuç" bölümüne yer verilmiştir.

2. LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ

2.1. 1930'larda Türkiye'de Mimarlık Çalışmaları

Sanatın politik, ekonomik ve toplumsal olaylardan bağımsız olarak geliştiğini söylemek mümkün değildir. Tarih boyunca bir toplumun siyasi ve ekonomik yönden gücü, kültürel açıdan verimliliğini belirlemektedir (Yavuz, 1973). Bu bağlamda Sözen'e (1996: 1) göre, "... Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı ele alındığı zaman, toplumumuzun geçirdiği aşamaların mimarlık ortamımıza benzer biçimde yansıdığı görülmektedir. Doğal olarak, mimarlık bir anlamda geçirdiğimiz toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel gelişmelerin göstergesidir". Türkiye'de 1930'lu yıllar birçok alanda pek çok değişimin ve dönüşümün yaşandığı yıllar olarak bir kırılma noktası niteliğindedir. Sibel Bozdoğan, 1930'larda Türkiye'de mimarlık ve şehircilik ortamını şu şekilde özetlemektedir;

Modern mimari ve şehircilik, tanım gereği, yeni ve bütünüyle modern bir millet yaratmaya yönelik bu arzunun en güçlü görsel simgeleriydi. Le Corbusier'nin, Türk hükümetinin İstanbul'un eski ahşap evlerine herhangi bir modern müdahalede bulunmamasını önerdiği için Türkiye'deki önemli bir ihaleyi kaybetmiş olması, bu cumhuriyetçi hislerin gücünü göstermektedir. (Bozdoğan 2012: 78)

Bilindiği üzere Türkiye'de modern mimarlık düşüncesinin temelleri Erken Cumhuriyet döneminde atılmıştır. Türkiye'de Cumhuriyet dönemi mimarlığını ele alan ilk çalışma Celal Esad Arseven tarafından 1931 tarihinde gerçekleştirilmiştir (Ergut 2009: 121).

1930'ların mimari kültürünü anlatan kapsamlı çalışmayı yapmış yazarlar arasında ise Sibel Bozdoğan bulunmaktadır. Mimarlık tarihçileri, erken Cumhuriyet dönemini, üslup açısından yapılan tanımlamalara göre üç evreye ayırmaktadırlar: "Birinci Milli Üslup", "Uluslararası Üslup" ve "İkinci Milli Üslup". Sibel Bozdoğan (2012), Erken Cumhuriyet dönemi mimari kültür üzerine yaptığı çalışmada mimarlık tarihçilerinin bu tutumlarından farklı olarak önemli bir noktaya değinmektedir: üslup arayışlarının ardında yatan gücün bir ulus inşasının gerçekleştirilmesi. Sibel Bozdoğan'ın (2012) bu eseri çalışmanın dönem aralığını oluşturan 1931-1940 yıllarını, sosyal, kültürel ve mekânsal gelişmelerini izleyebilmemiz açısından oldukça önemlidir. Bozdoğan'ın da çalışmasında yararlandığı yazarlar arasında yer alan Üstün Alsaç (1976), Türk mimarisinin Cumhuriyet dönemi içerisindeki düşünce ürünlerini ve bu mimarlık düşüncesinin diğer alanlarda oluşturduğu ürünlerin; "eğitim, yasa, örgütlenme gibi" gelişimi üzerinde durmaktadır. Burada tarihsel olarak Cumhuriyet dönemi mimarlık akımları; birinci ulusal mimarlık (1923-1930), rasyonel mimarlık (1930-1940), ikinci ulusal mimarlık (1940-1950), serbest biçimlerle çözüm arayan mimarlık (1950-1960) ve son olarak 1960-1976 arası dönemdeki mimarlık düşüncesi ele alınmıştır. 1930-1940 dönemindeki mimarlık düşüncesi olan rasyonel mimarlığı "Birinci Devrimler Dönemi" olarak adlandıran yazar, bu dönemin mimari eğilimini, dönemin siyasi ideolojisiyle ele almıştır.

Bu dönemdeki mimarlık düşüncesi Atatürk'ün devrimleri paralelinde gelişen, ulusal mimarlık düşüncesine karşı düşünceleri içeren, anıtsallıktan, sembolik gereksinimlerden başka sorunları da mimarlığın uğraşı alanı içine katan, bütün bu

nitelikleriyle de Türk mimarlık düşüncesinin çağdaş batı mimarlık düşüncesi düzeyine çıkmasına öncülük eden bir mimarlık düşüncesidir. (Alsaç 1976: 20)

Rasyonel mimarlık düşüncesi Türkiye'nin batıyı en yakından izlediği, 1930'ların gereksinimlerini karşılayan, Türk mimarlık alanına şehircilik gibi başka alanları dâhil eden, farklı sanat dallarının da mimarların uğraşı haline getiren, konut mimarisine yönlendiren, mimarlar arası örgütlenmenin yasal olarak gerçekleşmesini sağlayan bir dönem olarak yansımaktadır. Alsaç (1976) bu döneme dair kısa bir eleştiride bulunmuştur. Türk mimarlarının rasyonel düşüncelerine rağmen, mimariye küçük bir miktarda da olsa duygusal baktıklarından söz eder. O döneminin estetik kaygılarını, *Mimar/Arkitekt* dergisinden kesitlerle açıklamıştır.

1930'lu yılları dönemin egemen ideolojik yapısı çerçevesinde değerlendiren bir diğer çalışma Zeynep Yürekli tarafından 1995 yılında yapılmıştır. Dönemin ideolojisi ve mimarlığı arasındaki ilişkiyi, "sergi pavyonları, sergi düzenlemeleri ve bayram tankları" gibi geçici olan sivil mimarlık ürünleri ile modernleşme amacı güden devrimlerle bağlantılı olarak incelemektedir. Yazar, Cumhuriyet dönemi mimarlığının ideolojik misyonu olan modernleşmeyi geniş kapsamda diğer ülkeler ile birlikte, "evrensel modernleştirme projesi" ile bağlantılı olarak yeterince incelenmediğini vurgulamaktadır. Yürekli (1995), dönemin ideoloji ve mimarlığı arasındaki ilişkiyi geçici mimarlık ürünleri ile incelerken Çağla Ercanlı (2015), *Mimar/Arkitekt* dergisi üzerinden incelemektedir. Dönemin ilk mimarlık dergisi olan *Mimar/Arkitekt*'in kapak fotoğraflarından yola çıkarak 1931-1941 yılları arası dönemin "ideolojisi, mimarisi ve fotografik temsili arasındaki ilişki"yi konu edinmiştir. Erken Cumhuriyet dönemi mimarlığının fotoğraf vasıtasıyla nasıl iletildiği, algılandığı ve yayıldığı araştırılmıştır.

Diğer yandan İnci Aslanoğlu (1980), erken Cumhuriyet dönemi mimarlığını, ekonomik düzenin mimarideki etkisini göz önünde bulundurarak dönemsel; "1923-1932 liberal ekonomi yılları ve 1932-1938 devletçi ekonomi politikası yılları" olarak ele almıştır. Bu dönemin mimarlığını Cumhuriyetin ilk on beş yılını sosyal, kültürel ve ekonomik etmenler çerçevesinde değerlendirmiştir. Yazar çalışmasında, bu etmenlerin oluşturduğu çevrede mimarlık faaliyetinin yerini, etkilenme biçimini ve üzerinde durulmamış, yitirmeye yüz tutmuş yapı örneklerini araştırarak değerlendirmiştir. Erken cumhuriyet dönemini ekonomik çerçevede değerlendiren bir diğer çalışma Soner Ural (1974) tarafından yapılmıştır. Yazar bu dönemi iktisadi gelişmeler ile değerlendirmenin yanında bu iktisadi gelişmelerin dönemin mimarlığının özünü anlattığı vurgusunu yapmaktadır:

Türkiye'de mimarlık ve kentleşme sorunu ancak, tarihi süreç içindeki ekonomik sistem, üretim ilişkileri ve bunun üzerine kurulu politika, ideoloji ve kültürle nesnel ilişkileri içinde incelenerek yerli yerine konulabilir. Aksi halde toplumsal süreçlere eşlik eden dış etkenler dikkate alınarak, ekonomik sosyal ve mimari olgunun özü gözden kaçırılmış olur. (Ural 1974: 6)

Yazar erken Cumhuriyet dönemi mimarlığını ve toplumsal gelişmeyi belirleyen ekonomiyi, ilerleme süreçleri ile birlikte ele alarak irdelemiştir. 1930'larda Türkiye'de mimari ortamı ele alan çalışmalara baktığımızda, "ideoloji" ve "mimari" kavramlarının birbirine olan yakın ilişkisine şahit oluruz. Bu dönem özelinde yapılan çalışmaların yoğunlaştığı önemli bir nokta ise dönemin mimarları üzerine olmuştur. Bu yoğunluk 2000'li yıllarda artış göstermiştir. 1920'lerde Türkiye'ye gelmesi istenen yabancı mimarların 1930'larda Teşvik-i Sanayi Yasası ile birlikte sayıları artmıştır. 1932-1938 yılları arasında mimarlık faaliyeti iki grup mimar; yabancı ve yerli olmak üzere mimarlık alanında farklı gelişmelerin oluşmasını sağlamıştır (Aslanoğlu, 1980). Cumhuriyet sonrası Türk mimarlığı ve yabancı

mimarların bu döneme olan etkilerini çalışan Aylin Fidan (2002), çalışmasını dönemin en etkin dört yabancı mimarları olan Paul Bonatz, Ernst Egli, Clemens Holzmeister ve Bruno Taut ile sınırlamıştır. Yazar, cumhuriyet döneminde eğitim, tasarım ve uygulamada yer almış olan yabancı mimarların Türk mimarlığına ve Türk mimarlarına olan olumlu ve olumsuz etkilerini, mimari düşünce yapılarının Türk mimarisindeki yerini değerlendirmiştir. Dönemin mimarları üzerine yapılan bir diğer çalışma Metin Sözen'in (1996) *Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi* başlıklı çalışmasıdır. Yazar, 1930'lu yıllarda yabancı uzmanların mimari yönelimlerini, eğitim kurumlarındaki etkilerini, ve Türkiye'deki konumlarını değerlendirmiştir. Metin Sözen (1996) çalışmasında, bu dönemi dört başlıkla; "Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi", "Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Sonrası Gelişmeler", "İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi" ve "İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi Sonrası Gelişmeler" olarak ele almıştır. 1927'de yılında Teşvik-i Sanayi yasası ile birlikte sanayileşmeyi yaygınlaştırmak amacıyla yabancı uzmanların sayısı artırılmıştır. Türkiye'de çalışma imkânlarının kolaylaşmasıyla yabancı uzmanlar, Güzel Sanatlar Akademisi, İstanbul Teknik Üniversitesi gibi eğitim kurumlarında eğitimci olarak veya çeşitli şehirlerde imar planlamalarında bulunmuşlardır. 1930-1940'lı yıllar arası yabancı uzman sayısı oldukça artmış ve büyük ölçekli uygulamaları beraberinde getirmiştir. Yazar, yabancı uzmanlardan bahsettikten sonra bu dönemin Türk mimarlarına ve ürünlerine değinmiştir. Bu dönemde yabancı uzmanlar kadar olanaklara sahip olamayan Türk mimarlar konut ve kamu binaları üretmişlerdir. Sözen (1996) son olarak 1930'lu yılların dış faktörlerle oluştuğundan, idari yönetimin tutumundan dolayı serbest çalışma imkanı bulan mimarların yapılarında bir bütünlüğün sağlanmadığından, Türk mimarların yeniliğe olan eğilimlerinden, yerli malzeme kullanımının azalmasından, bu dönemin bir diğer özelliği olan; mimarlık eğitim kurumlarının çoğalmasıyla mimar sayısının arttığından bahsetmektedir. Yazar dönemin mimarları yanında Avrupa ülkelerinden gelen yabancı şehircilere değinmiştir. Dönemin mimarları üzerine yapılan bir diğer çalışma 1930-1950 yılları arasında Türk mimarlığına yol gösteren Arif Hikmet Holtay üzerine, Zeynep İrem Küreğibüyük (2011) tarafından yapılmıştır. Küreğibüyük (2011), Arif Hikmet Holtay'ın "hayatını, mimarlığını ve akademik kimliğini", Cumhuriyet sonrası değişen ülke şartları bağlamında ele almıştır. Bu dönemin iki mimari anlayışı olan: "Yeni Mimari" ve Ulusal mimariyi Holtay'ın yapıları arasından özellikle günümüze kadar varlığını koruyan dört yapısı üzerine yoğunlaşarak değerlendirmiştir. Holtay, 1930-1940 yılları arasında ülke şartlarına bağlı olarak rasyonel-fonksiyoncu modern bir mimari eğilim göstermiştir. Dönemin yabancı mimarlarından olan Ernst Egli'nin asistanlığını yapmış, mimari anlamda uyum içinde bulunmuşlardır. Ulusalçı yaklaşımın gerçekleştiği 1939-1952 yılları arasında ise, mimari uygulamalarında rasyonel-fonksiyoncu yaklaşımını devam ettirmiş, cephe düzenlemelerinde ulusalçı bir yaklaşım göstermiştir (Küreğibüyük, 2011).

Cumhuriyet dönemi mimarlarından olan Seyfi Arkan öznel anlatımları ile devrimler döneminde birçok modern yapı ürünleri ortaya koymuştur. Arkan'ın mimari eğilimlerinin farklılık göstermesi, mimari biçim olarak çoğulcu bir yanının olduğunu göstermektedir (Sayı, 2006). Seyfi Arkan'ın mimari faaliyetleri üzerine çalışan Öznur Sayı (2006), yaygın olmayan, "pürist" modern mimari tanımlarından farklı olarak diğer coğrafyalara yönelerek modern mimarinin "çoğulcu dilini" ortaya koyarak Seyfi Arkan'ın biçim dilini ele almıştır. Arkan'ın yapı ürünlerinin incelenmesi sonucunda, onun mimari biçim dilinin oldukça geniş çaplı ve çok katmanlı olduğu görülmüş, herhangi bir genelleme yapılmasının mümkün olmadığı saptanmıştır (Sayı, 2006). Dönemin yerli mimarları arasında yer alan bir diğer isim, çok yönlülüğü ile ilgi çeken Aptullah Ziya Kozanoğlu (1906-1966)'dur. Bu anlamda Diğdem Angın (2017) "Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlık Ortamında Aptullah Ziya Kozanoğlu"

adlı çalışmasında Kozanoğlu'nun mimari ürünlerini ele alarak dönemin mimari anlayışı çerçevesindeki konumunu değerlendirmiştir.

2.2. Türkiye’de ve Dünyada Balkon Çalışmaları

Şiire, romana, tiyatroya ya da resim sanatına pek de tekin sayılamayacak yan anlamlar üstlenerek giren balkon, gene de hayat pratiğimizde o pelerinden sıyrılır. Tuhaf bir mekândır tabii: Hem aittir eve, yapıya hem de dışındadır. (Batur 1993: 126)

Hayatımızın birçok yerinde varlık kazanan, konutun ayrılmaz parçası haline gelen balkon mekânlarını, gerek bir tabloda, gerekse bir şiirde, birçok sanatçı eserlerinde sıklıkla görürüz. Türkiye’de balkon üzerine yapılan çalışmalara baktığımızda, yakın zamanda balkonun estetik boyutuna, balkon mekânlarının sunduğu görsel zenginlik üzerine odaklanan çalışmaların yer aldığı görülmektedir. Özellikle İstanbul gibi bir şehrin, manzaraya açılan, ara sokakların görkemli balkonları ilgi odağı olabilmektedir. Bu anlamda Oya Şengör ve Sheree Barka'nın 2004’de yayımladığı *İstanbul’un Balkonları* adlı eserleri zengin bir görsel içeriğe sahiptir. Söz konusu çalışmalarında, İstanbul kentinin balkonlarını fotoğraflayarak sonsuzlaştırmışlardır. Bu bağlamda bir diğer çalışma ise Orhan Pamuk tarafından yapılmıştır. Yazarın *Balkon* (2019) adlı kitabında, balkonundan çektiği İstanbul manzaralarını yansıtan 8,500’ün üzerinde fotoğraf arşivi yer almaktadır. Ve bu balkon manzaraları, Yapı Kredi Kültür Sanat binasında sergi açılarak ilgi odağı olduğu görülmüştür. Güncel sayılabilecek bu çalışmalar, nitelikli balkon görsellerine odaklanarak İstanbul gibi bir şehrin gerek mimari gerek ise tarihi zenginliğini okumamıza yardımcı olmakla birlikte estetik ve işlevsel açıdan balkonların günümüzde İstanbul şehrindeki yerini ve önemini de vurgulamaktadırlar.

Şekil 2.1: İstanbul Balkon Manzaraları, Orhan Pamuk (<http://sanat.ykykultur.com.tr/sergiler/orhan-pamuk-balkon>)

Kamusal ve özel alan, bir ara kesit özelliğine sahip olan balkonların konutlarımıza dâhil olmaya başlamasıyla birlikte günümüze kadar önemini koruduğu bahsedilen çalışmalarda da görülmektedir. Cumhuriyet dönemi yaşanan sosyal, kültürel, ekonomik, teknolojik, toplumsal değişimlerle birlikte konutlarda yaygınlaşmaya başlayan balkonlara yönelik yapılan tanımlara baktığımızda; Tanyeli ve Sözen (1986); “Yapıda giriş katının üzerindeki katlarda yer alan, dışa çıkıntı ya da içe doğru girinti

biçiminde ve en az bir yönden dış mekâna açılan bölüm” diye betimlemektedir. Diğer tanımlara baktığımızda ise, Celal Esad Arseven şöyle tanımlamaktadır:

Bir binanın cephesinde duvar yüzünden dışarıya taşkın olarak yapılan altı boş da genişçe çıkma düzlüklere denir. Bunlar ekseriya atlarından taş ve demir konsollarla tutturulur ve üstleri açık olur. Etrafı ve üstü kapalı olanların şahnişin veya cumba denir. Yalnız üstü kapalı ve etrafı açık olanlarına örtülü balkon veya etrafı açık cumba (Fr. Loggia) tabir olunur. (Arseven 1983: 168)

Celal Esad Arseven’in (1983) balkon tanımını göz önünde bulundurursak, eskiden gelen ve hâlâ yaşayan tanımlarla birlikte yeni durumları ekleyerek hepsini bir arada sunmaya çalışan bir kişiliğin varlığını görürüz. Ve çalışmada yer alan balkonlar bu dönemin; bir ara dönemin üretimleridir.

Celal Esad Arseven (1983: 168), sanat ansiklopedisinde işlevine yönelik açıklamasına da yer vermektedir; “Odalardan balkonlara bir kapı ile çıkılır. Bunlar, üzerinde oturularak sokağa bakmağa ve hava almağa yararlar”. Çetin ve Cimcoz (2003: 69) ise günümüzde balkonu işlevsel açıdan şu şekilde değerlendirmektedir; “...Özellikle bahçe kavramından yoksun günümüz apartman konutlarında balkon dışa dönük tek mekân olması nedeniyle çok önemli işlevsel değer taşır. Balkonlar kendilerine açılan kapalı mekânlar için dış dünyaya yönelmeyi sağlayan yarı-açık mekânlardır”. *Meydan Larousse: Büyük Lugat Ansiklopedisinde* yer alan tanım ise şöyledir: “Binaların ön, arka veya yan yüzlerinden dışarıya taşkın olarak yapılan etrafı alçak duvar veya parmaklıkla çevrili yer” (Kılıçlıoğlu, Araz, Devrim 1980: 119). Türkiye kapsamında balkonun tarihini kısaca ele alan Oya Şenyurt (2018: 370) ise şu şekilde tanımlamaktadır; “Bir binanın cephesinde duvar yüzünden dışarıya taşkın olarak yapılan altı boşta, genişçe çıkma düzlüklere Türkçe’de “balkon” denir. Bunlar çoğunlukla altlarından taş ve demir konsollarla tutturulur ve üstleri açık olur.”

Türkiye’de yapılan çalışmalar arasında Oya Şenyurt’un (2018) *Osmanlı’da Mimari Mekân ve Yaşam; Zamanın Mekânları Mekânın Zamanları* başlıklı eseri, balkonların Osmanlı döneminde konutlarımıza dâhil olmaya başlama sürecini ele alan tek çalışmadır. Osmanlı toplumunda yarı kamusal yarı özel alanlar olarak balkonlar 1860’lardan sonra belediye ve yapı kanunları ile birlikte yer edinebilmektedirler (Şenyurt 2018: 370). Şenyurt (2018), Osmanlı kültürüne yeni eklenmeye başlanan balkon mekânlarının kullanım pratiklerini, dönemin “kültürel algısı” çerçevesinde edebi metinler doğrultusunda değerlendirmektedir. Bu bağlamda kamusal-özel mekan olan balkonlar, kentsel bölgelerden uzakta, doğa ile yalıtılmış olan müstakil yapılarda uygulanma şansı bulmuştur. Çalışmada, İstanbul şehrinin müstakil yapılarında uygulanma şansı bulan balkonların, ev içi pratiklerinin bir uzantısı olmaktan çok doğaya yakın, manzara seyretme gibi eylemlerin yapıldığı bir mekan olarak işlev gördüğü vurgulanmaktadır.

Balkon, kentin ve doğanın sesinin dinlenmesine, yıldızların ve gökyüzünün izlenebilmesine en elverişli yapı çıkması olarak kullanılmıştır. Osmanlı’da evin devamı olarak bazı gündelik faaliyetlerin gerçekleştiği ve dışa yansıtıldığı bir mekân olarak düşünülmeyişi, bu sebeple de; sadece mehtap sefası ve doğayı izleme gibi romantik tablolara konu olabilecek bir kullanıma sahne olduğu söylenebilir. (Şenyurt 2018: 371)

Yazar aynı zamanda Türkiye’de “kamusal alanda balkon; yapım kuralları ve kullanımı”nı ele almaktadır. Yarı kamusal özelliği olan balkonların, 1882 yılına ait “Ebniye Kanunu” ile birlikte kagir binaların zeminden belirli bir yüksekte olma şartı ile uygulanmasına olanak verilmiştir. Balkon inşasının yasal çerçevesi, yapım kuralları “şahnişin, tahtaboş” vb. mekânlarla benzerlik içermektedir.

“Nizamnamelerde yapı çıkması” olarak genel bir değerlendirmeye bağlı tutuldukları için ölçü ve vergilendirme yönüyle balkon, şahnişin ve cumba aynı kurallara bağlı olarak üretilmişlerdir” (Şenyurt 2018: 376). Ortak özelliği yapı çıkması olan, temaşa amaçlı işlev bulan bu mekânların birbirinin yerine kullanıldığı da gözlemlenmiştir. Geleneksel yapı öğeleri olan şahnişin, cumba gibi duvar yüzeyinden dışarıya çıkan mekânlar komşu mahremiyeti açısından anlaşmazlıklara sebep olmuştur. Aynı durum balkonlar için, İstanbul şehrini de içermekle birlikte Osmanlı topluluğu için geçerli olmuştur. Fakat balkon yapımı bazı durumlarda çözüm olarak önerilmiş ve uygulanmıştır. Balkonun, şahnişin gibi belirli bir cepheye (örneğin; komşu evi) yönelmemesi, üç tarafının açık olmasından kaynaklı hafif bir yapı hissini barındırması uygulanabilirliğini arttırmıştır. Yazar daha sonra kamusal binalarda balkon kullanımını işlevsel ve estetik açıdan değerlendirmiştir.

Balkonu batılılaşma olgusu çerçevesinde, Türkiye özelinde değerlendiren bir diğer çalışma, Çetin ve Cimcoz (2003) tarafından yapılmıştır. Değişen ve dönüşen toplumsal yapıya koşut yaşamsal ihtiyaçlarında değişimi vücut bulmuş, bununla birlikte mekânsal değişimler kendini göstermiştir (Çetin, Cimcoz, 2003). Cumhuriyet dönemi, sosyo-kültürel, iktisadi, teknolojik gelişmelerin ve değişimlerin fiziksel çevremize olan etkisi oldukça büyüktür. Bu çalışmada balkonun varlığı, yeşil alanlarının kaybolmasıyla ilişkili olarak kentsel yaşamdaki önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

Balkonlar aslında büyüü mekânlardır. Orada hüzünlenir, orada rahatlarız. Balkonlar sayesinde çevremizle bir bağ kurarız. Yine balkonlar sayesinde komşuluk ilişkileri gelişir. Bakkala balkonlardan sipariş verir, simitçiye balkondan sesleniriz. Bir bardak çayın verdiği keyif, pazar sabahları ailecek yapılan uzun sabah kahvaltuları balkonda bir başka güzeldir. Hele bir de balkonda sakı çiçekleri, sarmaşıklar varsa o balkon insana inanılmaz büyük bir haz verir. (Çetin, Cimcoz 2003: 69)

Aynı zamanda çalışmada balkonlar, cephe düzenlemesi ve görsel bütünlük açısından da değerlendirilmiştir. Kullanıcının alan ihtiyacını yeterli düzeyde karşılayamayan yapılar, balkonun kapatılmasına yol açarak görsel intizamın bozulmasına sebep olmaktadır. Çalışmada, balkonların kullanım biçimleri ele alınmıştır. Konutlarda, “bu sistemde dışa açılımı sağlayan en etkili eleman” olan yarı-açık mekânların stok, çamaşır kurutma yeri gibi servis alanları olarak kullanılmasından, cephede görsel uyumun bozulmasından bahsedilmiştir. Estetik açıdan değerlendirilen bu mekânlara bakıldığında, tasarım aşamasında kritik unsurlara dikkat edilmemesi sonucunda kullanım aşamasında kullanıcı tarafından müdahale edilerek görsel intizamı bozduğu, estetik ve işlevsel yönünün iç içe geçtiği görülmektedir. Yazar bu çerçevede balkonları aynı zamanda, kamusal-özel alan arasında eşik noktalar olarak, geleneksel konutun vazgeçilmez yapı elemanı, sofalarla ilişkilendirmektedir. Sofalar, “açıktan yarı-açığa buradan da kapalıya” geçişi sağlamaktadırlar. Fakat bu ilişkilendirme, balkon ebatlarının küçüklüğü nedeniyle sofanın fonksiyonel özelliklerini taşıyamadığı sonucuna varılmasına yol açmıştır. Son olarak metinde, balkonların yaşama mekânları olarak kullanımı, tasarım aşamasındaki esas alınan yönlendirmenin (güneş) ve iklim etkeni doğrultusunda gerçekleşeceği vurgusu yapılarak günümüzdeki öneminin altı çizilmektedir.

Türkiye’de balkonları ele alan çalışmalar azınlıkta olmakla birlikte en kapsamlı çalışma Esmâ Kışmıroğlu (2010) tarafından yapılmıştır. “Kuzey ve Güneye Bakan Konut Balkonlarının, Açık ve Kapalı Olması Durumlarının Yapı Fiziği Yönünden Değerlendirilmesi, İstanbul Örneği” adlı çalışmada yarı-açık mekânların, balkonların kapatılma nedenleri ortaya koyulmaktadır. Günümüzde şehir görüntüsüne bir problem olarak yansıyan balkon kapatma faaliyetini ele alan çalışmada,

balkonların yaşama mekanları olarak tasarlanmaları ve bu süreçte ideal yön ve iklim gibi etkin faktörlerin önemi vurgulanmaktadır. Esmâ Kışmıroğlu'un (2010) çalışması bu anlamda, *Mimar/Arkitekt* dergisi kapsamında yapılacak konut balkon analizine ışık tutacaktır.

Yazar, mimari planlar doğrultusunda balkonları iki grupta incelemiştir: "işlevlerine göre; yaşama, servis" ve "mimari biçimlenişlerine göre; çıkma, Fransız ve loca balkonlar (kısmi loca, loca köşe balkonlar)" (Kışmıroğlu 2010: 4). Bu kapsamda *Mimar/Arkitekt* dergisinde yer alan konut balkonların ilişkili buldukları mekânlar, balkonların işlevsel açısından değerlendirilmelerine yönelik başlıca etmenler arasında yer almaktadır. Bu yarı-açık mekânların fonksiyonel özelliklerini belirleyen bir diğer etmen balkonlara atfedilen ebatlardır. "Yaşama balkonları"nda yapılabilecek eylemler, balkonların büyüklük-küçüklük oranına bağlı olarak değişim gösterebilmektedir (Kışmıroğlu 2010: 5).

Kışmıroğlu (2010), İstanbul iklimine, dış faktörlere ve yönüne göre değerlendirilen konut balkonlarını, bir simülasyon ile örneklendirerek yapı fiziği açısından değerlendirmiştir. Yazar, en yaygın olarak kapatılan loca balkonları ele alarak, kapatılma eyleminin arka planını, yaşanılabilir alanlar olarak tasarlanmalarına yönelik konumlandırılan ideal yönün önemini vurgulamıştır. Aynı zamanda şehir manzarasına, görüntü kirliliği olarak yansıyan balkon kapatma eylemine yönelik önerilerde bulunmuştur. Yapının, mimar tarafından tasarlanma sürecinde açıp-kapatma metotlarının ve olası kapatma ihtiyaçlarının belirlenmesi, mimarın tasarımına yönelik dışarıdan müdahalenin söz konusu olmaması bakımından çalışmada vurgulanan bir diğer unsur olarak yer almıştır.

Şekil 2.2: "Bilinçsizce Kapatılan Balkonlar" (Kışmıroğlu, 2010)

Türkiye'de yarı kamusal-özel alan olan balkonlar üzerine yapılan akademik çalışmaların oldukça sınırlı olması sebebiyle, çalışmada balkon odaklı edebi eserlere de yer verilerek bu mekânların yaşama kültürüne dair izlerinin bulunması hedeflenmektedir. Sezai Karakoç'un "Balkon" şiirini incelediğimizde, şiirin karamsar yönü ön plana çıkmaktadır. Yazar şiiri, çocuk ölümleriyle ilişkilendirmektedir. Yoğun kentleşme ile birlikte doğal oyun alanlarının azalması sonucunda çocuklar bu yarı-açık mekânlara hapsolmuş, dolayısıyla özgürlükleri kısıtlanmıştır. Şiirde, geleneksel-modern yaşamdaki çocuk yaşantısı arasındaki farklılıklar ele alınarak, balkonlardan düşerek gerçekleşen çocuk ölümlerinden, çocukluğun manevi ölümünden bahsedilmektedir (Kanter 2007: 36).

*"Çocuk düşerse ölür çünkü balkon
Ölümün cesur körfezidir evlerde
Yüzünde son gülümseme kaybolurken çocukların"*

Anneler anneler elleri balkonların demirinde”.(Sezai Karakoç aktaran Kanter 2007: 36)

Sezai Karakoç’un balkon şiirini ele alan Kanter (2007: 35), “Balkon, içeri ile dışarı arasında insanın bağlantı kurmasını sağlayan bir yapıdır. İçerinin dışarı ile olan bağlantısını sağlayan bu ara nokta aslında araftır. Ne tamamıyla iç dünyamızın aydınlandığı yuvamız, ne de iletişim kurduğumuz dış dünyadır balkon” diyerek bu ara mekânları tanımlar. Yazar bu ara mekânları Sezai Karakoç’un şiirinden yola çıkarak, modernizm ile hayatlarımıza giren, geleneksel yaşamın ölümünü simgeleyen bir mimari öge olarak nitelendirmektedir. Son olarak Kanter (2007: 35) bu mekânları şu şekilde özetlemektedir: “Balkon aslında Türk toplumunun geleneksel yapı ile modernizm arasındaki o geçişini yansıtan mimari bir yapı gibidir”.

Sezai Karakoç’un, balkon üzerine yazılan şiirinin, genel hatlarıyla ölüm olgusu çerçevesinde şekil aldığını, şiirin arka planında modernizme, kentleşmeye karşı bir görüşün, duruşun varlığı görülür. Geleneksel yaşam imgesi ideal yaşamı sergilerken, modernizm alıp götürdüğü değerlerin yerine sıkıştırılmış bir mekân olarak balkonu bırakmıştır (Kanter, 2007).

Sezai Karakoç’un “Balkon” şiirini toplumsal ve mekânsal değişimlerin ön plana çıktığı 1930’lu yıllar çerçevesinde değerlendirdiğimizde, gelecekte geçmişe yönelik bir eleştiri görürüz. Şiirin 1957 yılında kaleme alındığı göz önünde bulundurulduğunda, yazarın o günün gözlükleri ile geçmişe yönelik bir eleştiri sergilemesi, 1930’lu yılların mekân pratiklerini anlamaya yönelik bir bakış açısı da kazandırmaktadır. Bu bağlamda edebiyatta balkon temasını, daha ileri bir tarih içerisinde, 1989 yılında, Enis Batur tarafından yazılan “Cesur Körfez: Balkon” şiiriyle ele alabiliriz.

“Her mahallede ahşap korkuluklu bir balkon olmalı: Biraz hüznü bile olsa, mutlaka alımlı, orada sessiz bir kadın oturup geçenlere durmalı.” (Batur, 1993: 128)

Enis Batur’un (1993), bu cümleleriyle geçmişe olan özlemini görürüz. Yazarın, “Cesur Körfez: Balkon” adlı şiirinin yazım tarihi (1989) göz önünde bulundurulduğunda balkon dediğimiz ara mekânların “gerçek” anlamından uzaklaştığı, anlamının ve kullanımının farklı bir boyuta taşındığını görürüz. Batur (1993: 127), metninde sıkça balkon kullanım pratiklerine değinmiştir; “Bir çamaşır galerisidir balkon; sık sık, mahzenle ya da kilerle karıştırılır; kışın iyiden iyiye depoya, hatta hangara dönüşür: Kısacası kirliçıkı kılınmıştır balkonlarımız”. Bu cümleleriyle, “yanlış” kullanım biçimlerine örnek verirken şu cümleleriyle balkonun asıl değerini vurgular; “...Neyse ki, bazıları balkon sever! Izgara sefalarından küçük akşamüstü içkilerine uzanan bir şeritte onu değerlendirirler. Balkon sohbetlerinin tadına doyum olmaz: Fısıltıyla şen kahkaha arasında mekik dokuyup mahalleye yayılırlar” (1993: 127). Sezai Karakoç’un “Balkon” (1957) adlı şiiri, geleneksel yaşamın yitimini sembolize ederken, burada daha ileri bir tarihte (1989) balkonun, Türk toplumunun bazı bölgelerinde, günlük yaşantısında anlam kazandığı hatta bu anlamın yitirildiğini gözlemleriz. Batur (1993: 128) bu durumu şu şekilde aktarmaktadır: “Yeniden hayata döner mi balkonlar? Hangi mimar tutar şimdi onların elinden?” Sezai Karakoç’un şiirine baktığımızda ise bu ifadelerle karşıt bir durum söz konusudur:

*“Bana sormayın böyle nereye
Koşa koşa gidiyorum
Alnından öpmeye gidiyorum
Evleri balkonsuz yapan mimarların”(Sezai Karakoç aktaran Kanter, 2007: 37)*

Sezai Karakoç'un "Balkon" adlı şiirini genel bir çerçevede değerlendirdiğimizde, balkon Türk toplumunun yaşamına sonradan eklenmiş, doğal alanların yitiminin bir sonucu olarak ortaya çıktığı vurgusunu görürüz. Enis Batur'un (1993) metninde dönem farklılığı göz önünde bulundurularak, Sezai Karakoç'un gelenekçi yaklaşımından uzak olarak balkonlar Türkiye'nin sıcak iklimlerinde hayatlarında anlam kazanmış, hatta bu anlam giderek yitirmeye yüz tutmuştur. Edebiyatta balkonu incelediğimizde toplumsal, kültürel ve sosyal pratiklerin mekânda görünüşleri ve yitimlerini görürüz. Cumhuriyet dönemi, 1931-1940 yılları arasında balkon pratiklerini bu bağlamda ele aldığımızda, Enis Batur'un (1989) ve Sezai Karakoç'un (1957) şiirleri ile birlikte ileri bir tarihten geçmişe yönelik tarihsel bir bakış elde etme şansı buluruz.

Modernizm ile birlikte Türk toplumunun yaşamına eklenen bu yarı-açık mekânlara, dünya ölçeğinde baktığımızda yaşamın her alanında varlık kazandığını ve tarihte büyük bir rol oynadığını görürüz.

Faşizm, devrim, bağımsızlık, mezuniyet, ittifak, taç giyme töreni... olay ne olursa olsun, yüzyılın en büyük patlamaları balkonda çarpıcı biçimde benzer nihai zafer sahneleriyle kayıtlıdır -tiyatro ve politika ile evlenen unsur... (Avermaete vd. 2018: 68)

Örneğin balkonun tarihi üzerine kapsamlı, dünya ölçeğinde yapılmış bir çalışma Tom Avermeate (2018) tarafından gerçekleştirilmiştir. Tom Avermeate'ın (2018) *Balkon* adlı kitabında günümüzde konut mimarisinde sıkça yer alan, mimari bir eleman olan balkonun tarihte, farklı coğrafi bölgelerde oluşum süreçlerini, farklı biçim ve boyutlardaki görünüşlerini; balkon tip/türevlerini, yaygınlaşma biçimlerini, çeşitli alanların balkon ile kurduğu yakın ilişkiyi ele almıştır. Balkonun tarihsel arka planı, farklı bölgelerde oluşum ve yaygınlaşma süreçlerinden bahsedildikten sonra modern balkon ele alınır; 20. Yüzyılın başlarında Avrupa'da politik söylemler için iletişim aracı olarak yer alan balkon, konutlarda görünüm kazanmaya başlayarak yaygınlaşır. Buna bağlı olarak konutlarda yaygınlaşması üzere balkonların, 21.ci yüzyılda modern yapılarda mimari biçimlenişlerine ve işlevlerine yer verilmiştir. Yarı kamusal-özel alan olan balkonları tarihsel açıdan ele alan, geniş bir çerçevede değerlendiren çalışmanın dışında daha küçük ölçekte, şehirler bazında ele alan çalışmalar da mevcuttur. Carolin Aronis (2009) balkonları, Tel-Aviv şehri özelinde şehir siyaseti ve kültür tarihi bağlamında ele almakla birlikte bu mekânları özel ve kamusal alan arasındaki eşik noktalar olarak incelemektedir. Çalışmada, Tel-Aviv (1909) şehrinin kuruluşundan itibaren tarihsel bir bakış ile incelenen balkonların, sosyo-kültürel ve mimari özellikleri, kullanım biçimlerin yanı sıra kullanıcılar ve iktidar arasındaki uzlaşmalar ve uzlaşmazlıklar ele alınmıştır. Balkonlar müstakil evlerde, kalabalıklaşan nüfus ile ortaya çıkan ve yaygınlaşan çok katlı yapılarda, şehirdeki gelişmelere yönelik düzenlenen yasalarla birlikte irdelenmektedir. Çalışmada halkın çeşitli ihtiyaçlarına göre biçimlenen ve farklılaşan balkon tiplerine paralel olarak anlam ve kullanımının da farklılaştığı, "salt kullanım" amacından yer yer uzaklaştığı gözlemlenmiştir.

Balkonları, iktidar-kullanıcı ilişkisi bağlamında değerlendiren bir diğer çalışma Florin Poenaru (2007) tarafından yapılmıştır. Poenaru (2007), kamusal-özel alan arasında bir ara kesit olan balkonları, 19. yüzyılda Sosyalist dönemde ele almaktadır. Balkon mekânlarının, sosyalist mimarideki işlevini, anlamını ve ideolojisini araştırmaktadır. Yazar, bu mekânların, iktidar ve kullanıcı arasında bir ara kesit niteliği taşıdığını öne sürmektedir. Balkon, burjuva kesimi için alt tabaka sınıftan ayırıştırma özelliği taşıırken tamamen ayırmamakla birlikte burjuva kimliğinin somutlaşmış halini temsil etmektedir; burjuva kesimi için halk ile iletişim kurma bağlamında önemli bir konum taşımaktadır.

Yazar bu anlamda, sosyalist dönemde, balkonların ne gibi işleve ve anlama sahip olduğunu sorgulamaktadır. Bu mekânların işlevini ve anlamını sırasıyla burjuva kesiminden başlayarak, Lenin’in devrimci mimarisine, Stalin dönemine ve son olarak Ceausescu dönemine kadar incelemektedir. Döneme, toplumun ihtiyaçlarına göre farklı işlev ve biçim kazanan balkonlar, gerek gıda kıtlığı gerekse daire metrekarelerinin yetersizliği nedeniyle sosyalist dönemde yemek depolama, çamaşır kurutma yeri gibi servis alanları olarak varlık kazanmışlardır. Halkın gıda depolama gereksinimi ile birlikte, konutlardaki metrekare azlığına paralel olarak balkon mekânlarının kapatılma ihtiyacı doğmuştur. Dönemin yasal düzenlemelerinde balkon kapatma eyleminin yasak olması ile birlikte iktidar ile olan ilişkiye bağlı olarak gerçekleşen balkon kapatma faaliyeti bir ayrıcalık göstergesi haline dönüşmüştür. İktidar ile kullanıcı arasındaki bu ilişki, balkonların tekrardan görünmez bir sosyal ayrımcılığı temsil etmesine, fakat bu kez farklı bir sosyo-ekonomik sınıf arasında yer almasına sebep olmuştur. Yazar daha sonra analitik saha çalışmasıyla Sosyalist dönemde, Romanya-Köstence şehrinde 1980’lerde inşa edilmiş, ilk apartman sakinleri ile yapılan görüşmelerin sonucunda balkon kapatma ve kapat(a)mama faaliyetleri çerçevesinde balkonların statü göstergesi olarak ayrıştırma niteliğini sürdürdüğü sonucuna varmıştır.

Şekil 2.3: “Düzenli” Kapatılan Balkon Örneği (Poenaru 2007: 74)

Şekil 2.4: “Düşük Statülü” Balkon Örneği (Poenaru 2007: 73)

Poenaru (2007) balkonları, sosyalist dönemde iktidar-kullanıcı ilişkisi bağlamında incelerken yine aynı ilişki çerçevesinde değerlendirilebilecek bir diğer çalışma Melody Safarkhani (2016) tarafından İran, Tahran şehri özelinde gerçekleştirilmiştir. Yazar, Tahran hane halkı için “anlamını ve

işlevselliğini” yitiren balkonların “uygunsuz” bir biçim ve işlev kazanan durumlarını, İran’ın modernleşme süreciyle ilişkilendirerek değerlendirmektedir. İran halkı sakinleri için, anlamı ve işlevi olmayan mekânlar olarak değerlendirilen balkonlar unutulmaya yüz tutmuş dolayısıyla servis mekânları olarak işlev görmeye başlayarak şehir manzarasına bir görsel sorun olarak yansımıştır. Yazar bu sorunu, “kültürel, sosyal, politik, ekonomik, coğrafi ve çevresel” faktörlerin tespitinin yapılması üzere irdelemiştir. Yarı kamusal-yarı özel alan olan bu mekanlar, İran kültürüne tarihsel bir süreç ile birlikte eklenmemesi nedeniyle yaşama alanlarına dönüşemeyerek konut sakinleri için anlam ve işlev kazanamamış, şehir bütününe terk edilmiş, kimliksiz mekanlar olarak yansımıştır. Safarkhani (2016) aynı zamanda balkonların uygunsuz kullanımını göz önünde bulundurularak, şehrin görünümüne önemli ve iyileştirici bir etken olarak yeşil balkonları çözüm olarak sunmuştur.

Şekil 2.5: “Uygunsuz” Kullanılan Balkonlar (Safarkhani 2016: 8)

Şekil 2.6: “Uygunsuz” Kullanılan Balkonlar (Safarkhani 2016: 9)

Balkonlar, yarı açık mekânlar olarak yapı mimari bakımından gerek estetik gerekse işlevsel açıdan şehir görünümünde, yaşantısında günümüze kadar önemini korumuştur. Türkiye ve dünya kapsamında balkonlar üzerine yapılan akademik çalışmalara baktığımızda bu yarı-açık mekânların şehirdeki önemi vurgulanırken şehir manzarasına bir sorun olarak da yansıdığı görülmektedir. Türkiye’de yapılan çalışmalar bu soruna kullanıcı-tasarımcı odaklı bir yaklaşım sergilerken dünya kapsamında genel tabloya baktığımızda iktidar-kullanıcı ilişkisi üzerinde durularak sembolik yönü de tartışılmıştır.

3. MİMAR/ARKİTEKT DERGİSİ BALKON VERİ TABANI

3.1. Balkon Verileri ve Veri Tabanı

1931-1980 yılları arası yayım yapan *Mimar/Arkitekt* dergisi üzerine yapılan genel bir taramanın sonucunda, çalışmanın amacına yönelik en uygun dönem aralığı olarak 1931-1940 yılları arası, balkonların incelenmesine yönelik gerek veri gerek ise dönemin mimari, siyasi, sosyal ve kültürel açısından uygun bulunmuştur. Mimarlar Odası tarafından, Zeki Sayar Anma Programı kapsamında hazırlanan *Mimar/Arkitekt* dergisi online erişime açılarak *Mimar/Arkitekt Veri tabanı* 2010-2012 yılları arasında oluşturulmuştur. Derginin yayımlanmış olan tüm sayılarına bu veri tabanı sayesinde ulaşılmıştır.

Öncelikle derginin tüm sayıları taranmış, 1931 yılından başlanarak 1940 yılına kadar tüm makaleler incelenmiş ve balkonların en uygun biçimde analizi yapılabilir yapı projeleri, kronolojik bir şekilde nitel ve nicel olarak irdelenmiştir. *Mimar/Arkitekt* dergisinde yer alan tüm yapı projeleri; kamu ve konut olmak üzere incelenmiştir. İncelemelerin sonucunda kamu projelerinin *Mimar/Arkitekt* dergisinde yeterli sayıda yer almaması sebebiyle çalışma dışında tutulmuştur. Sonuç olarak balkonlar, 1931-1940 yılları arasında yer alan konut projeleri; müstakil ve apartman/kira evi çerçevesinde değerlendirilmiştir. İncelemenin ilk aşamasında, konut projelerinin kat planları, görünüşleri ve metinleri yardımıyla kronolojik olarak incelenerek daha genel bir tablo çizilmiştir. Öncelikle proje adı, mimar/mühendis, konut tipi, yapım yeri ve kat sayıları belirtilmiştir. Derlenen veriler, ilgili kaynaklar doğrultusunda yıllara göre, kolektif yaşam sürülen konut tiplerinde ve müstakil yapılarda 1931-1940 yılları arasında yer alan yarı-açık mekânlar ve yaygın olarak ilişkilendirildikleri oda tipi, nicel bir yöntem ile tespit edilmiştir. Burada apartman/kira evlerinde kat planlarının tekrarlanması üzere birinci kat baz alınmış ve çok dairesel kat planlarında birbirinin aynası olan iç mekan düzenlemeleri, tek daire olarak ele alınmıştır. Müstakil evlerde ise herhangi bir kat sınırlandırılması yapılmamış, tüm yapıda bulunan yarı-açık mekânlar ele alınmıştır. Bu düzenleme ile *Mimar/Arkitekt* dergisinde yer alan konut projeleri doğrultusunda balkon envanteri 1931 yılından başlanarak 1940 yılına kadar oluşturulmuştur.

3.2. Örneklem Grubunun Tespiti

Mimar/Arkitekt dergisi kapsamında yayımlanan makaleler incelendiğinde kamu, konut gibi yapı projelerini içerdiği gözlemlenmektedir. Dergi kapsamında çalışabilir yapı tiplerine ulaşabilmek için dergide yer alan tüm yapı projeleri kronolojik olarak tarandığında, iki tip konut tipine yoğunlukla yer verildiği görülmüştür. Bunlar “müstakil” ve “apartman/kira evi” konut tipleridir. Dolayısıyla, araştırmayı bu konut tiplerinde bulunan balkonlar üzerinden derinleştirmek anlamlı görünmektedir. *Mimar/Arkitekt* dergisi içerisinde yer alan bu konut tipleri, çoğunlukla bir yapı tanıtımı için bir makale şeklinde yayımlanmaktadır. Fakat bazı makaleler birden fazla yapıyı içerebilmektedir, bu gibi durumlarda makale içerisinde yer alan yapılar ayrı ayrı yapı numarası verilerek değerlendirilmiştir.

Mimar/Arkitekt dergisi bağlamında 1931-1940 yılları arası, tespit edilen toplam konut yapı adeti 176 olmak üzere çalışma kapsamına alınan 100 adet (Tablo 3.1) olup, 76 adet konut çalışma kapsamı dışında tutulmuştur (Tablo 3.2, Tablo 3.3 ve Tablo 3.4). Yapılan taramaların sonucunda çalışılabilir konut yapı adeti 133 olmak üzere 100 adeti İstanbul şehrinde yer almaktadır. İstanbul dışında yer alan 33 adet yapı, Türkiye'nin çeşitli yerleri olmak üzere yoğunlukla Ankara (17), Adana (6), İzmir (6) gibi şehirlerde de yer almaktadırlar. Oluşturulan yapı envanteri sonucunda, İstanbul'da yer alan konut yapı adedinin yoğunlukta olması, İstanbul şehrinde yer alan yapıların balkonlarının ayrı incelenmesinin doğru olacağı düşünülmüştür. Bu bağlamda çalışma, İstanbul şehrinde yer alan 100 adet yapının incelenmesi üzere sınırlandırılmıştır. (Tablo 3.1)

Tablo 3.1:
Çalışma Kapsamına Alınan; Müstakil ve Apartman/Kira Evi Konut Projeleri

Yapı No	Yapının Adı	Yapının Mimarı	Yapım Yeri	Yayınlandığı Dergi	Yayın Yılı-Sayı	Sayfa No
01	Boğaziçi'nde Bir Yalı	Mimar Sedat Hakkı Eldem	Anadolu, İstanbul	Mimar	1931/3	82-84
02	Park Apartmanı	Mühendis Ahmet İhsan	Nişantaşı, İstanbul	Mimar	1931/7	220-223
03	H. Ziya B. Evi	Mimar Abidin Mortaş	Samatya, İstanbul	Mimar	1931/8	255-260
04	Ev Projesi	Mimar Sedat Hakkı Eldem	İstanbul	Mimar	1931/8	264-267
05	Mühendis Galip Bey Apartmanı	Mimar Hüsnü	Ayaspaşa, İstanbul	Mimar	1931/11-12	355-364
06	Baytar Kamil Bey Evi	Mimar Zeki Selah	Üsküdar, İstanbul	Mimar	1931/11-12	367-369
07	Villa Projesi	Mimar Sedat Hakkı	Şişli, İstanbul	Mimar	1932/1	17-19
08	Apartman Binası	Mimar Sırrı Arif	Pangaltı, İstanbul	Mimar	1932/2	35-36
09	Işık Apartmanı	Mimar Zühtü	Koska, İstanbul	Mimar	1932/2	37-38
10	Nan Apartmanı	Mimar Ö.Faruk Galip	Nişantaşı, İstanbul	Mimar	1932/3	67-69
11	Nazire H. Evi	Mimar Sırrı Arif	Maçka, İstanbul	Mimar	1932/3	72-74
12	Apartman Avan Projesi	Mimar Zeki Selah	İstanbul	Mimar	1932/3	77-78
13	Ev Projesi	Mimar Selim Zeki	Fener, İstanbul	Mimar	1932/3	78-79
14	Ev projesi - Ali Namık Bey Evi	Mimar Abidin	Suadiye, İstanbul	Mimar	1932/3	81
15	Villa Projesi	Mimar B.O. Celal	Kadıköy, İstanbul	Mimar	1932/3	87-88
16	İzzet Bey Evi	Mimar Saim Tatbik, Müh. Alguadiç	Maçka, İstanbul	Mimar	1932/4	99-101
17	Villa Projesi	Mimar Arif Hikmet	Kızıltoprak, İstanbul	Mimar	1932/4	117-118
18	Dr Sani Yaver Villası	Mimar Zeki Selah	Kadıköy, İstanbul	Mimar	1932/5	131-136
19	Mr. L. Varber Villası	Mimar Vedat	Suadiye, İstanbul	Mimar	1932/5	137-139
20	Hüsnü Bey Apartmanı	Mimar Cubukçıyan-Mimar Hüsnü	Nişantaşı, İstanbul	Mimar	1932/6	163-167
21	İ. Hanım Evi	Mimar Sedat Hakkı	Maçka, İstanbul	Mimar	1932/6	168-170
22	Mühendis Ata Bey Evi	Mimar Nazif	Feneryolu, İstanbul	Mimar	1932/9	253-254
23	Bosfor Apartmanı	Mimar Macaroğlu Sami	Ayaspaşa, İstanbul	Mimar	1932/10	277-281
24	Sait Bey Köşkü	Mimar Nazif	Kadıköy, İstanbul	Mimar	1932/10	282-283
25	Osman Bey Köşkü	Mimar Nazif	Kadıköy, İstanbul	Mimar	1932/10	288
26	İstiklal Apartmanı	Mimar Hüsnü, Çubukçıyan	Taksim, İstanbul	Mimar	1932/11-12	308-310
27	Melek Apartmanı	Mimar Abidin-Müh. Fikri Suntur	Nişantaşı, İstanbul	Mimar	1932/11-12	311-316
28	Hasan Bey Apartmanı	Mimar Nizamettin Hüsnü	Aksaray, İstanbul	Mimar	1932/11-12	322-323
29	Suadiye'de İki Ev/1-Aziz Bey Evi	Mühendis Fikri ve Mimar Abidin	Suadiye, İstanbul	Mimar	1933/1	7-14
30	Suadiye'de İki Ev/1-Feride Hanım Evi	Mühendis Fikri ve Mimar Abidin	Suadiye, İstanbul	Mimar	1933/1	7-14
31	Bir Villa Projesi	Mimar Arif Hikmet	Trabya-Büyükdere, İstanbul	Mimar	1933/1	15-16
32	Pertev Apartmanı	Mühendis Nihat Vedat	Taksim, İstanbul	Mimar	1933/2	44-46
33	Ev Projesi	Mimar Nizamettin Hüsnü	Kadıköy, İstanbul	Mimar	1933/2	55
34	Şevket Bey Apartmanı	Mimar Nazif	Fatih, İstanbul	Mimar	1933/3	76-77
35	İhsan Bey Evi	Mimar Ö. Faruk Galip	Kadıköy, İstanbul	Mimar	1933/3	80-82
36	Bir Ev Projesi	Mimar M. Ziyaettin	Suadiye, İstanbul	Mimar	1933/4	113
37	Seza Apartmanı	Mimar Sırrı Arif	Kadıköy, İstanbul	Mimar	1933/6	165-170
38	Sıdıka Haydar Hanım Evi	Mimar Faruk Galip	Kadıköy, İstanbul	Mimar	1933/6	172-173
39	Baki Bey Evi	Mimar Kahya oğlu Nazif	Suadiye, İstanbul	Mimar	1933/7	201-203

Tablo 3.1 (Devamı):
Çalışma Kapsamına Alınan; Müstakil ve Apartman/Kira Evi Konut Projeleri

40	Agop Ef. Apartmanı	Mimar Kahya oğlu Nazif	Taksim, İstanbul	Mimar	1933/7	204-205
41	Röntgen Apartmanı	Mimar Zeki Selah	Kadıköy, İstanbul	Mimar	1933/8	231-236
42	Cemil Bey Evi	Mimar Abidin	Laleli, İstanbul	Mimar	1933/8	237-239
43	Köşk Projesi	Mimar Behçet Sabri	Laleli/Suadiye, İstanbul	Mimar	1933/8	240-241
44	Ceylan Apartmanı	Mimar Sedat Hakkı	Taksim, İstanbul	Mimar	1933/11	331-346
45	İskeçe Apartmanı	Mimar Abidin	Maçka, İstanbul	Mimar	1934/1	1-5
46	T. Sermet Bey Evi	Mimar Tahsin Sermet	Sarıyer, İstanbul	Mimar	1934/2	35-37
47	Şehir Evi Projesi	Mimar Behçet Sabri	Laleli, İstanbul	Mimar	1934/3	77-78
48	İ. E. Ha. Evi	Mimar Abidin	Nişantaşı, İstanbul	Mimar	1934/5	129-133
49	Şeref Apartmanı	Mimar Cavit Raşit	Nişantaşı, İstanbul	Mimar	1934/5	134-136
50	Ressam Şevket Bey Yalısı	Mimar Semih Rüstem	Rumelihisar, İstanbul	Mimar	1934/5	137-138
51	Küçük Apartman Projesi	Mimar Nazif	Beyazıt, İstanbul	Mimar	1934/5	144
52	Suadiye'de Bir Köşk	Mimar Nizamettin	Suadiye, İstanbul	Mimar	1934/6	163-164
53	Halit Ziya Bey Apartmanı	Prof. Mimar M. Vedat	Çemberlitaş, İstanbul	Mimar	1934/8	226-228
54	Avniye Hf. Kira Evi	Mimar Abidin, Zeki Selah	Kadıköy, İstanbul	Mimar	1934/8	229-230
55	B. Hakkı Evi	Mimar Abidin Mortaş	Laleli, İstanbul	Mimar	1934/11	306-308
56	Bayan Firdevs Evi	Mimar Muallim Sedat Hakkı	Maçka, İstanbul	Mimar	1934/12	331-334
57	Dr. İhsan Sami Evi	Mimar Seyfettin Erkan	Suadiye, Kadıköy	Mimar	1934/12	335-338
58	Ev Projesi	Mimar Seyfettin Erkan	Göztepe, İstanbul	Mimar	1934/12	339-340
59	Sıra Evler	Mimar Tahir Turan	Unkapanı, İstanbul	Mimar	1934/12	341-342
60	Kira Evi	Mimar Seyfi Erkan	Ayazpaşa, İstanbul	Arkitekt	1935/5	129-140
61	Kira Evi	Mimar Abidin Mortaş	Fatih, İstanbul	Arkitekt	1935/5	141-144
62	Kira Evi	Mimar H. Adil	Taksim, İstanbul	Arkitekt	1935/6	157-158
63	Kira Evi	Mimar Rebiü Refik	Kadıköy, İstanbul	Arkitekt	1935/6	163-165
64	Sıra Evler	Mimar A. Sabri	Sultan Ahmet, Fatih, İstanbul	Arkitekt	1935/6	170
65	Dr. Ziya Kira Evi	Mimar Abidin Mortaş	Kadıköy, İstanbul	Arkitekt	1935/10	281-284
66	Dr. Zeki Zeren Kira Evi	Mimar Abidin Mortaş	Kadıköy, İstanbul	Arkitekt	1935/10	281-284
67	"Cilli" Kira Evi	Mimar Zeki Sayar	Taksim, İstanbul	Arkitekt	1936/1	1-8
68	Feneryolu'nda Bir Ev	Mimar H. Adil	Feneryolu, İstanbul	Arkitekt	1936/2	33-35
69	Taşçı Salih Evi	Mimar Sırrı Bilen	Fatih, İstanbul	Arkitekt	1936/2	37-40
70	Moda'da Bir Villa	Mimar Z. Sayar	İstanbul	Arkitekt	1936/3	65-69
71	Kalamış'da Bir Villa	Mimar Zeki Sayar	Kalamış, İstanbul	Arkitekt	1936/5-6	129-132
72	Kira Evi	Mimar Adil Denктаş	Ayazpaşa, İstanbul	Arkitekt	1936/5-6	133-138
73	Büyüka'da Bir Villa	Mimar Samih A. Kaynak	Büyüka'da, İstanbul	Arkitekt	1936/8	219-223
74	Moda'da Bir Villa	Mimar A. Ziya Kozanoğlu	Moda, İstanbul	Arkitekt	1936/9	245-248
75	İkbal Kira Evi	Mimar Zeki Sayar	Kadıköy, İstanbul	Arkitekt	1936/10	297-300
76	Kalamış'da Bir Villa	Mimar Zeki Sayar	Kalamış, İstanbul	Arkitekt	1937/2	33-40
77	B. Yusuf Evi	Mimar Rebiü Gorbom	Suadiye, İstanbul	Arkitekt	1937/3	68-70
78	Eczacı B. Nazım Malkoç Evi	Mimar A. Mortaş	Topkapı, İstanbul	Arkitekt	1937/4	103-104
79	Kalamış'da Bir Villa	Mimar Zeki Sayar	Kalamış, İstanbul	Arkitekt	1937/5-6	129-133
80	Fırat Kira Evi	Mimar Şinasi Lügal	Bibirdirek/Fatih, İstanbul	Arkitekt	1937/7	177-179
81	Suadiye'de Bir Villa	Mimar Zeki Sayar	Suadiye, İstanbul	Arkitekt	1937/10-11	269-274
82	Ortaköy'de Bir Villa	Mimar Halit Femir	Ortaköy, İstanbul	Arkitekt	1938/1	14-15
83	Maçka'da Prof. A. A. Evi	Mimar Sedat Hakkı Eldem	Maçka, İstanbul	Arkitekt	1938/10-11	277-286
84	A.Hisarında Bir Ev	Mimar Rebiü Gordon	Anadolu Hisarı, İstanbul	Arkitekt	1938/10-11	287-290
85	Taksim'de Bir Apartman	Y. Mimar Muallim Arif Hikmet Holtay	Taksim, İstanbul	Arkitekt	1939/1-2	1-4
86	Suadiye'de Bir Villa	Y. Mimar Nazif Asal	Suadiye, İstanbul	Arkitekt	1939/1-2	5-8
87	B. Behçet Ünmeriç Evi	Y. Mimar Neşet Akatay	Kadıköy, İstanbul	Arkitekt	1939/1-2	15-17
88	İki Ailelik Bir Ev	Y. Mimar Naci Meltem	Beyoğlu, İstanbul	Arkitekt	1939/3-4	53-54
89	Bay Mecit Evi	Y. Mimar Münici Tangör	Bağlarbaşı, İstanbul	Arkitekt	1939/3-4	63-64
90	Taksim'de Bir Kira Evi	Y. Mimar Seyfi Arkan	Taksim, İstanbul	Arkitekt	1939/5-6	101-103
91	Kadıköy'ünde Bir Ev	Y. Mimar Münici Tangör	Kadıköy, İstanbul	Arkitekt	1939/5-6	106-108
92	Bir Şehir-Kır Evi Projesi	Y. Mimar Emin Necip Uzman	Kadıköy, İstanbul	Arkitekt	1939/7-8	156-157
93	İki Ailelik Bir Ev	Y. Mimar Samih S. Akkaynak	Ayaspaşa, İstanbul	Arkitekt	1939/7-8	158-159
94	Bir Ev	Y. Mühendis Ekrem Hakkı	İstanbul	Arkitekt	1939/9-10	193-194
95	Boğaz İçinde Bir Yalı	Y. Mimar Bedri Ucar	Bebek, İstanbul	Arkitekt	1939/11-12	250-252
96	Demir Ağ Kira Evi	Y. Mimar Zeki Sayar	Maçka, İstanbul	Arkitekt	1940/1-2	1-5
97	Göksun Kira Evi	Y. Mimar Asım Mutlu	Maçka, İstanbul	Arkitekt	1940/1-2	6-7
98	Doğu Apartmanı	Y. Mimar Rebiü Gorbom ve Mustafa Can	Taksim, İstanbul	Arkitekt	1940/7-8	145-147
99	Bir Kira Evi	Y. Mimar Zeki Sayar	Kadıköy, İstanbul	Arkitekt	1940/11-12	241-244
100	Bir Kira Evi	Y. Mimar Nazif Asal	Teşvikiye, İstanbul	Arkitekt	1940/11-12	245-246

Tablo 3.2:
Çalışma Kapsamına Alınmayan; İstanbul Dışındaki Konut Projeleri

Yapı No	Yapının Adı	Yapının Mimarı	Yapım Yeri	Yayınlandığı Dergi	Yayın Yılı-Sayı	Sayfa No
01	Müh. Mustafa Fahri Bey Evi	Mimar Arif Hikmet	Ankara	Mimar	1931/5	154-155
02	Kimyaker A. Rıza Bey Evi	Mimar Aptullah Ziya	Adana	Mimar	1931/9	287-295
03	Mütemmim Bina	Mimar Zeki Selah	Yalova	Mimar	1931/10	319-321
04	Belediye Reisi Evi	Mimar Aptullah Ziya	Mersin	Mimar	1932/3	75-76
05	N. Paşa Villası	Mimar Sedat Hakkı	Ankara	Mimar	1932/4	102-107
06	Bir Mimar İkametgahı	Mimar Semih Rüstem	Adana	Mimar	1932/4	108-111
07	İsmail Hakkı B. Köşkü	Mimar Semih Rüstem	Adana	Mimar	1932/5	140
08	İsmail Hakkı B. Evi	Mimar Sadi	Yenişehir, Ankara	Mimar	1932/6	171-173
09	Müşterek Evler	Mimar A. Ziya	Adana	Mimar	1932/6	179-180
10	Dr. Celal Bey Evi	Mimar Muallim İlyaszade Arif Hikmet	Yenişehir, Ankara	Mimar	1932/10	286-287
11	Bir Kira Evi	Abdullah Ziya	Adana	Mimar	1933/2	41-44
12	Şevket Bey Evi	Mimar Semih Rüstem	Adana	Mimar	1933/4	99-102
13	Refik Bey Apartmanı	Mimar Refik	Yenişehir, Ankara	Mimar	1933/6	170-171
14	Ev Projesi	Mimar Behcet Sabri	Anadolu	Mimar	1933/7	217-218
15	Hasan Nuri Bey Apartmanı	Mimar Necmettin	İzmir	Mimar	1933/9-10	273-277
16	Boluda Bir Ev	Mimar İzzet	Bolu	Mimar	1933/12	365-367
17	Ev Projesi	Mimar Seyfettin Erkan	Ankara, Yenişehir	Mimar	1934/11	312-313
18	Ankara'da Bir Ev	Mimar İzzet	Ankara	Arkitekt	1935/7-8	199-200
19	Eskişehir'de İki Ev I	Mimar İzzet Baysal	Eskişehir	Arkitekt	1935/9	250-252
20	Karşıyaka'da Bir Villa	Mimar Necip Uzman	İzmir	Arkitekt	1936/7	189-190
21	B. Osman Kira Evi	Mimar Bekir İhsan	Yenişehir, Ankara	Arkitekt	1937/1	7-8
22	B. Vehbi Evi	Mimar Refik	Ankara	Arkitekt	1937/3	65-67
23	Karantina'da Bir Villa	Mimar Necmettin Emre	İzmir	Arkitekt	1937/4	100-102
24	Kira Evi	Mimar Kemal Tetik	İzmir	Arkitekt	1937/4	105-106
25	Ev Projesi	Mimar Leman Tomsu ve Münevver Belen	Ankara	Arkitekt	1937/4	110-111
26	İzmir'de Bir Ev	Mimar Necmettin Emre	İzmir	Arkitekt	1937/5-6	134-135
27	Kınacı Kira Evi	Mimar B. İhsan Ünal	Yenişehir, Ankara	Arkitekt	1937/9	237
28	Bir Kira Evi	Mimar B. İhsan Ünal	Yenişehir, Ankara	Arkitekt	1937/9	239
29	İbrahim Kara Ahmetoğlu Kira Evleri	Mimar Nizamettin Dogu	Ankara	Arkitekt	1938/5-6	146-148
30	İzmir'de Bir Ev	Yüksek Mimar Necmettin Emre	İzmir	Arkitekt	1938/8	218-220
31	Bir Kira Evi	Y. Mimar Zeki Sayar	Ankara	Arkitekt	1939/5-6	104-105
32	Rasih İhsan Kira Evi	Y. Mimar Bekir İhsan Ünal	Ankara	Arkitekt	1939/11-12	243-245
33	Bir Kira Evi	Y. Mimar Bekir İhsan Ünal	Ankara	Arkitekt	1940/3-4	53-54

Bu iki tip konut yapıların balkonlarının incelenmesi *Mimar/Arkitekt* dergisinde yer alan makalelerin içeriği doğrultusunda gerçekleştirilebilmektedir. Balkonların incelenebilmesi için bu yapıların planlarının mahal isimlerine yer verilmiş ve okunabilir olmaları veya metinlerde bu bilgiye ulaşılabilir olmak gerekli verilerin toplanması açısından önemlidir. Apartman/kira evi ve müstakil yapıları içeren makaleler tarandığında balkon analizine imkân vermeyen içeriklere rastlanmaktadır. Bu doğrultuda *Mimar/Arkitekt* dergisinde yayımlanmış olup çalışma kapsamında yer almayan yapılar bulunmaktadır (Tablo 3.2, Tablo 3.3). Çalışma kapsamına alınmayan yapıların bir kısmı ise yapım yeri belirtilmemiş olan konut projeleridir (Tablo 3.4).

Tablo 3.3:
Çalışma Kapsamına Alınmayan; Planlarında Mahal İsimlerine Yer Verilmemiş Konut Projeleri

Yapı No	Yapının Adı	Yapının Mimarı	Yapım Yeri	Yayınlandığı Dergi	Yayın Yılı-Sayı	Sayfa No
01	Ev projesi	Mimar Samih Saim	Beşiktaş, İstanbul	Mimar	1931/6	193-195
02	Nazif Bey Evi	Mimar Recai Harun	Laleli, İstanbul	Mimar	1932/10	284-285
03	Dr. Naci Bey Evi	Mimar Ahmet Burhanettin	Sultanahmet, İstanbul	Mimar	1932/11-12	317-319
04	E. Saniye H. Evi	Mimar Arif Hikmet	Nişantaşı, İstanbul	Mimar	1933/9-10	267-272
05	Bir Yalı Projesi	Mimar Seyfettin Nasih	Suadiye, İstanbul	Mimar	1934/1	6-7
06	Ev projesi	Mimar Seyfettin Nasih	Ankara	Mimar	1934/1	16
07	Mühendis İzzet Bey Apartmanı	Mimar Cavit Reşit	Kadıköy, İstanbul	Mimar	1934/3	69-70
08	Prof. Rahmi Bey Evi	Mimar Necmeddin	İzmir	Mimar	1934/3	67-68
09	Şehir Dışarısında Bir Ev	Mimar Nizamettin Hüsnü	Erenköy, İstanbul	Mimar	1934/3	79
10	Muhittin Bey Evi	Mimar Zeki Selah	Kadıköy, İstanbul	Mimar	1934/4	99-101
11	İki Ev	Mimar A. Kemal	Rumelihisarı, İstanbul	Mimar	1934/6	165-166
12	Ev Projesi	Mimar Abidin	Alpullu, Kırklareli	Mimar	1934/6	168-171
13	Bir Kira Evi	Mühendis Ekrem Hakkı	Fındıklı, İstanbul	Mimar	1934/11	303-304
14	Küçük Ev Projesi	Mimar Abidin Mortaş	Ankara	Arkitekt	1935/5	149
15	B. Mazhar Bey Evi	Mimar Abidin Mortaş	Kalamış, İstanbul	Arkitekt	1935/6	159-162
16	Villa Projesi	Mimar Seyfettin Erkan	Ankara	Arkitekt	1935/6	167-169
17	Eskişehir’de İki Ev-II	Mimar İzzet Baysal	Eskişehir	Arkitekt	1935/9	250-252
18	Bir Kira Evi	Mimar Bekir İhsan	Ankara	Arkitekt	1935/10	279-280
19	Eskişehir’de İki Ev	Mimar İzzet Baysal	Eskişehir	Arkitekt	1935/10	285
20	Erenköy’ünde Bir Ev	Mimar Abidin Mortaş	Erenköy, İstanbul	Arkitekt	1936/9	249-251
21	Ankara’da Bir Ev	Mimar Bekir İhsan	Ankara	Arkitekt	1936/12	328-329
22	Dr. B. Şevket Pek Sağlık Yurdu ve Kira Evi	Mimar Seyfi Arkan	Ankara	Arkitekt	1937/4	97-99
23	Bebekte Bir Villa	Mimar Erip Erbilen	Bebek, İstanbul	Arkitekt	1937/8	207-210
24	Feneryolunda Bir Ev	Mimar Adil Denктаş	Feneryolu, İstanbul	Arkitekt	1937/9	240
25	Villa Projesi	Mimar A. Sabri Oran	İstanbul	Arkitekt	1937/9	241-243
26	Sönmez Kira Evi	Mimar B. İhsan Ünal	Ankara	Arkitekt	1937/9	238
27	Büyükkada’da Bir Villa	Mimar Sedat Hakkı Eldem	Büyükkada, İstanbul	Arkitekt	1938/5-6	133-137
28	Beylerbeyi’nde Bir Yalı	Yüksek Mimar Muallim Sedat Hakkı Eldem	Beylerbeyi, İstanbul	Arkitekt	1938/08	213-217
29	B. Cemil Filmer Evi	Mimar Rebil Gorbon	Kalamış, İstanbul	Arkitekt	1938/12	327-330
30	Müh. Ragıp Kira Evi	Y. Mimar Bekir İhsan	Ankara	Arkitekt	1939/3-4	49-52
31	Suadiye’de Bir Villa	Mimar Seyfi Arkan	Suadiye, İstanbul	Arkitekt	1940/5-6	101-104

Tablo 3.4:
Çalışma Kapsamına Alınmayan; Yapım Yeri Belirtilmemiş Konut Projeleri

Yapı No	Yapının Adı	Yapının Mimarı	Yapım Yeri	Yayınlandığı Dergi	Yayın Yılı-Sayı	Sayfa No
01	Bekir Beyin Evi	Mimar Sırrı Arif	Belirtilmemiş	Mimar	1931/1	5-10
02	Müstakil Evler	Mimar Abidin	Belirtilmemiş	Mimar	1931/2	42-43
03	Villa Projeleri	Sedat hakkı Eldem	Belirtilmemiş	Mimar	1931/9	301-305
04	Küçük Ev Projeleri	İhsan Bekir	Belirtilmemiş	Mimar	1933/2	53-54
05	Deniz Kenarında Bir Malikane Projesi	Mimar Seyfettin Nasih	Belirtilmemiş	Mimar	1933/4	111-112
06	Bir Katlı Ev Projesi	Mimar Nizamettin Hüsnü	Belirtilmemiş	Mimar	1933/6	177
07	Bir Ev Projesi	Mimar Arif Hikmet	Belirtilmemiş	Mimar	1934/2	41-42
08	Kır Evi Projesi	Mimar Arif Hikmet Fosfor	Belirtilmemiş	Arkitekt	1937/1	9-10
09	Küçük Kasaba Evi Projesi	Y. Mimar Abidin Mortaş	Belirtilmemiş	Arkitekt	1940/1-2	10-11
10	Bir “Çiftv” Projesi Etüdü	Y. Mimar Eyup Asım Kömürcüoğlu	Belirtilmemiş	Arkitekt	1940/1-2	19
11	Küçük Kasaba Evi Projesi	Y. Mimar Abidin Mortaş	Belirtilmemiş	Arkitekt	1940/1-2	10-11
12	Bir “Çiftv” Projesi Etüdü	Y. Mimar Eyup Asım Kömürcüoğlu	Belirtilmemiş	Arkitekt	1940/1-2	19

4. MİMARLAR, KONUTLAR ve İSTANBUL BALKONLARI

4.1. Mimarlar

Türkiye’de 1930’lu yılları, mimarlık ve şehircilik faaliyetleri çerçevesinde değerlendirdiğimizde yabancı mimarlar ve şehircilerin ön plana çıktığı görülmektedir. Yabancı mimar ve şehircilerin beraberinde yerli mimarların da kamu binası, konut tasarımlarında yer aldıkları görülmektedir (Sözen, 1996). Fakat devlet destekli Türkiye’ye çağrılan yabancı mimarların aksine yerli mimarların küçük ölçekli çabalarıyla sınırlı sayıda mimari faaliyetlerde buldukları görülmüştür. Bu dönemin yerli mimarlarına ait uygulamalar, çoğunlukla sivil mimari olarak vücut bulmuşlardır (Ergut ve İmamoğlu, 2010). Batının yakından takip edildiği 1930’lu yılların mimari faaliyetlerini İnci Aslanoğlu (1980) şu şekilde aktarmaktadır;

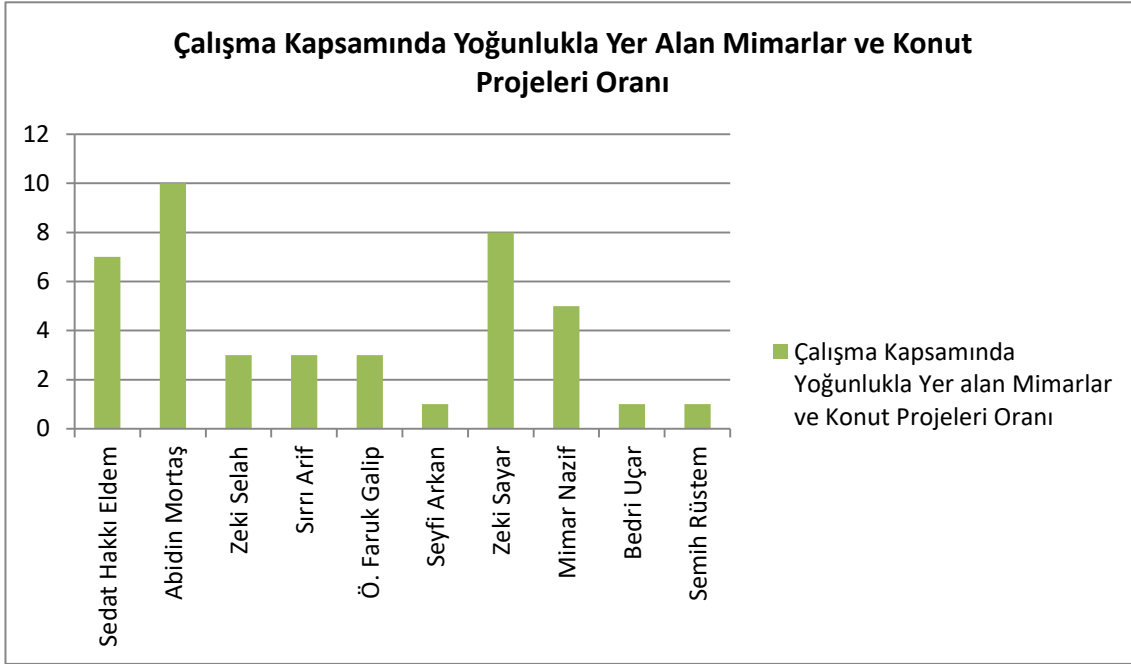
1932-1938 döneminde yabancı mimarlar: a) anıtsallığı temel alan biçimsel neo-klasik nitelikte, b) uluslararası üslupta; yerli mimarlar: a) batı kaynaklarına dönük uluslararası ilkeleri temel alan rasyonel-fonksiyoncu bir tutumla, b) Türkiye’deki yabancı mimarların biçimsel, anıtsal yapı anlayışına paralel çalışıyorlardı. Bir de ulusal mimarlığı yaratma çabaları vardı.(Aslanoğlu 1980: 33)

1930’larda yeni gelişmeye başlayan mimarlık mesleği ile birlikte, bu süreçte yabancı mimarların kamu bina üretiminde çoğunlukla yer almaları Türk mimarların, konut üretimine yoğunlaşmalarına yol açmıştır. Bu sayede yerli mimarlar, kendi alanlarındaki varlıklarını, konumlarını, statü edinimlerini yapılan devrimler ile, konutlar ve iç mekan düzenlemeleri yoluyla halkın yaşama kültürünü, biçimini dönüştürerek meşruiyet kazanmışlardır (Bozdoğan 2012: 215).

Mimar/Arkitekt dergisinde konut, kamu binaları tasarlayan bazı yerli mimarlar bu dönemin öncü mimarları olarak bu süreçte yer almışlardır. Metin Sözen (1996) 1930’lu yılların mimarlarını saydıkları ile kısıtlamayarak, dönemin öncü mimarlarını şu şekilde belirtmiştir; Seyfi Arkan, Bekir İhsan Ünal, Şevki Balmumcu, Bedri Uçar, Semih Rüstem, Şekip Akalın, Abidin Mortaş, Celal Biçer, Zeki Sayar, Sedat Hakkı Eldem. *Mimar/Arkitekt* dergisi kapsamında yapılan konut envanter çalışmasında (Tablo 1, 2, 3 ve 4), Sözen’in (1996) sözünü ettiği öncü mimar isimlerinin birçoğu yer almakla birlikte, en çok konut tasarımı Abidin Mortaş tarafından tasarlanmıştır. *Mimar/Arkitekt* dergisinin kurucu editörlerinden olan Abidin Mortaş’ın dergide yer alan konut yapıları incelendiğinde, çoğunluğu İstanbul şehrinde yer almakla birlikte diğer şehirler için de yapı tasarımları olduğu görülmektedir. *Mimar/Arkitekt* dergisi kapsamında yapılan envanter çalışmasını incelediğimizde daha çok müstakil yapıların yer aldığı görülmektedir. Abidin Mortaş’ın da konut tasarımları çoğunlukla müstakil yapılar olmakla birlikte, apartman/kira evi konut yapıları da bulunmaktadır. Dergide yer alan konut yapıları incelendiğinde Abidin Mortaş’tan sonra Sedat Hakkı Eldem’in yapıları diğer mimarlara göre yoğunluk göstermektedir. Bu doğrultuda Sedat Hakkı Eldem’inde konut tasarımları incelendiğinde ise müstakil yapılarının apartman/kira evlerine göre daha çok yer aldığı gözlenmektedir.

Zeki Sayar’ın dergide yer alan yapıları incelendiğinde mimarın, tasarımlarının birçoğu İstanbul’da yer almakla birlikte müstakil, apartman/kira evi gibi herhangi bir konut tipine özel bir eğilim söz konusu

olmadığı, sayılarının neredeyse eşit miktarda yer aldığı görülmektedir. Arif Hikmet Holtay ve Zeki Selah'ın mimari faaliyetleri ise daha çok İstanbul şehrinde bulunmaktadır. Nazif Asal'ın yapılarına baktığımızda ise sadece İstanbul şehrinde yer aldığı görülmektedir. Aynı tespiti farklı bir şehir için yapı tasarımları bulunan Bekir İhsan için de yapabiliriz. Sibel Bozdoğan'ın (2012: 250) da bahsettiği üzere; "Ankara'da çalışan en verimli mimar Bekir İhsan'dı, ama Zeki Sayar, Seyfi Arkan ve diğer İstanbullu mimarlar da burada kira evleri inşa ettiler". Yapılan çalışmada Bekir İhsan'ın dergide yer alan yapılarının daha çok Ankara'da yer aldığı saptanmıştır. Mimar Bekir İhsan'ın, Ankara'nın mesken sıkıntısını giderebileceği düşünülen apartman/kira evi tasarımlarına daha çok yöneldiği görülmektedir.

Şekil 4.1: Çalışma Kapsamında Yoğunlukla Yer Alan Mimarlar ve Konut Projeleri Oranı

Çalışma kapsamına alınan konut yapıları incelendiğinde, Abidin Mortaş, Sedat Hakkı Eldem, Zeki Sayar gibi isimlerin daha sıklıkla yer aldığını görürüz. Bu isimlerin yanı sıra mimar Nazif, Sırrı Arif, Zeki Selah gibi tasarımcıların da diğer mimar/mühendislerle göre daha sık tekrar ettiğini görürüz. Yukarıdaki grafikte, dergide yer alan dönemin öncü mimarlarına ve konut yapı projeleri bakımından daha sık yer alan mimarlara yer verilmiştir. Grafikte yer verilmeyen diğer konut projeleri 58 adet olmak üzere 38 farklı mimar/mühendis tarafından tasarlanmıştır.

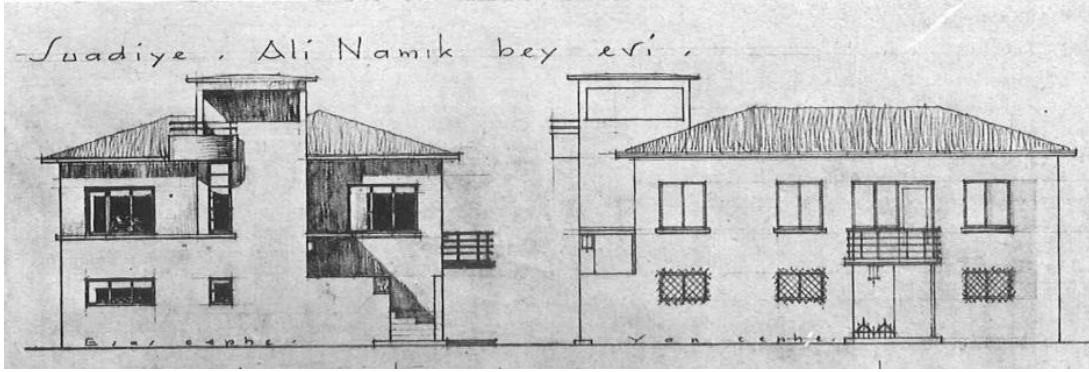
4.2. Konut Tipleri: Müstakil Ev ve Apartman/Kira Evi

Tanyeli (1998: 139), 1930'larda konut yapılarının önemini şu şekilde belirtmektedir: "Erken Cumhuriyet dönemi, modern insanı ve toplumu, modern konutla birlikte yaratmayı düşlemiştir. ...konut mekanı ve barınma kültürü, modernleşmenin en belirgin somutlaşma alanlarından biri olmuştur ve hala da böyle olmayı sürdürmektedir". Bu anlamda çalışmada balkonları incelenen apartman/kira evi yapılarının 1930'lardaki açılımını Bozdoğan (2012) şu şekilde aktarmaktadır;

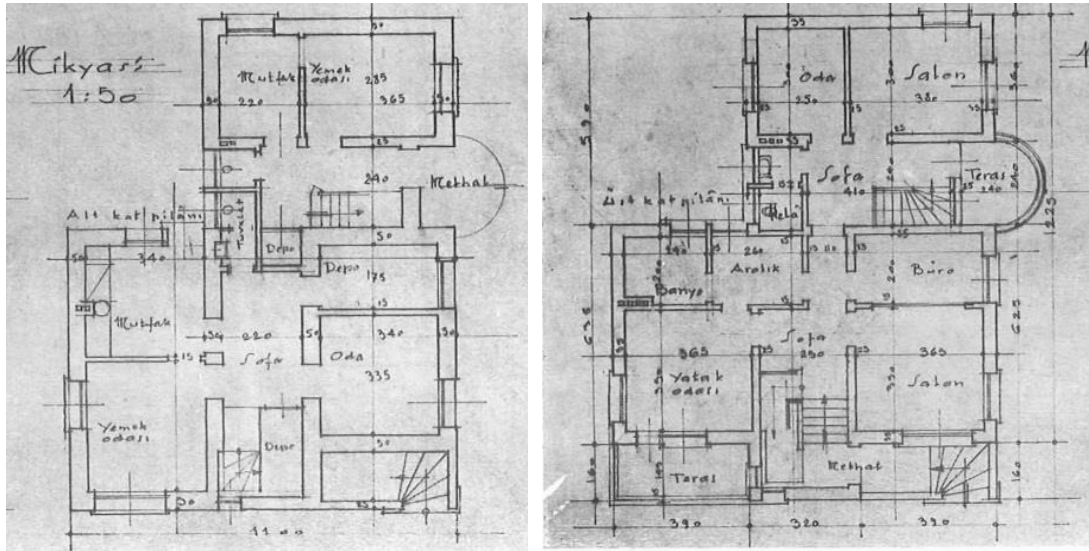
Erken cumhuriyet mesken mimarisinin iki standart tipi, bahçeli müstakil ev ya da villalar ve kentlerdeki "apartmanlar"dı. "Apartman" terimini biraz daha açmak

gerekiyor; terimin erken cumhuriyet döneminde, Türkiye'deki spekülatif apartman inşaatındaki gerçek patlamanın başlangıç noktası olan 1965 tarihli kat mülkiyeti kanunundan sonraki anlamından çok farklı bir anlamı vardı. 1930'larda daha yaygın olarak kullanılan terim, tek bir sahibi olan ve onun da gelir elde etmek için çeşitli ünitelerini kiraya verdiği çok üniteli bir binaya karşılık gelen "kira evi"ydi.(Bozdoğan 2012: 247)

Çalışmada Mimar/Arkitekt kapsamında yapılan taramalar sonucunda müstakil; villa, köşk vb. yapılar ile apartman/kira evleri yer almaktadır. Bozdoğan'ın (2012) belirttiği üzere apartman tipi konutlar; tek sahibi olan, mülkiyet sahibinin çabalarıyla oluşan kiraya verilmek üzere inşa edilen yapılardır. Fakat bazı müstakil yapılarda ev sahibinin isteği doğrultusunda yapının bir katının veya bir kısmının gelir elde etmek amaçlı kiraya verildikleri gözlemlenmiştir. Örneğin; 1932 yılında "Ev Projesi" adlı makalede yer alan Mimar Abidin Mortaş'ın Suadiye için tasarladığı yapının, mülkiyet sahibinin isteği doğrultusunda bir kısmı yazlık kiracılara ayrılmıştır. Mortaş (1932: 81) bu durumu şöyle aktarmaktadır; "Bu ev Suadiye'de geniş bir bahçe içinde, tamamiyle ayrılabilen bir kısmı yazlık kiracılara mahsus olmak üzere düşünülmüştür." 1930'lu yılların bir ara dönem olması sebebiyle birçok kavramın ve farklı durumların iç içe geçtiği görülmektedir.

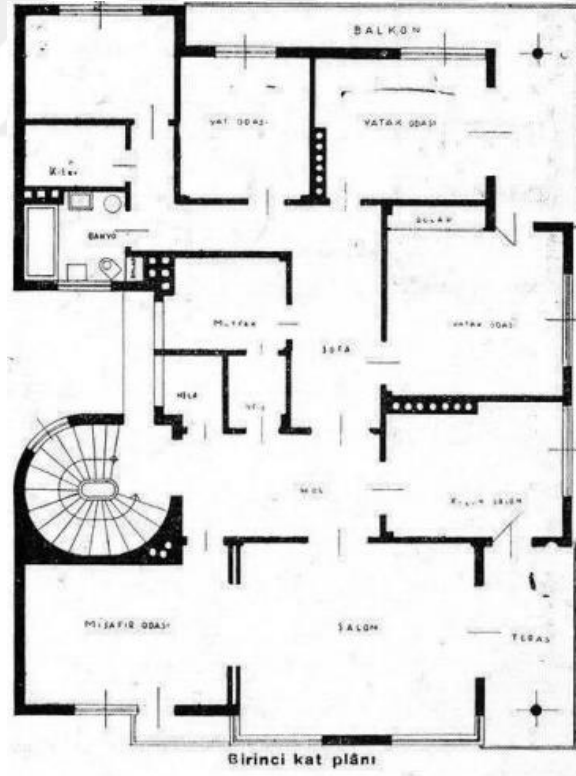
Şekil 4.2: "Müstakil Ev" Görünüşler (Mortaş, 1932)

Şekil 4.3: "Müstakil Ev" Zemin ve Birinci Kat Planları (Mortaş, 1932)

Şekil 4.4: Apartman/Kira Evi Örneği, Görünüş (Sayar, 1940a)

Şekil 4.5: Apartman/Kira Evi Örneği Birinci Kat Plan (Sayar, 1940a)

Bozdoğan, oluşan genel bir izlenim doğrultusunda 1930’larda oluşan yapı stokunu, Batı etkisinin lokal yapı inşaat teknikleri ile bir araya gelmesinden oluşan evleri ve apartmanları, “kıyıda kalmış modernizm” olarak nitelendirmektedir. Ve bu yapıların özelliklerini, “düz çatılar, yuvarlak köşeler, sürekli

balkonlar, dairesel pencereler ve biraz ağır kübik hacimler üzerindeki fena halde eskimiş, sıvalı yüzeyler” (2012: 203) olarak belirtmiştir. *Mimar/Arkitekt* dergisinde yer alan her iki konut tipi; müstakil, apartman/kira evi olmak üzere çoğunlukla dönemin mimari anlayışı etkisiyle, “Kübik Mimari”, “Yeni Mimari” olarak adlandırılan uluslararası üslup ile modern olarak tasarlanmışlardır. *Mimar/Arkitekt* dergisinde 1931 yılında yayınlanan “Binanın İçinde Mimar” adlı metinde mimar Aptullah Ziya “Yeni Mimari”nin toplum, mimar ve mimari için getirilerinden bahsetmektedir;

Mesleklerinin gittiği uçurumu gören Avrupalı mimarlar, meydana yeni bir mimarî koydular. Modern mimarî, hakikî mimarî idi. Mimar lâzım olan iktisadî, sıhî ve inşai ihtiyaçlara göre, her bina için, her yer için ayrı bir karakter, ayrı bir inşaat bulmağa, icat etmeğe mecbur kalıyordu. Mimarlığı tahsil etmeyen hiç bir kimsenin bu yeni mimarîyi tatbik etmesine imkân yoktu. Taklit ve kopyanın hiç bir kıymeti olamayacağı için bittabi bu mevzu bahis değildir. Avrupalı mimarlar bu yeni mimarî sayesinde kendilerini kurtarmış oldular. (Ziya 1931: 14)

Çalışma kapsamına alınan 100 adet konut yapılarının yarısından fazlasını, 62 adet olmak üzere müstakil yapılar oluşturmaktadır. Sibel Bozdoğan (2012), müstakil yapılarının modern mimarinin prensiplerini, “kübik ev” söylemlerini, vasıflarını apartman tipi yapılara göre daha çok yansıttığını belirtmektedir ve şu şekilde aktarmaktadır;

Bir üslup göstergesi 'olarak, "kübik" terimi müstakil ev ve villalara da, çoğu modernist Türk mimarlar tarafından tasarlanmış olan kira evlerine ya da apartmanlara da uygulanabiliyordu. Yine de, "kübik ev"ün ideal tipi ya da paradigması her zaman, doğaya, günışığına ve sağlıklı yaşama 1930'ların modernist söyleminin gözde nitelikleri- yakınlığıyla övülen müstakil, tek aileye yönelik ev ya da villaydı. (Bozdoğan 2012: 247)

Bu bağlamda “kübik ev”ün; “her zaman, doğaya, günışığına ve sağlıklı yaşama” özelliklerinin olması nedeni ile *Mimar/Arkitekt* dergisinde yer alan bahçe içerisinde inşa edilen müstakil yapılarda açık/yarı-açık mekân olan teras kullanımı apartman/kira evi konut tiplerine göre daha yaygın kullanılmaktadır. Aynı zamanda müstakil ev -modern konut- “çağın dışında kalmış” olan geniş aile tipolojisinin yerine çekirdek ailenin ideal yaşamını sergileyebileceği mekan olarak yer bulmuştur (Tanyeli 1998: 139).

Sonuç olarak *Mimar/Arkitekt* dergisi kapsamında, Tablo 3.1, 3.2, 3.3 ve 3.4 doğrultusunda 1931-1940 yılları arasında yayımlanan konut tipleri; müstakil, apartman/kira evi olarak saptanmıştır. Bu iki tip konut yapı türlerinin dergide yayımlanma oranları yıllara göre şu şekilde dağılmaktadır;

- 1931 yılında yayımlanan toplam konut yapı sayısı 13 adet olmak üzere; 11 adet müstakil, 2 adet apartman/kira evi olarak tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında kullanılabilir olanlar 9 adet olmak üzere; 7 adet müstakil, 2 adet apartman/kira evi (Tablo 3.1 & Tablo 3.2).
- 1932 yılında toplam 31 adet olmak üzere; 22 adet müstakil, 9 adet apartman/kira evi olarak tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında kullanılabilir olanlar 29 adet olmak üzere; 20 adet müstakil, 9 adet apartman/kira evi (Tablo 3.1 & 3.2).
- 1933 yılında toplam 26 adet olmak üzere; 17 adet müstakil, 9 adet apartman/kira evi olarak tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında kullanılabilir olanlar 22 adet olmak üzere; 13 adet müstakil, 9 adet apartman/kira evi (Tablo 3.1 & 3.2).

- 1934 yılında toplam 26 adet olmak üzere; 19 adet müstakil, 7 adet apartman/kira evi olarak tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında kullanılabilir olanlar 16 adet olmak üzere; 11 adet müstakil, 5 adet apartman/kira evi (Tablo 3.1 & 3.2).
- 1935 yılında toplam 15 adet olmak üzere; 8 adet müstakil, 7 adet apartman/kira evi olarak tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında kullanılabilir olanlar 9 adet olmak üzere; 3 adet müstakil, 6 adet apartman/kira evi (Tablo 3.1 & 3.2).
- 1936 yılında toplam 12 adet olmak üzere; 9 adet müstakil, 3 adet apartman/kira evi olarak tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında kullanılabilir olanlar 10 adet olmak üzere; 7 adet müstakil, 3 adet apartman/kira evi (Tablo 3.1 & 3.2).
- 1937 yılında toplam 20 adet olmak üzere; 13 adet müstakil, 7 adet apartman/kira evi olarak tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında kullanılabilir olanlar 14 adet olmak üzere; 9 adet müstakil, 5 adet apartman/kira evi (Tablo 3.1 & 3.2).
- 1938 yılında toplam 8 adet; 7 adet müstakil, 1 adet apartman/kira evi olarak tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında kullanılabilir olanlar 5 adet olmak üzere; 4 adet müstakil, 1 adet apartman/kira evi (Tablo 3.1 & 3.2).
- 1939 yılında toplam 14 adet; 10 adet müstakil, 4 adet apartman/kira evi olarak tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında kullanılabilir olanlar 13 adet olmak üzere; 9 adet müstakil, 4 adet apartman/kira evi (Tablo 3.1 & 3.2).
- 1940 yılında toplam 11 adet; 5 adet müstakil, 6 adet apartman/kira evi olarak tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında kullanılabilir olanlar 6 adet olmak üzere; 0 adet müstakil, 6 adet apartman/kira evi (Tablo 3.1 & 3.2).
- 1931-1940 yılları arası tespit edilen çalışma kapsamına alınmayan toplam yapı adeti 44; çalışılabilir yapı adeti ise toplam 133 (83 adet müstakil, 50 adet apartman/kira evi) adet olmak üzere, İstanbul şehrinde yer alan 100 adet konut çalışma kapsamında yer almıştır (Tablo 3.1).

Konut projelerinin yıllara göre dağılımını incelediğimizde, 1931 yılı ve 1935 yılları sonrası konut projeleri, 1932-1934 yılları arasında yer alan yapı stoğuna göre daha az miktarda yer almaktadır. 1932-1934 yılları arasında, konut projelerinde artış görülmesinin yanı sıra bu üç yıl boyunca dengeli sayılabilecek bir iniş-çıkış görürüz. Yıllara göre müstakil, apartman/kira evi projeleri dağılımına baktığımızda ise her yılda yer alan toplam konut projelerin yarısından fazlasını müstakil yapılar oluşturmaktadır. Apartman/kira evi yapıları ise daha az yer almaktadır.

Tablo 4.1:
Çalışma Kapsamına Alınan, İstanbul Konut Yapılarının Yıllara Göre Dağılımı

İstanbul Konut Yapılarının Yıllara Göre Dağılımı											
	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1931-1940 (Toplam)
Müstakil	4	13	10	10	1	6	6	3	9	0	62
Apartman/Kira Evi	2	9	6	5	6	3	0	0	2	5	38
Sonuç	6	22	16	15	7	9	6	3	11	5	100

Çalışmada çalışılabilir olan toplam 133 yapının 100 adeti İstanbul'da yer almaktadır. Diğer 33 adet yapı, Türkiye'nin çeşitli yerleri olmak üzere yoğunlukla Ankara (17), Adana (6), İzmir (6) gibi diğer şehirlerde yer almaktadır. Oluşturulan yapı envanteri sonucunda, İstanbul'da yer alan yapı adetinin yoğunlukta olması, İstanbul şehrinde yer alan konut balkonlarının ayrı incelenmesine yol açmıştır. Çalışma kapsamında incelenen İstanbul konut yapılarının yıllara göre dağılımı ise şu şekildedir (Bkz. Tablo 4.1);

- 1931 yılında çalışma kapsamına alınan konut projeleri, toplam 6 adet olmak üzere; 4 adet müstakil, 2 adet apartman/kira evi.
- 1932 yılında toplam 22 adet olmak üzere; 13 müstakil, 9 apartman/kira evi.
- 1933 yılında toplam 16 adet olmak üzere; 10 müstakil, 6 apartman/kira evi.
- 1934 yılında toplam 15 adet olmak üzere; 10 müstakil, 5 apartman/kira evi.
- 1935 yılında toplam 7 adet olmak üzere; 1 müstakil, 6 apartman/kira evi.
- 1936 yılında toplam 9 adet olmak üzere; 6 müstakil, 3 apartman/kira evi.
- 1937 yılında toplam 6 adet olmak üzere; 6 müstakil, 0 apartman/kira evi.
- 1938 yılında toplam 3 adet olmak üzere; 3 müstakil, 0 apartman/kira evi.
- 1939 yılında toplam 11 adet olmak üzere; 9 müstakil, 2 apartman/kira evi.
- 1940 yılında toplam 5 adet olmak üzere; 0 müstakil, 5 apartman/kira evi olarak yer almaktadır.

Sonuç olarak 1931-1940 yılları arası çalışma kapsamına alınan 100 adet konutun yarısından fazlasını (62) müstakil yapılar oluşturmaktadır. Apartman/kira evi konut tiplerinin ise azınlıkta (38) yer aldığı gözlemlenmiştir.

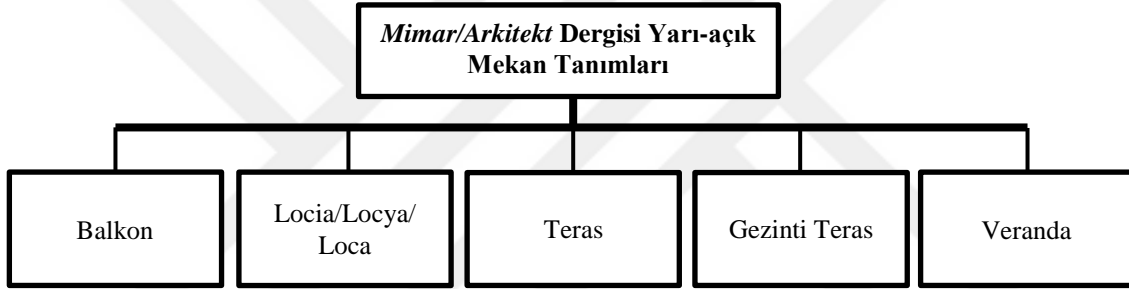
4.3. İstanbul Konut Projeleri: Balkon Tip ve Türevleri, İlişkili Hacimler ve Ölçüleri

Oluşturulan konut envanteri sonucunda, İstanbul'da yer alan konut balkonları özelinde yoğunlaşmak uygun bulunmuştur. 1931 yılından 1940 yılına kadar, apartman/kira evleri (38 adet) ve müstakil (62 adet) evler olmak üzere konut tipleri ve adetleri belirlenmiş, apartman/kira evi konut tiplerinde birinci kat, müstakil yapılarda ise tüm kat planları baz alınarak yarı-açık mekanlar, balkon tipleri, sayıları ve ilişkili buldukları oda tipi tespit edilmiştir. Bu iki konut tipinin iç mekân düzenlemelerinden edinilen, balkonların ilişkili bulunduğu mekân bilgisi çalışma kapsamında önemli bulunmaktadır.

Dergide yer alan konut projelerin plan şemalarında özellikle apartman/kira evi konut tiplerinde tekrar eden bir iç mekân düzenlemesinin olduğu gözlemlenmiştir. Kendini tekrar eden bu iç mekân organizasyonunda yatak odalarının (dinlenme odalarının) bahçeye, salon-yemek odası gibi yaşama alanlarının ise sokağa/caddeye yönlendirilmesi gibi düzenlemeler yer almaktadır. Bu anlamda balkonların bu organizasyonda sıklıkla ilişkili bulunduğu oda tespit edilerek, bu yarı-açık mekânların hangi kullanım amacına hizmet ettiği tespitine yönelik katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Mimar/Arkitekt dergisinde, müstakil yapılarda daha çok rastlanan teras, veranda gibi balkon türevleri dönemin mimari anlayışı ile birlikte oldukça yaygın yer almaktadır. “Saf olmayan”; biçim, işlev değiştirmiş, balkonun “kuzenleri” olan bu mekânları Avermaete (2018) şöyle tanımlamaktadır;

Dışarıya erişen bir platform olarak balkon, veranda, teras, sundurma veya Gökyüzündeki Sokak ile aynı soyları paylaşıyor. Ancak balkonun konsol ve hücresi, onu kamusal ve kolektif âlemin üzerinde asılı benzersiz ve bireysel, özel bir alan haline getiriyor. Balkondan farklı olarak veranda, teras ve sundurma, bir çeşit sağlam konsolsuz platformda; zemin, çatı, çıkmanın altında bir seviyede yer almaktadır. Balkonun yüksekliğinin sağladığı yarı mahremiyetten yoksundurlar. (Avermaete vd. 2018: 16)

Şekil 4.6: *Mimar/Arkitekt* Dergisinde Yer Alan Yarı-Açık Mekân Tanımları

Çalışmada, *Mimar/Arkitekt* dergisinde mimari planlarında/metinlerinde yer alan yarı-açık mekân tanımları; “Balkon”, “Locya/Locia/Loca”, “Teras”, “Gezinti Teras”, “Veranda” olmak üzere tespit edilmiştir (Şekil 4.6). *Mimar/Arkitekt* dergisinde yer alan konut kat planları incelendiğinde özelleşmiş birçok iç mekân tanımları (ebeveyn odası, çocuk odası, misafir odası, salon vb.) görürüz. Bu bağlamda balkon mekânı adına yapılan özelleştirme, balkon tipleri arasında (çıkma, loca, kısmi loca, loca köşe, Fransız, köşe) yer alan “Locya/Locia/Loca” olarak tespit edilmiştir.

Dönemin sosyo-mekânsal olarak geçiş halinde olması nedeniyle bazı konut yapılarında özellikle apartman/kira evi kat planlarında balkon-teras gibi açık/yarı-açık mekânlarının gerek biçimsel gerek ise konum ve işlev bakımından yeterince farklılaşmadığı gözlemlenmiştir. Bazı kat planlarında mahal isimlerinin tamamı olsa dahi balkon mekânlarında herhangi bir tanım yapılmamış olabilmektedir. Bu sebeple daha sağlıklı bir yaklaşım geliştirmek üzere örneklem grubu olarak seçilen 1931-1933 yılları arasında yer alan mimari planların balkon ölçüleri CAD ortamına aktararak ölçeklendirilmiş, balkon-teras mekânlarının ebatları saptanmıştır. Edinilen bilgiler doğrultusunda balkon-teras mekânları arasındaki farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Dergide yer alan konut kat planları, ölçü birimleri doğrultusunda yaygın olarak kullanılan WC kapı aralığı ölçüsü saptanmış, elde edilen bilgiler dâhilinde genel itibarıyla 80 cm olarak tespit edilmiştir. Wc kapı aralığı kat planlarına göre değişiklik gösterebilmektedir fakat bu değişikliğe rağmen önemli ölçüde bir farklılık görülmemiştir. Bu

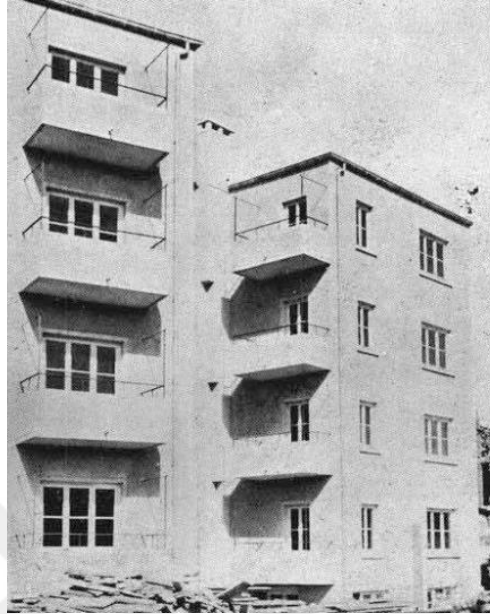
doğrultuda çalışmada tanımlanmamış açık/yarı açık mekânların, balkon-teraz tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda tespit edilen bu ölçüler, balkonun işlevsel veya estetik açıdan değerlendirilmelerine yönelik ayrıca önemlidir.

Çalışmanın birinci bölümünde, sözlüklerde yer alan balkon tanımlarına baktığımızda, çoğunlukla çıkma balkonu tasvir eden açıklamalar görürüz. Dolayısıyla balkonun “saf” hali olarak çıkma balkonun yer aldığını görürüz. Melody Shafarkani (2016) yarı-açık mekânları; balkon ve türevleri olmak üzere iki gruba ayırmaktadır. Balkonları; Çıkma, Loca ve Kısmi Loca; türevleri ise Juliet balkon, Fransız balkon, Galeri, Gökyüzündeki Sokak, Teraz, Güverte (deck), Loggia, Veranda ve Portik olarak ortaya koymaktadır. Esmâ Kışmıroğlu (2010) ise günümüzde, yapı fiziği çerçevesinde balkonların açık ve kapalı olma durumlarını değerlendirdiği çalışmasında, İstanbul balkonlarını “işlevlerine (yaşama ve servis)” ve “mimari biçimlenişlerine” göre sınıflandırmıştır. Mimari biçimlerin ise sınıflandırılması şu şekilde yapılmıştır; çıkma, Fransız ve loca (kısmi loca, loca köşe) balkonlar. Neufeurt’ün (2000) *Yapı Tasarım Bilgisi* kitabında yer alan balkon tiplerine baktığımızda ise şu balkon tiplerine yer verildiği görülmüştür; “köşe”, “içeri çekilmiş balkon” ve “kaydırmalı balkon”.

Çalışmada balkonlar, Melody Shafarkhani’nin yarı-açık mekân sınıflandırması çerçevesinde ele alınmıştır. *Mimar/Arkitekt* dergisindeki konut projelerinde “balkon” olarak tespit edilen mekânlar, yukarıda bahsedilen balkon tip ve türevleri ile biçimsel özellikleri bağlamında karşılaştırılmıştır ve biçimsel özelliklerinin birbiri ile örtüşmesi durumunda özelleştirilmiştir. Bu anlamda, Esmâ Kışmıroğlu’nun (2010) tüm balkon tiplerine, Melody Shafarkhani’nin (2016) ise; galeri, teraz, güverte, veranda balkon türevlerine, Neufeurt’ün (2000) ise köşe balkon tanımına yer verilmiştir. Burada *Mimar/Arkitekt* dergisinde yer alan açık/yarı-açık mekân tanımları örneğın “Locya/Locia/Loca”, bahsedilen sınıflandırma da balkon tipleri arasında yer almıştır. “Teraz”, “Gezinti Teraz”, “Veranda” olarak tespit edilen açık/yarı-açık mekânlar ise balkon türevleri başlığı altında yer verilmiştir.

4.3.1. Balkon Tipleri

4.3.1.1. Çıkma Balkon

Şekil 4.7: Çıkma Balkon (Vedat M. , 1934)

Kişmiroğlu (2010: 7) bu yarı-açık mekanları şu şekilde tanımlamaktadır; “Çıkma balkonlar yapının cephesinde dışarıya doğru çıkma oluşturulmasıyla meydana gelir. Bu durumda balkonun önü ve yanları açıktır”. 1931-1940 yılları arası İstanbul’da yer alan 100 konuttan; 62 adeti müstakil, 38 adeti apartman/kira evi olarak tespit edilmiştir. *Mimar/Arkitekt* dergisinde, İstanbul’da yer alan müstakil ve apartman/kira evi konut kat planlarının taranması sonucunda çıkma balkon içeren müstakil yapı adeti 7, kullanılan çıkma balkon sayı adeti ise yine 7 olarak tespit edilmiştir. Müstakil yapılarda en yaygın ilişkilendirildikleri mekan yatak odası (6) olarak saptanmıştır. Dokuz adet olan apartman/kira evi yapılarında ise 11 adet çıkma balkon gözlemlenmiş, en yaygın olarak ilişkilendirilen mekan ise yine yatak odalarıdır. Sonuç olarak incelenen konutlar (16) bağlamında 18 adet çıkma balkon saptanmıştır (Tablo 4.2).

Tablo 4.2:
Konutlarda Yer Alan Çıkma Balkon Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi

Konut Tipleri (Adetleri)	Çıkma Balkon												Sonuç	
	İlişkili Oda Tipleri													
	Yatak	Salon	Sofa/Hol	Giriş	Yemek	Çalışma	Misafir	Lüvan*	Kıy Bahçesi	Servis (Çamaşılık, Mutfak)	Ortak			
Müstakil (7)	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	7
Apartment/Kira Evi (9)	4	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	4	1	11
Sonuç (16)	10	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	5	1	18

* eyvan

4.3.1.2. Loca Balkon

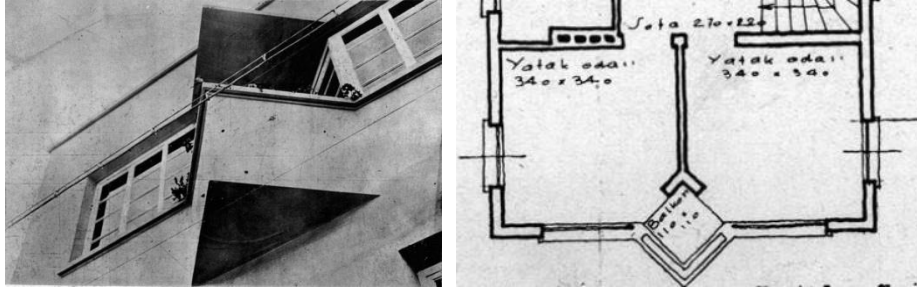
Şekil 4.8: Loca Balkon (Holtay, 1939)

Diğer balkon tiplerine göre korunaklı yapılarıyla birlikte dış faktörlerden daha az etkilenen yarı açık mekanlardır (Kışmıroğlu 2010: 8). Loca balkon içeren müstakil yapı sayı adeti 8, yapılarda yer alan loca balkon sayı adeti ise yine 8 olarak tespit edilmiştir. İlişkilendirildikleri mekanlar ise; yatak (1), salon (2), hol/sofa (2) olarak saptanmıştır. Yedi adet olan apartman/kira evi yapılarında ise yine 7 adet loca balkon gözlemlenmiş, en yaygın olarak ilişkilendirilen mekan ise yatak odası (4) olarak tespit edilmiştir. Sonuç olarak incelenen konutlar (15) bağlamında 15 adet loca balkon saptanmıştır (Bkz. Tablo 4.3).

Tablo 4.3:
Konutlarda Yer Alan Loca Balkon Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi

Konut Tipleri (Adetleri)	Loca Balkon												Sonuç
	Oda Tipleri												
	Yatak	Salon	Sofa/Hol	Giriş	Yemek	Çalışma	Misafir	Livân	Kıy Bahçesi	Servis (Çamaşılık, Mutfak)	Yatak	Ortak Diğer (Salon&Yatak Odası vs.)	
Müstakil (8)	1	2	2	0	0	1	0	0	0	1	0	1	8
Apartman/Kira Evi (7)	4	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	7
Sonuç (15)	5	3	2	1	0	1	0	0	0	1	0	2	15

4.3.1.3. Kısmi Loca Balkon

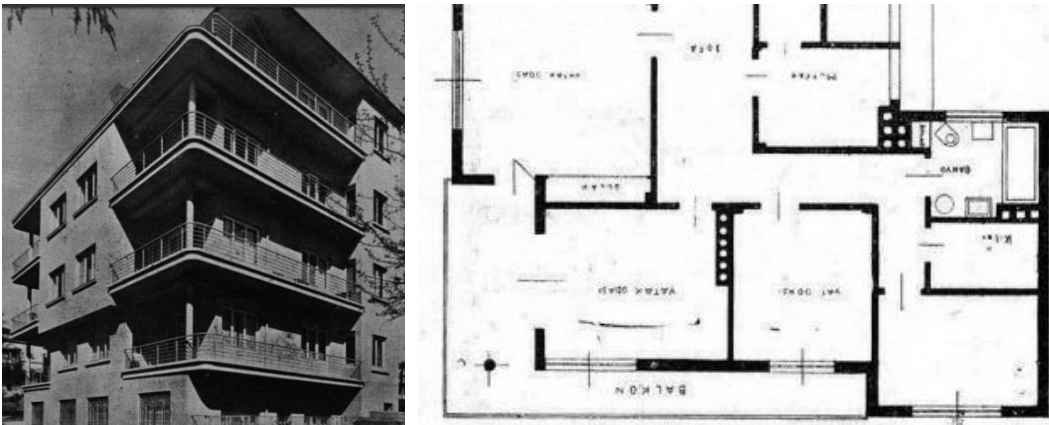
Şekil 4.9: Kısmi Loca Balkon (Mortaş, 1931)

Bu balkon tipi, yapının cephesinden içeriye doğru girinti yapılarak oluşur. Böylelikle bir yanı açık iken diğer üç tarafı kapalı durumdadır (Kışmıroğlu 2010: 9). Kısmi Loca balkon içeren toplam yapı sayı adeti 4 olmak üzere; 2 adeti müstakil yapılarda tespit edilmiştir. İlişkilendirildikleri mekanlar; yatak odası (1) bir diğeri ise birden fazla yatak odasına açılmaktadır. 2 adet olarak saptanan apartman yapılarında ise yine 2 adet kısmi loca balkon gözlemlenmiştir; bir kısmi loca balkon birden farklı mekana (salon, yemek, yatak vs.) açılmaktadır, diğer kısmi loca balkon ise salon (1) mekanına ilişkili olarak tespit edilmiştir. Sonuç olarak incelenen konutlar (4) bağlamında 4 adet kısmi loca balkon saptanmıştır (Bkz. Tablo 4.4).

Tablo 4.4:
Konutlarda Yer Alan Kısmi Loca Balkon Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi

Konut Tipleri (Adetleri)	Kısmi Loca Balkon											Sonuç	
	Oda Tipleri										Ortak		
	Yatak	Salon	Sofa/Hol	Giriş	Yemek	Çalışma	Misafir	Lüvan	Kış Bahçesi	Servis (Çamaşırhık, Mutfak)			Yatak
Müstakil (2)	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2
Apartman/Kira Evi (2)	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
Sonuç (4)	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	4

4.3.1.4. Loca Köşe Balkon

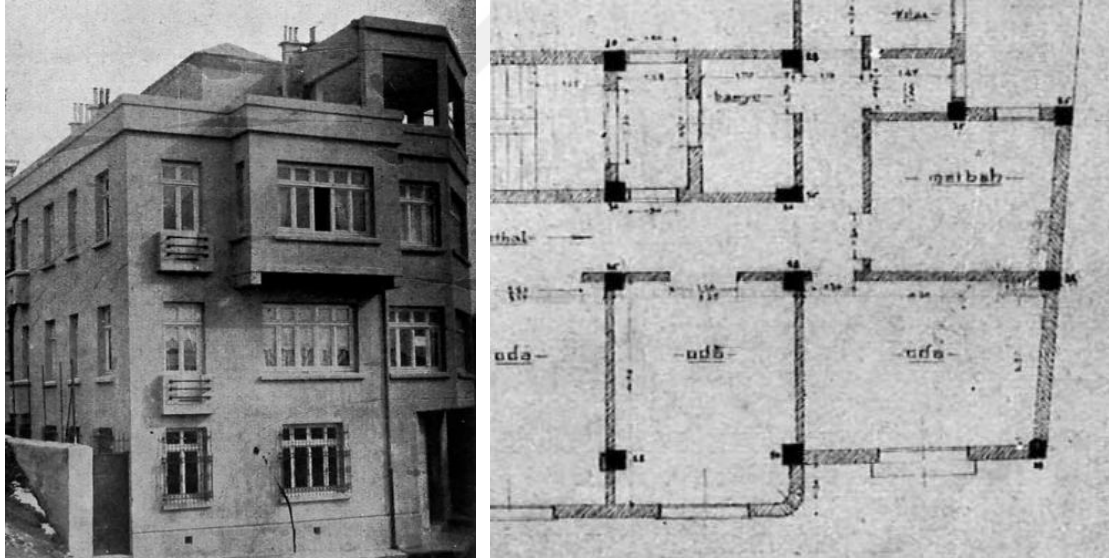
Şekil 4.10: Loca Köşe Balkon (Sayar, 1940a)

Yapının köşesinde yer almalarından kaynaklı dış etkenlere karşı korunaksız sayılabilecek yarı-açık mekanlardır. Yapıdaki biçimlenişi aynı zamanda zengin bir görüş alanı edinmesine olanak sağlamaktadır (Kışmıroğlu, 2010: 9). “Loca Köşe Balkon” içeren müstakil yapı sayı adeti 1 olmakla birlikte 1 adet “Loca Köşe Balkon” tespit edilmiştir. Bazı balkonların birçok farklı mekana aynı anda açılabilmesi üzere, ortak mekanlar olarak isimlendirilen kategorideki odalara ilişkilidir. Bir adet olan apartman/kira evi konut türünde ise 2 adet “Loca Köşe Balkon” gözlemlenmiş, ilişkilendirildikleri mekanlar ise yatak odası (1) ve salon (1) olarak tespit edilmiştir. Sonuç olarak incelenen konutlar (2) bağlamında 3 adet “loca köşe balkon” saptanmıştır (Bkz. Tablo 4.5).

Tablo 4.5:
Konutlarda Yer Alan “Loca Köşe Balkon” Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi

Konut Tipleri (Adetleri)	Loca Köşe Balkon											Sonuç		
	Oda Tipleri										Ortak			
	Yatak	Salon	Sofa/Hol	Giriş	Yemek	Çalışma	Misafir	Lüvan	Kış Bahçesi	Servis (Çamaşırılık, Mutfak)			Diğer (Salon&Yatak Odası vs.)	
Müstakil (1)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Apartman/Kira Evi (2)	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Sonuç (3)	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3

4.3.1.5. Fransız Balkonlar

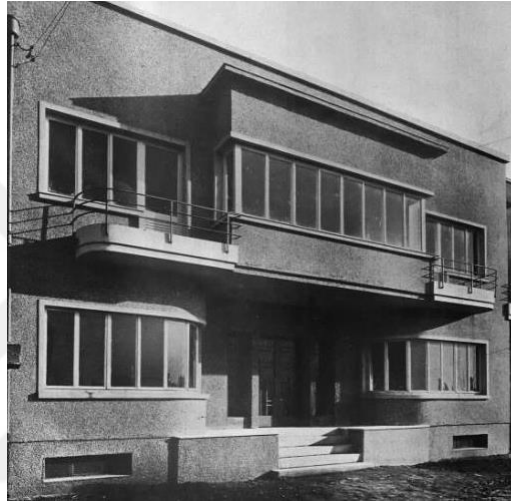
Şekil 4.11: Fransız Balkon (Zühtü, 1932)

Biçimsel özellikleri, işlevsel olarak yaşamsal faaliyetlere olanak vermemesiyle birlikte dışarıya açılma imkanı tanıyan, yapıya görsel nitelik kazandıran mekanlardır (Kışmıroğlu 2010: 10). Fransız balkon içeren müstakil yapı adeti 5, yapılarda yer alan Fransız balkon sayı adeti ise yine 17 olarak tespit edilmiştir. İlişkilendirildikleri mekanlar; yoğunlukla yatak (8) odası olarak saptanmıştır. Sekiz adet olan apartman/kira evi yapılarında ise 9 adet Fransız balkon gözlemlenmiş, en yaygın olarak ilişkilendirilen mekanlar ise yatak (3), salon (4) odaları olarak tespit edilmiştir. Sonuç olarak incelenen konutlar (13) bağlamında 26 adet Fransız balkon saptanmıştır (Bkz. Tablo 4.6).

Tablo 4.6:
Konutlarda Yer Alan Fransız Balkon Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi

Fransız														
Konut Tipleri (Adetleri)	Oda Tipleri											Sonuç		
	Yatak	Salon	Sofa/Hol	Giriş	Yemek	Çalışma	Misafir	Livan	Kış Bahçesi	Servis (Çamaşırılık, Mutfak)	Ortak			
											Yatak		Diğer (Salon&Yatak Odası vs.)	
Müstakil (5)	8	3	2	0	2	0	0	0	0	0	1	1	0	17
Apartman/Kira Evi (8)	3	4	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	9
Sonuç (13)	11	7	2	0	4	0	0	0	0	0	1	1	0	26

4.3.1.6. Köşe Balkon

Şekil 4.12: Köşe Balkon (Akatay, 1939)

Neufeurt'ün (2000: 257) *Yapı Tasarım Bilgisi* isimli kitabında, balkon tipleri (“köşe”, “içeri çekilmiş balkon”, “kaydırmalı balkon”) arasında yer alan köşe balkonun işlevine dair şunlar yer almaktadır; “gözden ve rüzgardan korunma sağlar ve açık balkona nazaran elverişlidir.” Bu yarı-açık mekanlar *Mimar/Arkitekt* dergisinde, İstanbul konut yapılarında en çok yer alan balkon tipleridir. Köşe balkon içeren müstakil yapı sayı adeti 14, yine bu yapılarda yer alan köşe balkon sayı adeti ise 19 olarak tespit edilmiştir. İlişkilendirildikleri mekanlar çoğunlukla yatak (12) odası olarak saptanmıştır. 15 adet olan apartman/kira evi yapılarında ise yine 20 adet köşe balkon gözlemlenmiş, en yaygın olarak ilişkilendirilen mekanlar ise yatak (9), salon (6) olarak tespit edilmiştir. Sonuç olarak incelenen konutlar (29) bağlamında 39 adet köşe balkon saptanmıştır (Bkz. Tablo 4.7).

Tablo 4.7:
Konutlarda Yer Alan Köşe Balkon Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi

Köşe Balkon														
Konut Tipleri (Adetleri)	Oda Tipleri											Sonuç		
	Yatak	Salon	Sofa/Hol	Giriş	Yemek	Çalışma	Misafir	Livan	Kış Bahçesi	Servis (çamaşırılık, mutfak)	Ortak			
											Yatak		Diğer (Salon&Yatak Odası vs.)	
Müstakil (14)	12	0	2	0	3	1	0	0	0	0	0	1	0	19
Apartman/Kira Evi (15)	9	6	0	0	2	0	1	0	0	0	0	0	2	20
Sonuç (29)	18	6	2	0	5	1	1	0	0	0	0	1	2	39

4.3.2. Balkon Türevleri

1930'ların mimari düşüncesi, modern mimarinin prensiplerini, “kübik ev” söylemlerini müstakil yapılar, apartman tipi yapılara göre daha çok yansıtmaktadır. Tabiatla, doğayla ilişki kurmaya yönelik, müstakil yapılar daha uygun görülmektedirler (Bozdoğan, 2012). Müstakil yapılarda doğa, tabiatla ilişki kurma açısından ve balkon tiplerine göre daha yoğun olarak yer alan açık/yarı-açık alan olan teras, veranda gibi mekanlar bu anlamda önemli işleve sahiptirler. *Mimar/Arkitekt* dergisi bağlamında incelenen yapı projeleri kapsamında bu amaca hizmet eden dört açık/yarı-açık mekan tespit edilmiştir; galeri, teras, veranda ve güverte balkon. Bu açık/yarı-açık mekanlar Melody Shafarkhani'nin (2016) çalışmasında yer alan balkon türevleri çerçevesinde değerlendirilmiştir.

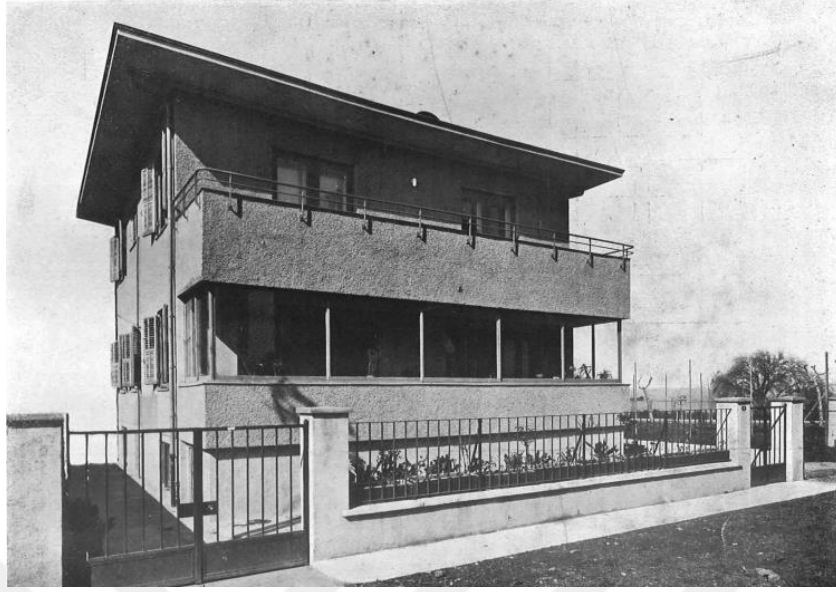
4.3.2.1. Galeri Balkon

Shafarkhani (2016), bu balkon türevini şu şekilde tanımlamaktadır; “...bir binanın köşesinde, dış koridor görevi gören dar kapalı yan platform.” (Şekil 5.25: 56) *Mimar/Arkitekt* dergisinde daha çok müstakil yapılarda yer alan galeri balkon, İstanbul balkonları kapsamında yapılan taramalar sonucu 1 adet olarak tespit edilmiştir. Müstakil yapıda yer alan galeri balkonun ise ilişkili bulunduğu oda tipi salon (1) olarak saptanmıştır (Tablo 4.8).

Tablo 4.8:
Konutlarda Yer Alan Galeri Balkon Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi

Konut Tipleri (Adetleri)	Galeri Balkon												Sonuç
	Oda Tipleri										Ortak		
	Yatak	Salon	Sofa/Hol	Giriş	Yemek	Çalışma	Misafir	Livan	Kıy Bahçesi	Servis (Çamaşılık, Mutfak)	Yatak	Diğer (Salon&Yatak Odası vs.)	
Müstakil (1)	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Apartman/Kira Evi (0)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sonuç (1)	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

4.3.2.2. Teras

Şekil 4.13: Teras Görünüş (Sayar, 1936b)

Yapının üst katında yer alan aynı zamanda bir alt katın çatı işlevini gören açık yaşama alanlarıdır (Safarkhani 2016: 46). Dergide, teras içeren müstakil yapı adeti 48, bu yapılarda yer alan teras sayı adeti ise 72 olarak tespit edilmiştir. Teraslardan 30 adeti ortak kullanım alanı; 15 adeti birden fazla yatak odasına açılmakta, diğer 15 adeti ise birçok farklı mekana (salon, yemek, hol vs.) aynı anda açılabilir. Fakat yoğunlukla yatak odasına (17) ilişkilendirilmişlerdir. Apartman/kira evi tipi çok katlı yapılarda ise yapı sayı adeti 17 olmak üzere saptanan teras sayısı 23 adettir. Terasların 6 adeti olmak birden fazla yatak odasına, 5 adeti ise birkaç farklı mekana (salon, yemek, hol vs.) aynı anda açılabilir. Sonuç olarak incelenen konutlar (65) bağlamında 95 adet teras saptanmıştır (Tablo 4.9).

Tablo 4.9:
Konutlarda Yer Alan Teras Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi

Teras													
Konut Tipleri (Adetleri)	Oda Tipleri										Ortak	Sonuç	
	Yatak	Salon	Sofa/Hol	Giriş	Yemek	Çalışma	Misafir	Lüvan	Kış Bahçesi	Servis (Çamaşılık, Mutfak)			Yatak
Müstakil (48)	17	6	7	2	4	1	0	2	1	2	15	15	72
Apartman/Kira Evi (17)	4	2	2	0	1	0	1	0	0	2	6	5	23
Sonuç (65)	21	8	9	2	5	1	1	2	1	4	21	20	95

4.3.2.3. Veranda

Şekil 4.14: Veranda Görünüş (Sayar, 1937b)

Verandalar, zemin kat hizasında, yapının bitişiğinde, üstü örtülü yarı-açık mekanlardır (Safarkhani 2016: 47). Yapılarda tespit edilen bir diğer açık/yarı-açık mekan ise verandadır. Veranda içeren müstakil yapı adeti 9 olmak üzere, 10 adet veranda saptanmıştır. Bu verandalar çoğunlukla (5), birkaç farklı mekana (salon, yemek, hol vs.) aynı anda açılabilmeyle beraber zemin katında yer almaktadırlar. Apartman tipi konut yapılarında çalışma kapsamında sadece birinci katın ele alınması üzere 1 adet veranda tespit edilmiştir. Sonuç olarak incelenen konutlar (10) bağlamında 11 adet veranda saptanmıştır (Tablo 4.10).

Tablo 4.10:
Konutlarda Yer Alan Veranda Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi

Konut Tipleri (Adetleri)	Veranda											Sonuç	
	Oda Tipleri										Ortak		
	Yatak	Salon	Sofa/Hol	Giriş	Yemek	Çalışma	Misafir	Livan	Kış Bahçesi	Servis (Çamaşılık, Mutfak)			Diğer (Salon&Yatak Odası vs.)
Müstakil (9)	1	2	1	0	1	0	0	0	0	0	0	5	10
Apartman/Kira Evi (1)	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Sonuç (10)	1	2	1	0	2	0	0	0	0	0	0	5	11

4.3.2.4. Güverte

Melody Safarkhani (2016: 46) çalışmasında, balkon türevlerini ele alırken açık/yarı-açık mekan olan “güverte”nin tanımını şu şekilde yapmaktadır; “açık havaya maruz yatay bir yürüme alanına sahip olup kapalı bir alan üzerinde yer almaktadır, bu nedenle bir çatı işlevi de görmektedir. Teras ile farkı ebat olarak daha küçük olmasıdır” (Şekil 5.23: 55). Güverte içeren müstakil yapı adeti 2 olmak üzere, 2 güverte mekan saptanmıştır. İlişkilendirildikleri mekanlar ise; yatak (1) ve salon (1) olarak tespit

edilmiştir. Apartman yapılarında ise yine 1 adet, ilişkilendirilen oda ise yatak (1) olarak tespit edilmiştir. Sonuç olarak incelenen konutlar (2) bağlamında 3 adet güverte mekan saptanmıştır (Tablo 4.11).

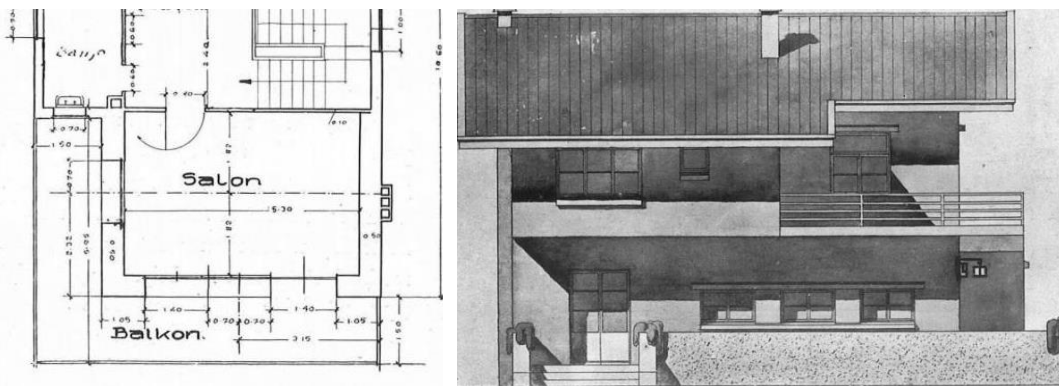
Tablo 4.11:
Konutlarda Yer Alan Güverte Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi

Konut Tipleri (Adetleri)	Güverte												Sonuç
	Oda Tipleri												
	Yatak	Salon	Sofa/Hol	Giriş	Yemek	Çalışma	Misafir	Livana	Kış Bahçesi	Servis (Çamaşılık, Mutfak)	Ortak		
											Yatak	Diğer (Salon&Yatak Odası vs.)	
Müstakil (2)	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Apartman/Kira Evi (1)	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Sonuç (3)	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3

4.3.3. Mimar/Arkitekt Balkonları

Balkonlar üzerine yapılan literatür araştırması doğrultusunda balkon tipleri ve türevleri incelenmiş, aşağıda yer alan açık/yarı-açık mekanlara dair herhangi bir tanım bulunamamıştır. Bu doğrultuda bu mekanların “Mimar/Arkitekt Balkonları” başlığı altında yer verilmesi uygun görülmüştür. 1930’ların mimari düşüncesiyle oluşan konut stoklarının özelliklerine baktığımızda, “sürekli balkonlar”ın bu dönemin mimari özellikleri arasında yer aldığı görülmektedir (Bozdoğan, 2012: 257). Aşağıda yer alan yarı-açık mekanların biçimlerini, bu dönemin konut mimari özelliklerinden olan “sürekli balkonlar” olarak yorumlayabiliriz. Burada “L Köşe Balkon” olarak tanımlanan yarı-açık mekan dergide “balkon” olarak (Bknz. Şekil 4.15) ifade edildiği için balkon tipleri arasında yer verilmiştir. “Gezinti Teras”ı ise balkon türevlerini içeren gruba dâhil edilmiştir.

4.3.3.1. L Köşe Balkon

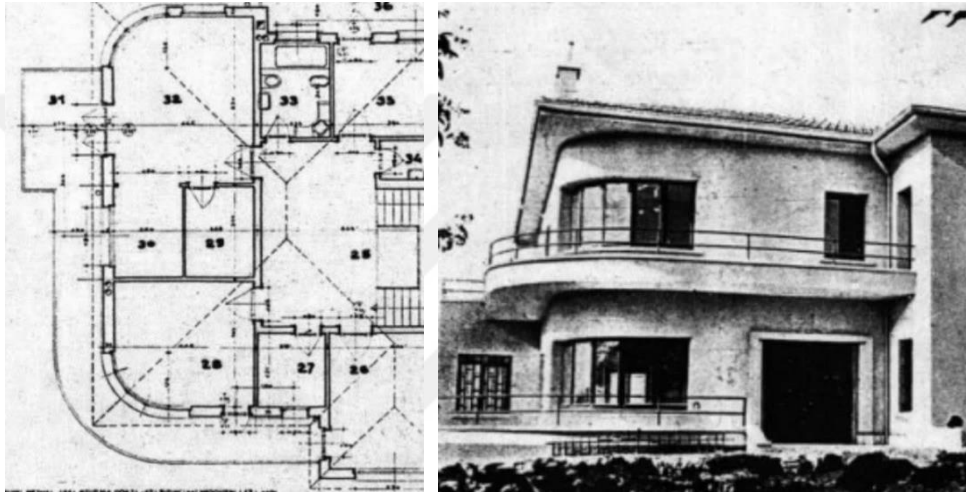
Şekil 4.15: L Köşe Balkon, Plan ve Görünüş (Hikmet, 1932)

Dergide “balkon” olarak tespit edilen literatürde yer almayan bir balkon biçimidir. Biçimsel özelliğinden dolayı L Köşe Balkon olarak isimlendirilmiştir. Bu mekanların, bir tarafının korunaklı, bir tarafının ise dış mekana üç yönüyle açılabilen bir yapıya sahip olması nedeniyle çok yönlü işlevsel özelliğe sahip balkon tipleri olarak tanımlanabilirler. Müstakil yapılarda 2 adet yer alan L köşe balkonların 1 adeti yatak, 1 adeti ise salon mekanına açılmaktadır (Tablo 4.12).

Tablo 4.12:
Konutlarda Yer Alan L Köşe Balkon Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi

Konut Tipleri (Adetleri)	L Köşe Balkon												Sonuç	
	Oda Tipleri													
	Yatak	Salon	Sofa/Hol	Giriş	Yemek	Çalışma	Misafir	Lıvan	Kış Bahçesi	Servis (Çamaşırhık, Mutfak)	Ortak			
											Yatak	Diğer (Salon&Yatak Odası vs.)		
Müstakil (2)	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Apartman/Kira Evi (0)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sonuç (2)	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2

4.3.3.2. Gezinti Teras

Şekil 4.16: “Gezinti Teras” Plan ve Görünüşler (Nazif, 1932)

Dergide konut projelerinde “gezinti teras” olarak tanımlanan açık/yarı-açık mekanlar arasında yer almaktadır. Biçimsel olarak uzun ve dar bir yapıya sahiptirler (Şekil 4.16). Terasın farklı bir türevi olan “gezinti teras” içeren müstakil yapı adeti 2 olmakla beraber yapılarda yer alan gezinti teras yine 2 adet olarak tespit edilmiştir. Gezinti teraslardan 1 adeti birden fazla yatak odasına açılmakta, diğer 1 adeti ise birkaç farklı mekana (salon, yemek, hol vs.) aynı anda açılabilir. Apartman tipi konut yapılarında “gezinti teras”ı saptanmamıştır (Tablo 4.13).

Tablo 4.13:
Konutlarda Yer Alan “Gezinti Teras” Oranı ve İlişkili Buldukları Oda Tipi

Konut Tipleri (Adetleri)	Gezinti Teras												Sonuç
	Oda Tipleri												
	Yatak	Salon	Sofa/Hol	Giriş	Yemek	Çalışma	Misafir	Lıvan	Kış Bahçesi	Servis (Çamaşırhık, Mutfak)	Ortak		
											Yatak	Diğer (Salon&Yatak Odası vs.)	
Müstakil (2)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2
Apartman/Kira Evi (0)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sonuç (2)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2

İki konut yapı türünde var olan balkon tiplerini ayrı ayrı incelediğimizde müstakil yapılarda 7 tip balkon olduğu gözlemlenmiştir (Bkz. Tablo 4.14). Toplam balkon sayı adeti 56 olmak üzere; 7 yapıda 7 adet çıkma balkon, 8 yapıda 8 loca balkon, 2 yapıda 2 adet kısmi loca balkon, 1 yapıda 1 adet “Loca Köşe Balkon”, 5 yapıda 17 adet Fransız balkon, 14 yapıda 19 adet köşe balkon, 2 yapıda 2 adet L köşe balkon saptanmıştır.

Tablo 4.14:
Müstakil Yapılarda Balkon Oranı ve İlişkili Oda Tipi

Müstakil Yapılarda Balkon Oranı ve İlişkili Oda Tipi														
Balkon Tipi	Yapı Adeti	İlişkili Oda Tipleri										Sonuç		
		Yatak	Salon	Sofa/Hol	Giriş	Yemek	Çalışma	Misafir	Livan	Kış Bahçesi	Servis (Çamaşırhık, Mutfak)		Ortak	
													Yatak	Diğer (Salon&Yatak Odası vs.)
Çıkma	7	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	7
Loca	8	1	2	2	0	0	1	0	0	0	1	0	1	8
Kısmi Loca	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2
Loca Köşe	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Fransız	5	8	3	2	0	2	0	0	0	0	1	1	0	17
Köşe	14	12	0	2	0	3	1	0	0	0	0	1	0	19
L Köşe	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Sonuç	39	21	6	6	0	5	2	0	0	0	2	4	2	56

Apartman/kira evi yapılarında ise, 6 tip balkon gözlemlenmiştir (Bkz. Tablo 4.15). Toplam balkon sayı adeti 51 olmak üzere; 9 yapıda 11 adet çıkma balkon, 7 yapıda 7 loca balkon, 2 yapıda 2 adet kısmi loca balkon, 1 yapıda 2 adet loca köşe balkon, 8 yapıda 9 adet Fransız balkon, 15 yapıda 20 adet köşe balkon saptanmıştır.

Tablo 4.15:
Apartman/Kira Evlerinde Balkon Oranı ve İlişkili Oda Tipi

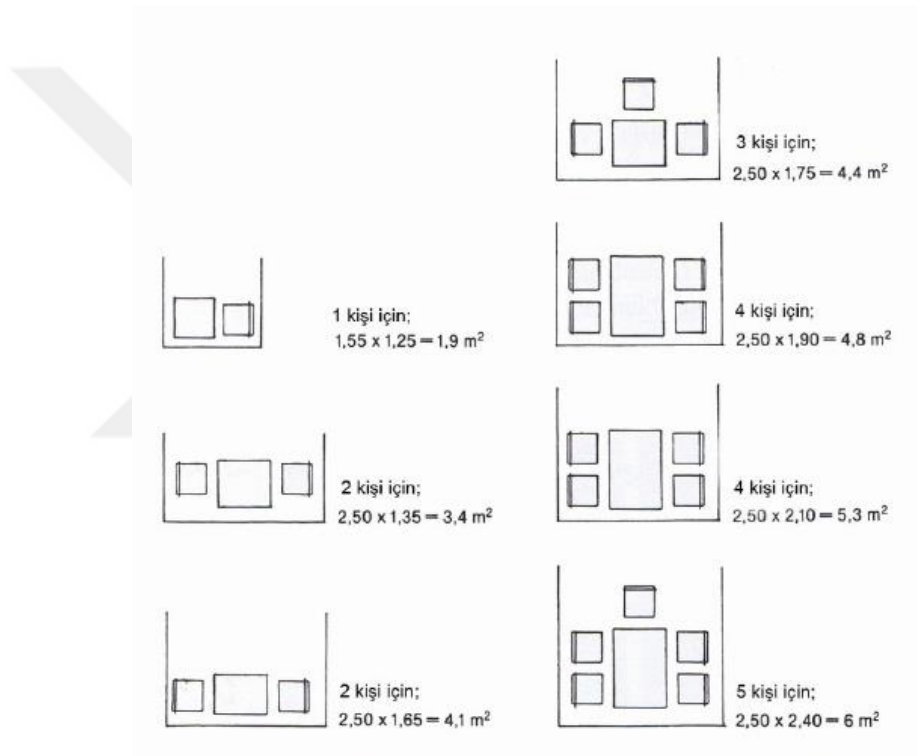
Apartman/Kira Evlerinde Balkon Oranı ve İlişkili Oda Tipi														
Balkon Tipi	Yapı Adeti	İlişkili Oda Tipleri										Sonuç		
		Yatak	Salon	Sofa/Hol	Giriş	Yemek	Çalışma	Misafir	Livan	Kış Bahçesi	Servis (Çamaşırhık, Mutfak)		Ortak	
													Yatak	Diğer (Salon&Yatak Odası vs.)
Çıkma	9	4	1	0	0	0	0	0	0	0	1	4	1	11
Loca	7	4	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	7
Kısmi Loca	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
Loca Köşe	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Fransız	8	3	4	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	9
Köşe	15	9	6	0	0	2	0	1	0	0	0	0	2	20
Sonuç	42	21	14	0	0	4	0	1	0	0	1	4	5	51

4.3.4. Balkon Ölçüleri

Gerek işlevsel gerek ise estetik açıdan balkonlar doğru tasarlandıkları takdirde konut yapılarında yaşamsal değere sahiptirler. *Mimar/Arkitekt* dergisinde yer alan konut balkonlarının ilişkilendirildikleri mekan, balkonların işlevleri açısından değerlendirilmelerine yönelik önemli

bulunmaktadırlar. Fakat balkonların fonksiyonel özelliğini etkileyen bir diğer etmen balkonlara verilen ölçülerdir. Kışmıroğlu (2010) balkonları, iki ayrı grupta inceleyerek sınıflandırmıştır; “işlevlerine” (yaşama ve servis), ve “mimari biçimlenişlerine” göre (Çıkma, Fransız, Loca). İşlevlerine göre balkonları ise “yaşama” ve “servis” olmak üzere iki grupta değerlendirmiştir. “Yaşama balkonları”nda yapılabilecek eylemler, balkonların konumuna ve büyüklük-küçüklük oranına bağlı olarak değişim gösterebilmektedir (Kışmıroğlu, 2010). Kışmıroğlu, balkonların açıldıkları mekanlar ile balkon ebatları arasındaki ilişkiyi şu şekilde ele almaktadır;

Konut içerisindeki yaşama mekanları olan salon, oturma odası, yemek odası, mutfak, yatak odası gibi mekanlara açılan balkonlardır. Bu tip balkonlarda açık havada varsa manzaraya karşı oturma, yemek yeme, dinlenme, çalışma, okuma, yazma, radyo dinleme, televizyon izleme gibi işlevlere hizmet ederler. Ancak yaşama balkonlarında söz konusu eylemlerin yapılabilmesi için konum ve büyüklük itibarıyla doğru tasarlanmalıdır. (Kışmıroğlu 2010: 5)

Şekil 4.17: “Yaşama Balkonunda Yapılacak Eylemler İçin Gerekli Büyüklükler” (K. Daniels aktaran Esma Kışmıroğlu, 2010)

Servis balkonları ise genellikle mutfak gibi servis mekanlarına ilişkilidirler (Kışmıroğlu 2010: 6). Şehir manzarasına olumsuz yansılar, servis mekanlarına ilişkili durumları onlara çamaşır kurutma, kiler gibi işlevler tanımlanmasına yol açarlar.

Balkon ölçülerinin tespit edilmesi üzere örneklem grubu olarak seçilen, 1931-1933 yılları arasında *Mimar/Arkitekt* dergisinde yayımlanan konutların kat planları CAD ortamına aktararak ölçeklendirilmiş, bu sayede balkon, teras, veranda vb. mekanların ebatları belirtilmiştir. Dergide yer alan konut kat planları, ölçü birimleri doğrultusunda yaygın WC kapı aralığı saptanmış, elde edilen bilgiler doğrultusunda 80 cm olarak belirlenmiştir. Wc kapı aralığı planlara göre değişiklik gösterebilmekle beraber bu değişikliğe rağmen planlarda önemli ölçüde bir farklılık görülmemiştir. Yapılan ölçeklendirme sonucunda tespit edilen balkon ebatları daha önce “Örneklem Grubunun

Tespiti” kısmında, 2. bölümde listesi çıkarılan konut numaralarıyla (Yapı No) belirtilmiştir (Tablo 3.1). Bu sayede hangi balkonun hangi yapıya ait olduğu saptanabilecektir. Bu anlamda biraz daha detaylı inceleme yapılabilmesi amaçlı balkon tiplerine de yer verilmiştir. Bu balkon tiplerinin hangi odaya bağlı oldukları ve ebatları, balkonların işlevsel açıdan değerlendirilmelerine yönelik yardımcı nitelikte olacağı düşünülmüştür.

Tablo 4.16:
Balkon Ölçüleri (1931-1933)

Yapı No	Balkon tipi	İlişkili Oda sayısı	1931-1933											Ebat		
			İlişkili Oda Tipi													
			Yatak	Salon	Sofa/Hol	Giriş	Yemek	Çalışma	Misafir	Lüvan	Kış Bahçesi	Servis (Çamaşılık, Mutfak)	Ortak			
										Yatak	Diğer (Salon&Yatak Odası vs.)					
02	Kısmi Loca	2												*		1,2
05	Kısmi Loca	2													*	8
05	Çıkma	2													*	20
05	Köşe	1		*												8
08	Köşe	1	*													3
08	Köşe	1		*												1
10	Köşe	2	*													2
10	Köşe	1													*	1,7
11	Loca	1		*												5
12	Köşe	1	*													3,6
12	Köşe	1		*												4
13	Köşe	1	*													10,8
13	Köşe	1	*													5,16
13	Çıkma	1	*													5,26
15	Köşe	1						*								4,3
16	Köşe	2												*		4,9
17	L köşe	1		*												16,5
18	Çıkma	2												*		8
19	Çıkma	1	*													2
20	Köşe	1	*													6
23	Çıkma	1	*													2
23	Kısmi Loca	1		*												1,7
25	Çıkma	1	*													1,2
26	Köşe	1	*													2,6
27	Çıkma	2												*		7,5
28	Köşe	1						*								2,6
28	Köşe	1	*													5
29	Köşe	1	*													1,5
29	Kısmi Loca	1	*													8,5
30	Loca	1			*											7,5
31	Loca	2													*	14
32	Çıkma	1		*												1,7
32	Loca	1		*												2,4
33	Köşe	1						*								7
33	Köşe	1	*													7
33	Köşe	1	*													2,40
37	Köşe	1	*													4,8
39	Çıkma	2												*		1,5
40	Çıkma	2												*		4
41	Köşe	1	*													3
41	Köşe	1						*								3
44	Loca	1	*													5

Yaşama balkonlarında bir kişinin ev içerisinde gerçekleştirebileceği faaliyetler için minimum 1,9 m² gereklidir (Şekil 4.17). 1931-1933 yılları arası örneklem grubunda yer alan konut yapılarında servis mekanına açılan balkon saptanmamakla birlikte 1,9 m²'nin altında yer alan balkon sayı adeti 8 olarak

saptanmıştır. Diğer 20 adet yapının 35 adet balkonu 2 m² ve üstü olmak üzere en fazla 20 m² olarak tespit edilmiştir. Bu yapıların 20 adeti yatak, 8 adeti salon, 1 adeti hol/sofa, 3 adeti yemek, 1 adeti çalışma, 6 adeti birden fazla yatak odasına, yine 4 adeti birçok mekana (salon, yatak, yemek odası vb.) aynı anda açılabilirler (Tablo 4.16).

Tablo 4.17:
Balkon Türevleri – Ölçüler (1931-1933)

1931-1933			
Yapı No	Balkon Türevi	İlişkili Oda Sayısı	Ebat
01	Teras	3	28
02	Teras	2	7,6
02	Teras	1	5
04	Teras	2	6,6
06	Teras	1	31,7
07	Teras	1	41,7
07	Teras	1	19
13	Teras	1	8,6
14	Teras	1	6,24
14	Teras	1	4,6
15	Teras	1	7,3
15	Teras	1	40,8
15	Teras (Kapalı)	1	29
16	Teras	1	13,5
16	Teras	2	13,5
17	Veranda	1	24,7
18	Teras	1	11,7
19	Veranda	2	26,1
19	Veranda	2	26,1
20	Teras	2	11
21	Teras	1	7,65
21	Teras	1	16,3
22	Veranda	1	-
22	Teras	1	13,70
24	Teras	1	-
24	Teras	1	26,6
24	Teras	1	14,8
24	Gezinti teras	2	48
25	Teras	1	7,4
29	Veranda	1	9,7
29	Teras	1	5,5
30	Teras	2	33
34	Teras	2	10
35	Teras	1	9,30
37	Veranda	1	11
38	Teras	1	8,30
39	Teras	2	24
39	Gezinti Teras	3	22
42	Teras	1	9
43	Veranda	2	20
43	Teras	1	19
43	Teras	2	20

Balkon türevlerinin ölçülerine baktığımızda ise hacimleri en az 5 m² en fazla 41,7 m²'ye kadar çıkmaktadır. (Tablo 4.17). Bu mekanlar birçok ev içi etkinliğe olanak sağlayacak büyüklüklerde olmakla beraber, çoğunluğu bahçeye, manzaraya bakan mekanlardır.

5. BALKONLAR: DEĞİŞİMİN TANIKLARI

5.1. Mekânsal İlişkiler ve Konular

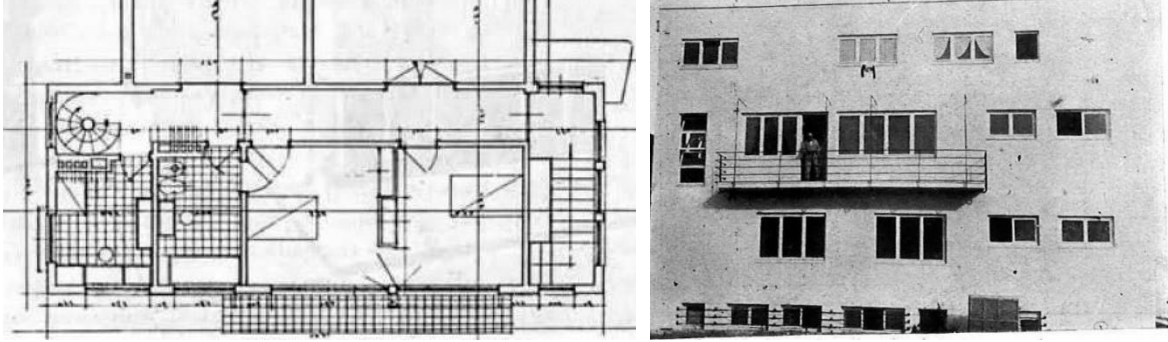
Bu bölümde *Mimar/Arkitekt* dergisi kapsamında, saptanan bulgular çerçevesinde balkonlara ve değişimlerine odaklanılmıştır. *Mimar/Arkitekt* dergisi çerçevesinde yapılan taramalar sonucunda çoğunlukla elde edilen veriler İstanbul şehri özelinde yer almaktadır. Buna bağlı olarak dergide balkon tipolojisi ve tanımı yapılmış, 9 yıllık süre içerisindeki farklılaşmaları ortaya konulmuştur. Bu kapsamda *Mimar/Arkitekt* dergisinde yer alan balkon tipleri şu şekildedir; çıkma balkon, loca balkon (kısmi loca, loca köşe), köşe balkon, L köşe balkon, Fransız balkon. Balkon tiplerine yer verildikten sonra balkon türevleri; galeri, teras, gezinti terası, veranda, güverte olmak üzere değerlendirilmiştir (Tablo 4.18). Daha sonrasında dönemin sosyo-mekânsal değişimini ele alan çalışmalar ve *Mimar/Arkitekt* dergisinde yer alan metinler, veriler doğrultusunda balkonların işlev-amaçları konu edinmiş ve sonuç değerlendirilmiştir.

Tablo 4.18:
Konut Yapılarında Balkon Tipleri-Türevleri ve Oranları

Konut Tipleri (Adetleri)	Çıkma	Loca balkon (Kısmi Loca & Loca Köşe Balkon)	Fransız Balkon	Köşe balkon	L Köşe Balkon	Galeri	Teras	Gezinti Teras	Veranda	Güverte	1931-1940 (Toplam)
Müstakil (62)	7	11	17	19	2	1	72	2	10	2	143
Apartman (38)	11	11	9	20	0	0	23	0	1	1	76
Sonuç (100)	18	22	26	39	2	1	95	2	11	3	219

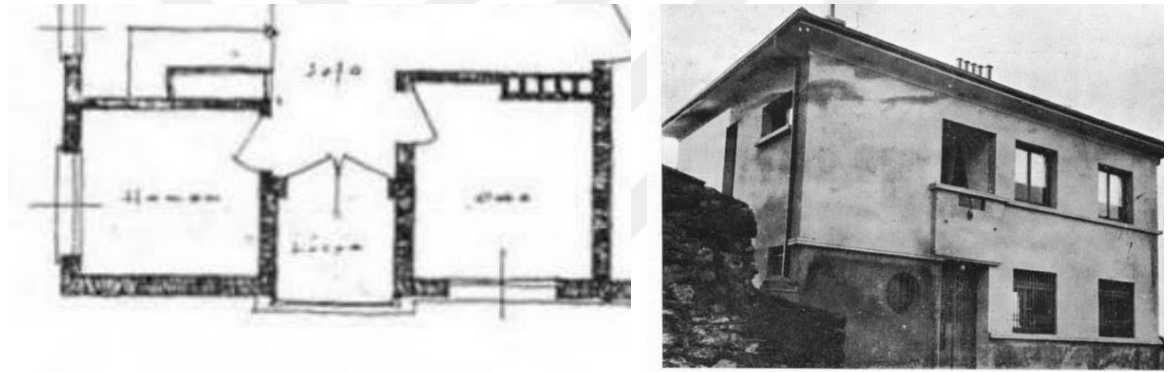
Tarihsel süreç içerisinde biçimsel ve fonksiyonel olarak değişim gösteren, günümüzde daha yaygın olarak konut yapılarında yer alan balkonların “saf hali” çıkma balkon olarak görülmektedir. Balkonları yapı fiziği bağlamında inceleyen Kışmıroğlu (2010), çıkma balkonlara dair tanımını ve biçimsel özelliklerini şu şekilde belirtmektedir;

Çıkma balkonlar yapının cephesinde dışarıya doğru çıkma oluşturulmasıyla meydana gelir. Bu durumda balkonun önü ve yanları açıktır. Bu tip balkonlar manzaraya yönelme durumunda panoramik görüntü sağlarken, dış hava koşullarına açık olmalarından dolayı olumsuz hava şartları ve dış etkilerden en çok etkilenen balkonlardır. Çıkma balkonlar yanlarında koruyucu duvar olmadığından baktıkları yön çok önemlidir. (Kışmıroğlu 2010: 7)

Şekil 5.1: Çıkma Balkon Plan ve Görünüş (Selah, 1932)

Yazar, bu mekanların diğer balkon tiplerine göre çevre faktörlerinden daha fazla etkilenebilir olduklarından söz etmekle birlikte dışarı ile bağlantı kurabilme bağlamında çıkma balkonların ön planda yer aldığını vurgulamaktadır (Şekil 5.1). *Mimar/Arkitekt* dergisi kapsamında incelenen 100 konuttan 16'sı on sekiz adet çıkma balkon içermektedir. İlişkili buldukları en yaygın mekan ise yatak odasıdır. Dergide diğer balkon tiplerine oranla daha az tercih edildiği gözlemlenmiştir (Tablo 4.18).

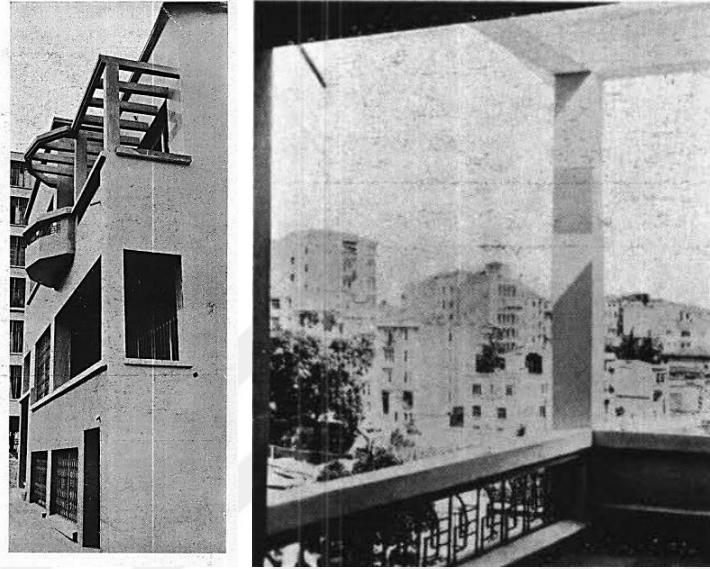
Şekil 5.2: Loca Balkon Plan ve Görünüş (Mortaş, 1934b)

Loca balkonları incelediğimizde ise, daha korunaklı bir mekan olmaları, gerek mahremiyet gerek ise işlevsellikleri bakımından diğer balkon mekanlarına göre daha avantajlı olarak yansıyabilmektedirler (Şekil 5.2). Tanyeli ve Sözen (1986: 34), balkonları şu şekilde tanımlamaktadırlar; “Yapıda giriş katının üzerindeki katlarda yer alan, dışa çıkıntı ya da içe doğru girinti biçiminde ve en az bir yönden dış mekana açılan bölüm”. Birçok balkon tanımından farklı olarak Tanyeli ve Sözen (1986) balkonların “içeri doğru girinti biçiminde” de olabileceği vurgusunu yapmaktadırlar. Bu tip balkonların işlevsel özelliklerine baktığımızda ise Kişmiroğlu (2010) şunları belirtmektedir;

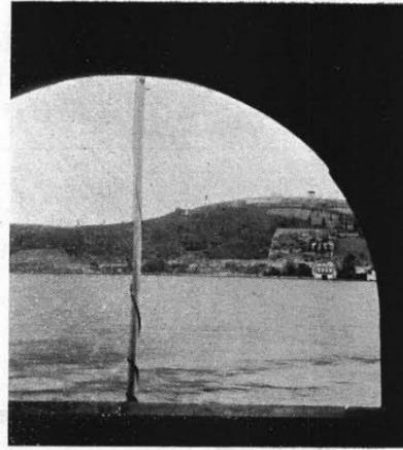
Loca balkonlar üst ve yanlarının kapalı olmasından dolayı olumsuz çevre koşullarından çıkma balkonlara göre daha korunumludur. Yanlardan gelen rüzgarı kesen yan duvarları, yağış ve rahatsız edici güneş ışınlarına karşı koruyucu üst döşemesi sayesinde loca balkonlar çevrenin olumsuz şartlarından daha az etkilenirler. (Kişmiroğlu 2010: 8)

Yazar, loca balkonların yapıda “doğru” konumlanmaları (rüzgar, yön) durumunda çevre faktörlerden oldukça az etkilenen, kullanım bakımından işlevsel mekanlar olarak tanımlamaktadır. Dergide bu yarı açık mekanlar, “Locya”, “Locia” veya en yaygın tanımıyla “Loca” olarak geçmektedir. Yapı cephesinin ortasında yer alan, içeriye doğru girintili olmak suretinde tek tarafı açık mekanlardır.

Yapının köşesinde yer aldığı durumunda, iki tarafı açık olabilen fakat köşesinde bir kolonun bulunmasıyla korunaklı bir alan hissi veren, zemin katta veya diğer katlarda yer alabilen mekan olarak tanımlanabilirler (Şekil 5.3). Dergide balkon tipi olarak planlarda ve metinlerde tanımlanan, yer verilen tek yarı-açık mekan olduğu gözlemlenmiştir (Bkz. Şekil 5.2). Mortaş'ın (1934a: 130) makalesinde, metin içerisinde ise şu şekilde geçmektedir; "...Zemin katta mesai odası, salon, yemek odası, mutfak ve ofis vardır. Salondan öndeki Marmarayı ve Kızkulesini gören locaya, yemek salonundan da arkadaki kış bahçesine geçilir".

Şekil 5.3: Bina Köşesinde Konumlanan Loca Balkon ve İçeriden Bakış, Görünüş (Mortaş, 1934a)

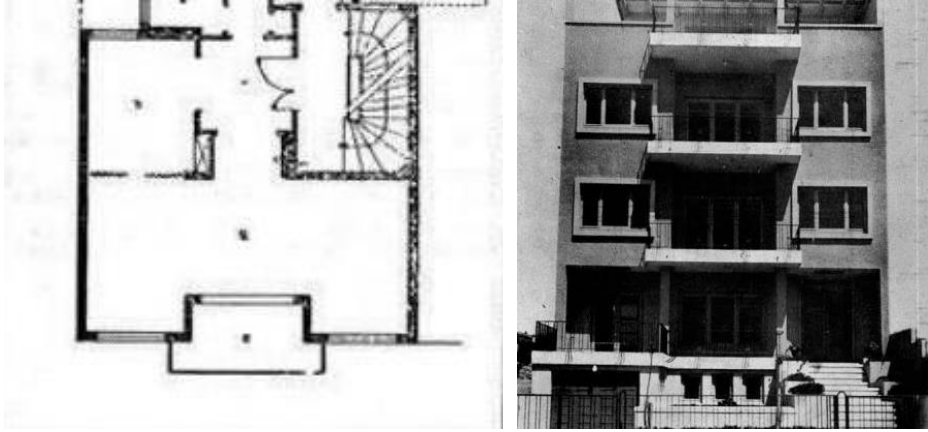

Locyadan denizin ve karşı sahilin görünüşü.

Şekil 5.4: Loca Balkon Manzara Görünüşü (Rüstem, 1934)

Loca balkonların başka bir versiyonu olan kısmi loca balkonlar, yapı cephesinde bir kısmının içeri çekilmesi bir kısmının ise dışarıda kalması sonucunda oluşan balkon mekanlarıdır. Kısmi loca balkonların yan bölümlerinin bir kısmı kapalı bir kısmı ise açık olarak yer almaktadır. Bina cephesinin orta aksında yer aldığı durumda, estetik açıdan dikkat çekebilen, cephede hareketlilik sağlayabilen bir unsur olarak da yer alabilmektedirler (Şekil 5.5). *Mimar/Arkitekt* dergisi yazarı Refik (1935: 163), konut kat planında yer verdiği kısmi loca balkonun oluşumunu şu şekilde aktarmaktadır; "Plânda denize karşı büyük bir salon ve bir yemek odası konulmuştur. Balkon kısmında salon biraz geri

çekilmiş, bu suretle büyükçe bir balkon elde edilmiş ve salon mobilye ile kabili taksim bir şekil almıştır”.

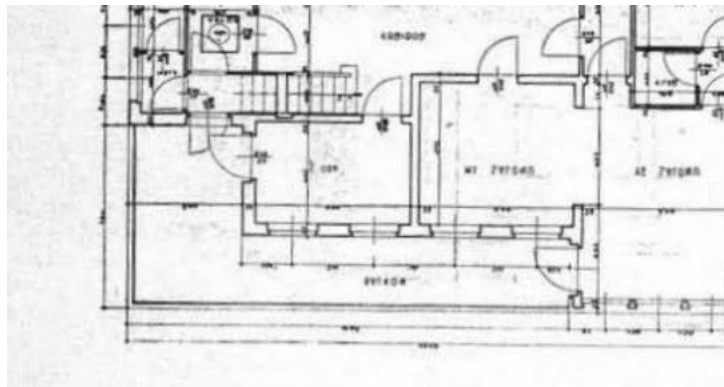

Şekil 5.5: Kısmi Loca Balkon Plan ve Görünüş (Refik, 1935)

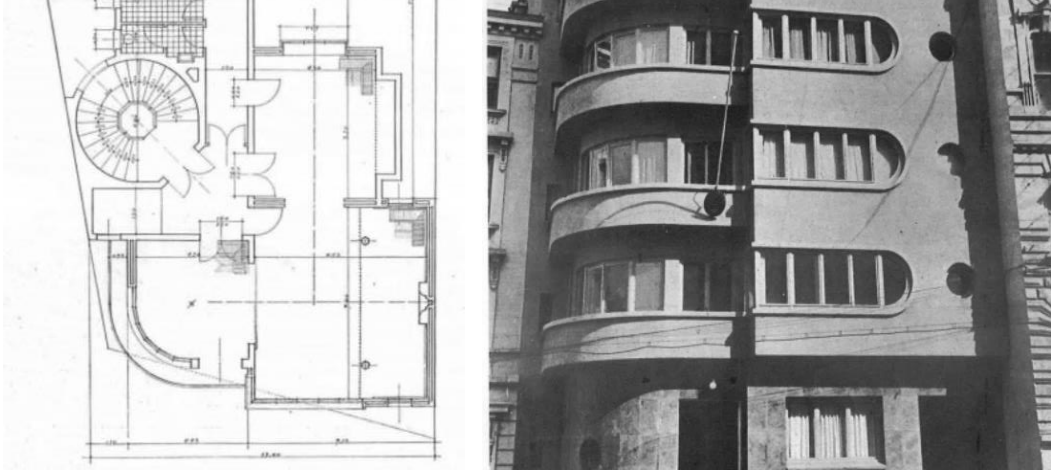
Bir diğer loca balkon çeşidi ise “loca köşe balkon”lardır. Kışmıroğlu (2010), bu balkon tiplerini şu şekilde tanımlamaktadır;

Loca balkonun yapının köşesinde konumlandırılmasıyla oluşan balkon tipidir. Loca köşe balkonlar, çevredeki olumsuz hava şartları ve gürültüden çift yönde etkilenmeye neden olurlar. Ancak köşe balkonları dış manzaradan faydalanma konusunda en avantajlı balkon tipidir. Daha geniş panoramik görüntü sağlamada daha başarılı çözümler sunan köşe balkonları, dış ortamdan etkilenmek konusunda diğer balkon tiplerine göre daha korunaksız olduğundan doğru tasarlanıp gerekli önlemler alınmalıdır. (Kışmıroğlu 2010: 9)

Dergi kapsamında yapılan taramalar sonucu iki adet “loca köşe balkon” tespit edilmiştir. Yapının köşesinde konumlandırılması (Şekil 5.6) üzere dairesel formlarda da yer alabilen bir balkon tipidir. Dolayısıyla cepheye görsel zenginlik kazandırmakla birlikte, oval biçimlenmesiyle dönemin mimari üretim anlayışına da hizmet etmektedir (Şekil 5.7).

Şekil 5.6: Loca Köşe Balkon Plan (Erkan S. , 1934)

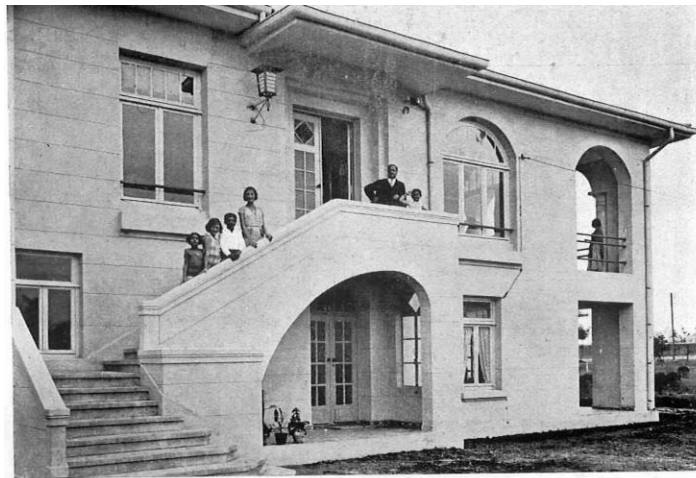

Şekil 5.7: Loca Köşe Balkon Plan ve Görünüş (Denktaş, 1936)

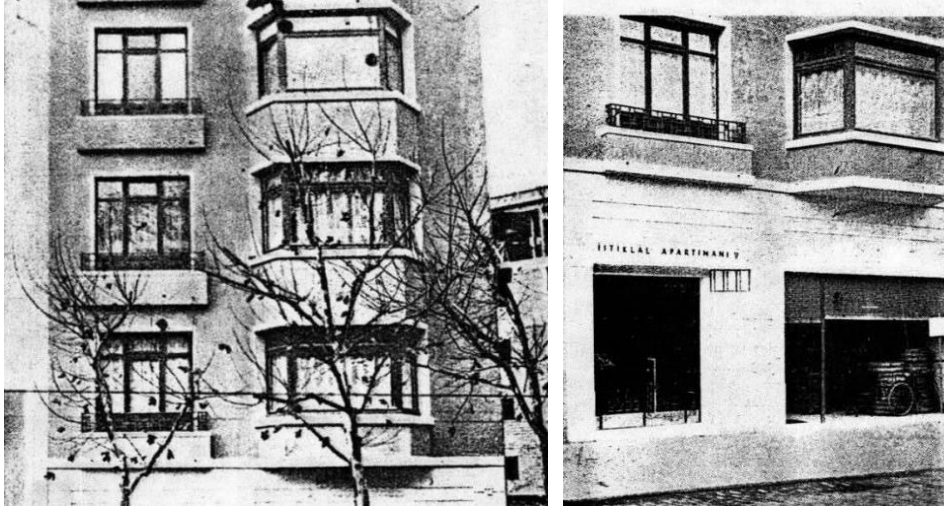
Mimar/Arkitekt dergisinde, konut projelerinde diğer balkon tiplerine göre azımsanmayacak sayıda yer alan balkon tipi Fransız balkonlardır (Tablo 4.18). Fransız balkonların tanımlarına baktığımızda; Tanyeli ve Sözen (1986: 86), “Çift kanatlı, camlı bir kapının önünde yer alan ve içinde oturulamayacak derecede dar balkon” olarak tanımlarken, Safarkhani (2016: 44) ise, “Fransız balkonlar kapıları ile korkuluğa açılan avluya yada çevredeki manzaraya bakan aslında sahte balkonlardır” olarak tanımlamaktadır. Bu balkonlar aynı zamanda belirli bir derinliğe de sahip olabilmektedirler. Kişmiroğlu (2010) bu tip balkonların farklı biçimlenmeleri şöyle aktarmaktadır;

Özellikle yapıya kattığı estetik zenginlikten dolayı kullanılırlar. Derinlikleri 30cm, 40cm'ye kadar çıkabildiği gibi sadece görsel amaçlı yapıp derinliği olmayanları da vardır. Derinlikleri ne olursa olsun, bu tip balkonlar oturma, yemek yeme gibi eylemlere imkan sunmazken, açık havayla mekanı bütünleştirme ve havalandırmanın yanında görsel amaçlı da kullanılırlar. (Kişmiroğlu 2010: 10)

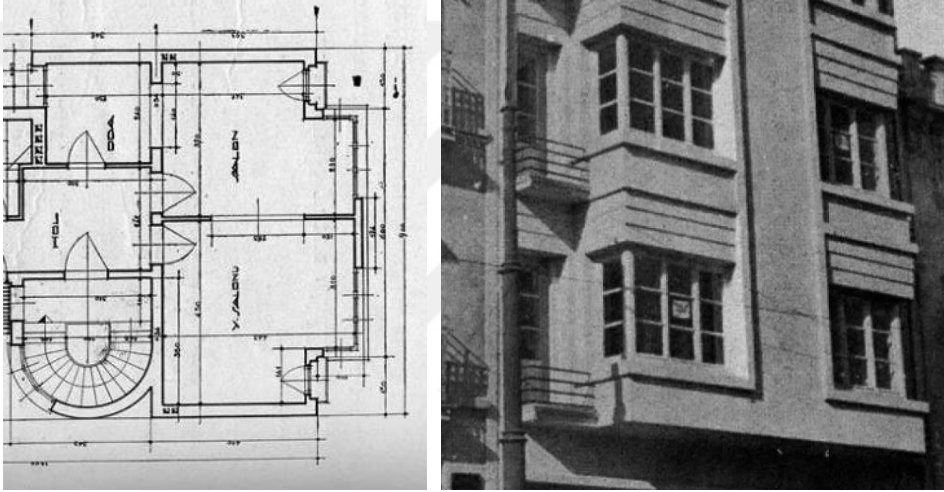
İncelenen konutlar bağlamında Fransız balkonlar, müstakil ve apartman/kira evi tipi konut yapılarının her ikisinde de yer aldığı gibi yaygın olarak ilişkilendirildikleri mekanlar yatak odalarıdır. Genellikle hafif bir derinliğe (şekil 5.10) sahip olmakla birlikte hiç derinliği olmayan Fransız balkonlarda mevcuttur. Şekil 5.8 ve 5.9'da görüldüğü üzere derinliği olmamakla birlikte cephe bütünlüğünü sağlamaya yarayan, dekoratif mimari elemanlar olarak da yer alabilmektedirler.

Şekil 5.8: Fransız Balkon Görünüş (Vedat M. , 1932)

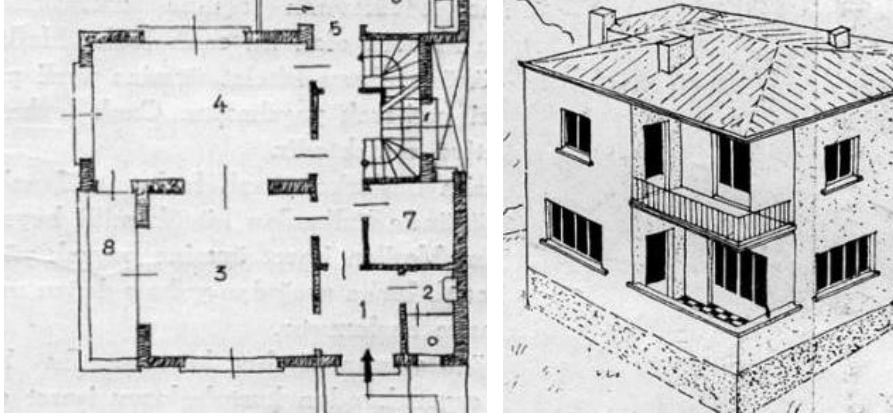

Şekil 5.9: Fransız Balkon Görünüşler (Çubukçıyan, "İstiklal Apartmanı", 1932)

Şekil 5.10: Derinliği olan Fransız Balkonlar (Nazif, 1933)

Mimar/Arkitekt dergisinde, konut yapılarında en çok rastlanan balkon tipi köşe balkonlardır. Müstakil ve apartman/kira evi yapılarında neredeyse eşit miktarda yer almaktadırlar, çoğunlukla yatak odasına ilişkili olarak tasarlanmışlardır. Diğer balkon mekanları gibi estetik ve işlevsel değer taşır. Yapının köşesinde, bir kısmının duvara ilişkili olması, onu daha korunaklı bir yarı-açık mekan haline getirmektedir. İki tarafının açık olması üzere, genellikle yapı cephesinin köşesinde yer almaktadır (Şekil 5.11). Bazı durumlarda dekoratif bir unsur olarak, yapının orta kısmında bulunan çıkmanın iki tarafında, bitişiğinde simetrik bir görüntü sağlamak amaçlı da yer alabilmektedir (Şekil 5.12).

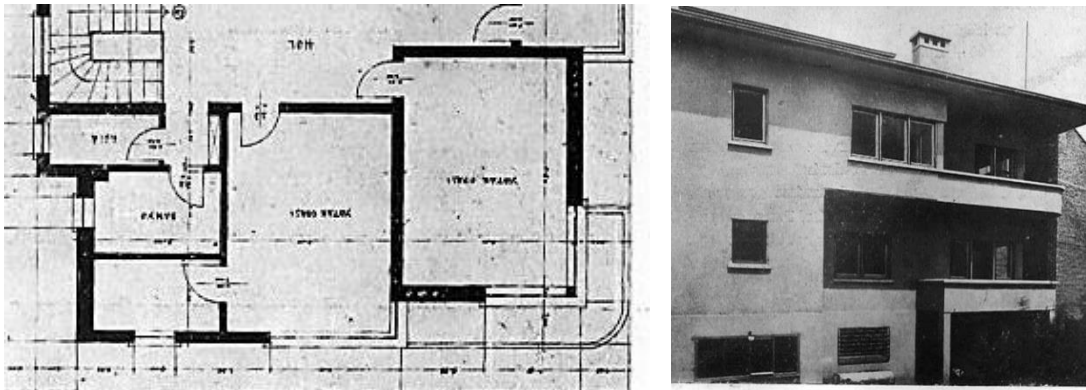

Şekil 5.11: Köşe Balkon Plan ve Görünüş (Hüsni, 1933)

Şekil 5.12: Köşe Balkon Görünüş (Mortaş, 1937)

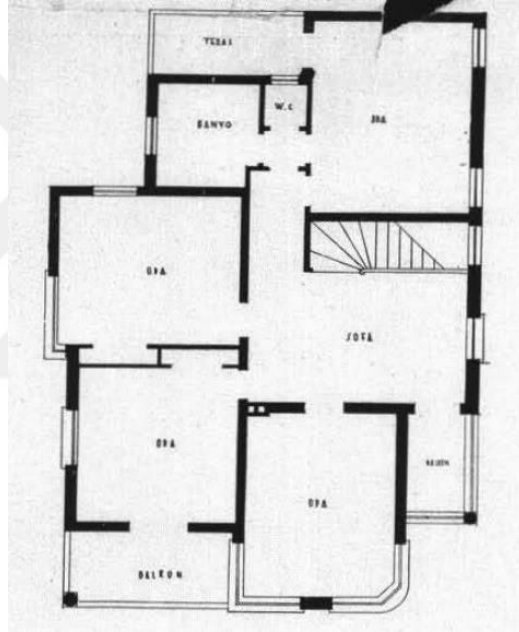
Çalışmada yer alan bir diğer balkon tipi ise yapılan araştırmalar kapsamında literatürde rastlanılmayan L köşe balkonlardır. Loca köşe balkon ile köşe balkon arasında bir konumdadır. Binanın köşesini L şeklinde kuşatan bir yapıya sahiptir; bir tarafı duvar köşesine sabitlenirken bir tarafı tamamen açık olarak biçimlenirler (Şekil 5.13). Bu balkon tipleri biçimsel özelliklerinden dolayı aynı anda korunaklı ve çevresel faktörlerden etkilenmeye açık olma durumuna sahiptirler. Bu durum konumlandırıldığı yön itibariyle biçimsel özelliğini işlevsel hale getirebilmektedir.

Şekil 5.13: L Köşe Balkon Plan ve Görünüş (Hakkı E. , 1939)

Dergide aynı katman içerisinde yer alabilecek birbiriyle doğrudan ilişkili olan diğer açık/yarı-açık mekanlarda; teras, gezinti teras, veranda, güverte ve galeri olmak üzere balkon türevleri de yer almaktadır. Çalışılan dönem aralığı bağlamında, mimari düşünce çerçevesinde teras mekanları oldukça önem arz etmektedir. İşlevsel ve estetik açıdan, dönemin mimari anlayışıyla paralel olarak yaygınlaşan teras mekanları, yaşanan yapı malzeme ve teknik zorluklarına rağmen o dönemde varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Çalışmada balkon türevlerine yer verilmesinin bir nedeni terasların azımsanmayacak sayıda yer almasıdır. Bir diğer nedeni ise balkon-teras ilişkisidir; özellikle apartman/kira evlerinde balkon ve teras kullanımının iç içe geçtiği gözlemlenmiştir. Bazı konut yapılarında, teras ve balkon mekanlarının aynı kat planında yer aldığı durumlarda, bu iki yarı-açık mekanın aynı ölçüde veya balkonun teras mekanından daha büyük olarak tasarlandığı gözlemlenmiştir. Bu durumlar istisnai olsa dahi dikkat çekmektedir (Şekil 5.14). 1930'lu yılların, birçok toplumsal değişimi beraberinde getiren bir dönem olması teras-balkon ilişkisinde yaşanan belirsizliği bir yönüyle açıklamaktadır.

Şekil 5.14: Balkon ve Teras Ölçüleri- İstisnai Durumlar (Emre, 1937a)

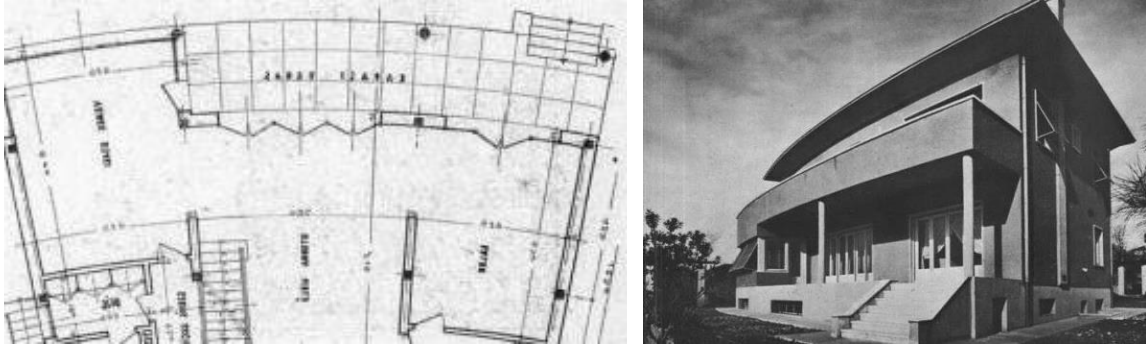
Şekil 5.15: Teras İçeriden Görünüş (Sayar, 1936a)

Teras tanımlarına baktığımızda Tanyeli ve Sözen (1986: 234); “Bir yapıda üstü örtülü olmayan ve zemin kotundan yüksekte açık mekan” olarak tanımlarken, Avermaete vd. (2018: 16); “Bir binanın yanındaki düz döşeli alan: veranda (bir eve bitişik döşeli açık alan)” olarak tanımlamaktadırlar.

Mimar/Arkitekt dergisindeki tanımı ise şu şekilde belirtilmektedir;

«Taraça» tabiri Fransızca «terasse» kelimesinden gelir ve aslında, bilhassa italyan rönesans stilinde sık sık tesadüf edilen, villa bahçelerindeki düz toprak kademelerine verilen bir isimdir. O zamanlar İtalya’da villalar yüksekçe mevkilerde inşa olunurdu. Bugün ise taraçalı damlara da bu ismi veriyoruz. Şimal memleketlerinde gerçe taraçalı damlardan istifade edilebilen mevsim nisbeten kısadır. Fakat, modern mimarın elinde taraçalar ve binanın güneş nüfuzuna elverişli sair buna benzer kısımları sade sıhhat bakımından değil, aynı zamanda şekil veriş bakımından da öyle kuvvetli vasıtalar ki yaratıcı çalışmalarında, onları bir tarafa bırakmasına hemen de imkân yoktur, diyebiliriz. (Schmidt 1940: 177)

Mimar/Arkitekt dergisi konut yapılarında, teraslar daha çok müstakil yapılarda, zemin katında veya üst kat planlarında yaygın olarak yatak odasına ilişkili tasarlanmaktadır. Fakat bu açık/yarı-açık mekanlar, çok katlı apartman/kira evi konut tiplerinde de oldukça fazla yer almaktadırlar. Bu anlamda teraslar sadece üstü açık bir mekan olarak çatıda veya yer seviyesinde yer almamaktadırlar. Apartman kat planlarında sık sık yer alan terasların, balkonlardan ölçü olarak daha büyük olmaları haricinde, konum ve işlev bakımından balkon-teras ayrımını sağlayacak özellikleri gözlemlenmemiştir. Köşe balkonlardan sonra konutlarda en çok kullanılan açık/yarı-açık mekanlardır. Teraslar üstü açık/kapalı olarak veya camekanla örtülü olarak tasarlanabilmektedirler. Sayar (1940b: 4) bu mekanların farklı biçimlenmelerini (Şekil 5.16 ve 5.17) şu şekilde aktarmaktadır; “Yatak odalarının önünde geniş ve kapalı bir teras mevcuttur. Teras camekânları müsait havalarda, nısıf derecede açılacak bir surette tanzim edilmiştir”.

Şekil 5.16: Kapalı Teras Plan ve Görünüş (Sayar, 1937b)

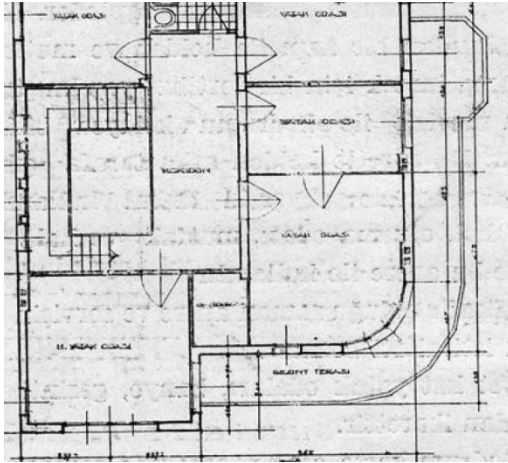

Şekil 5.17: Camekânla Örtülü Teras İçeriden Görünüş (Sayar, 1940b)

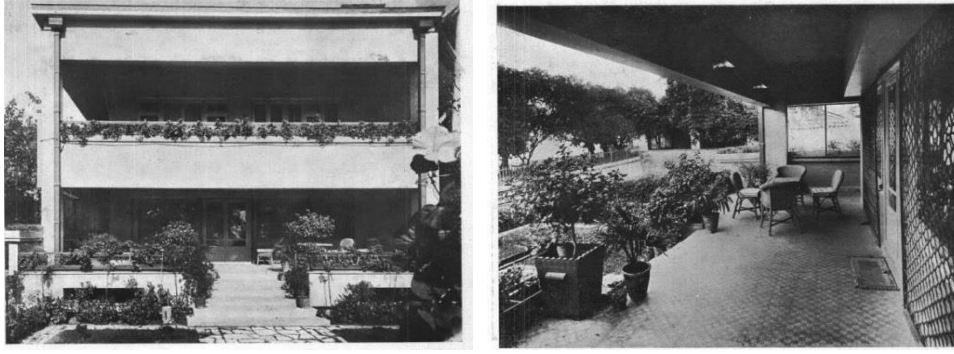

Şekil 5.18: Teras Görünüşler (Selah, 1932)

Terasın farklı bir çeşidi olarak yer alan bir başka balkon türü ise “gezinti teras”larıdır. Seçilen örneklem grubu çerçevesinde 2 adet olarak saptanmıştır. Bu yarı-açık mekanlar uzun ve ince olarak biçimlenmektedirler. Dergide mimari plan (Bkz. Şekil 5.19) ve metinlerde “gezinti terası” olarak tanımlanmaktadır. Mimar Nazif (1932: 282), iç mekan düzenlemesini betimlediği makalesinde “gezinti terası” şu şekilde geçmektedir; “...Üst katta hol, misafir odası ve terasa çıkılacak kapı, hizmetçi odası, yatak odası, gardero, mütalâa odası, yatak odası, alt kat terasının üstüne tesadüf eden bir buçuk metre arzında gezinti terası vardır”.

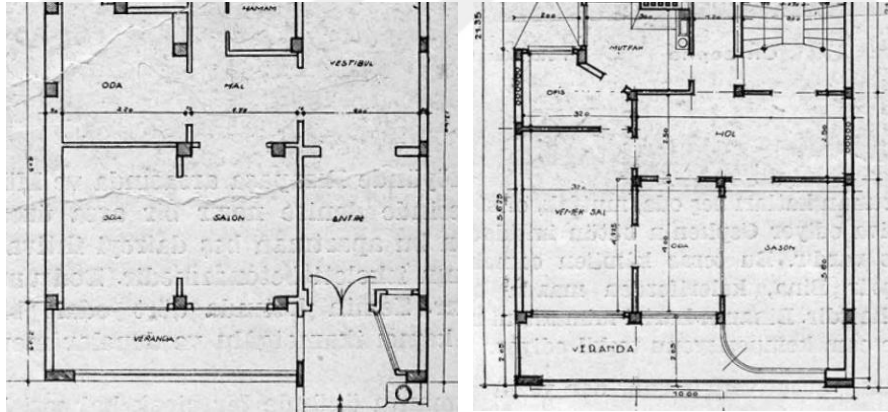
Şekil 5.19: Gezinti Teras Plan ve Görünüş (Nazif K. , 1933)

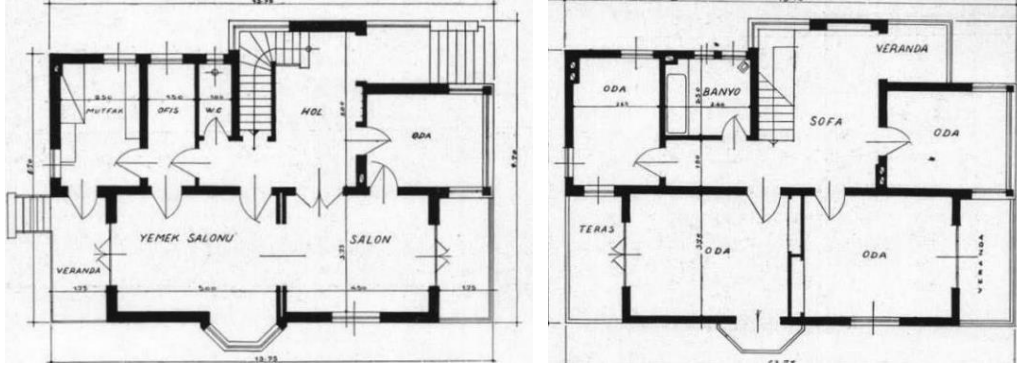
Şekil 5.20: Veranda Görünüşleri (Kozanoğlu, 1936)

Dergide yer alan bir diğer balkon türü ise verandalardır. Tanyeli ve Sözen (1986: 249) “Tek katlı evlerin önünde boylu boyunca uzanan üstü örtülü teras” olarak tanımlarken, Avermaete vd. (2018: 16) ise “Zemin kat ile aynı hizada bulunan, evlerin önünde boylu boyunca uzanan çatılı platform” olarak tanımlamaktadırlar.

Çalışmada apartman/kira evi tipi konutlarda sadece birinci katın baz alınması üzere, yapılan taramalar çerçevesinde müstakil yapılarda zemin katta yer alan yarı-açık mekanlar olarak tanımlanabilirler. Fakat buna karşıt durumlarda mevcuttur (Şekil 5.21 ve 5.22). Örneğin; Seza apartmanında, zemin ve birinci katta yer alan verandanın camekanla örtülü olması ilgi çekmektedir (Şekil 5.21). Birinci katta yer alması ise, daha önce değinilen, dönemin sosyo-mekânsal değişimleri göz önünde bulundurulduğunda anlaşılır bulunmaktadır. Genel itibariyle, zemin katta yer alan birçok mekana (salon, yemek, giriş vs.) aynı anda açılabilen yarı-açık mekanlar olarak tanımlanabilirler.

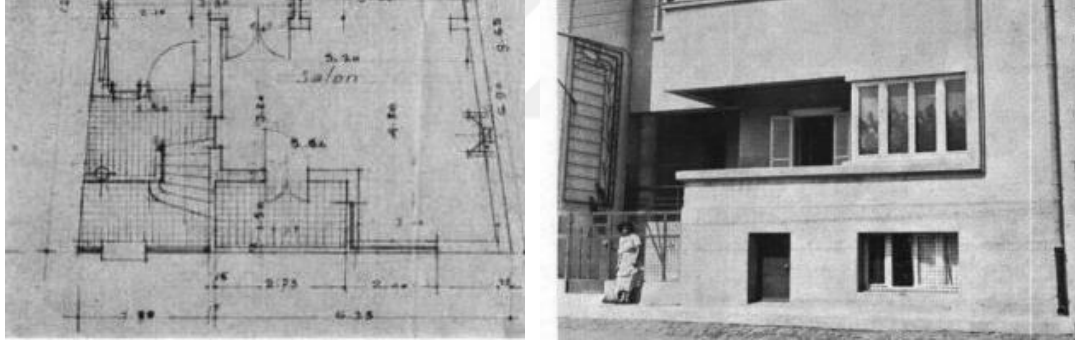

Şekil 5.21: Veranda Zemin ve Birinci Kat Planları ve Görünüşleri (Arif, 1933)

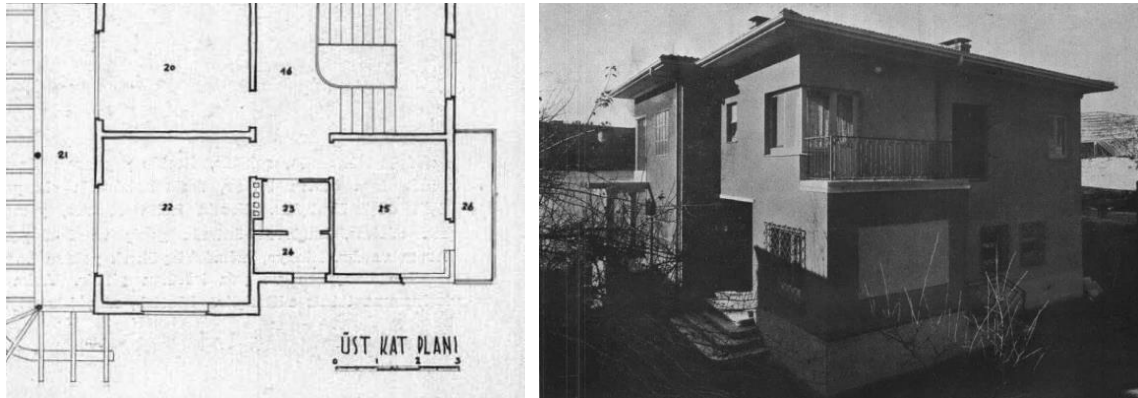

Şekil 5.22: Veranda Zemin ve Birinci Kat Planları (Emre, 1937b)

Çalışmada yer alan bir diğer balkon türü ise güverte balkondur. Shafarkhani (2016: 46) bu mekanları şu şekilde tanımlamaktadır; “Açık havaya maruz yatay bir yürüme alanına sahip olup kapalı bir alan üzerinde yer almaktadır, bu nedenle çatı işlevi de görmektedir. Teras ile farkı ebat olarak daha küçük olmasıdır”. Güverte balkonlar müstakil ve apartman/kira evi konut tiplerinde 3 adet olarak tespit edilmiştir. Bu mekanlar kapalı bir mekan üzerine konumlandırılmaları sebebiyle (Bkz. Şekil 5.23) çatı işlevi görme özelliği ile birlikte farklı biçimlerde yer alabilmektedir. Şekil 5.24’de yer aldığı üzere çıkıntı halinde, üstü açık bir konuma sahip olabilmekle beraber üst katın döşemesinden faydalanarak üstü örtülü bir mekan haline de dönüşebilmektedir. Bu sebeple işlevsel açıdan kullanımı, açık/yarı- açık olma durumu mekanın konumlandırılışına göre değişiklik gösterebilmektedir.

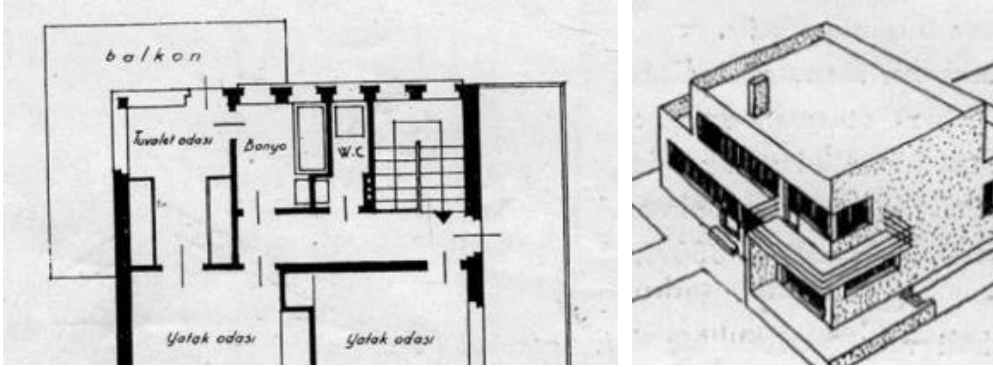
Şekil 5.23: Güverte Balkon Plan ve Görünüşler (Sermet, 1934)

Şekil 5.24: Güverte Balkon Plan ve Görünüş (Gorbon, 1938)

Bir diğer balkon türü ise galeri balkonlardır. Diğer balkonlara göre dergide daha az rastlanan bir balkon türü olmakla beraber zemin kotundan yüksekte, yapının köşesinde yer almaktadırlar (Şekil

5.25). Çıkma balkonun var olan özelliklerini taşımakla beraber, yapının köşesinde yer alması, çıkıntı halinde olmasından kaynaklı daha zengin bir görüş alanına sahiptirler. Aynı zamanda dış faktörlerden etkilenme açısından dezavantajlıdır.

Şekil 5.25: Galerî Plan ve Görünüş (İhsan, 1933)

5.2. İşlev ve Amaç

Çalışmanın bu kısmında yapı projelerinde geçen metinlerin, görsellerin ve oluşturulan balkon veri tabanının yardımıyla balkonların işlev ve amacına yönelik bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır. Burada örneklem grubu kapsamında yer almayan konut projelerinde balkonlara yönelik içeriklerinin öneminden dolayı başvurulmuştur.

1930'lu yıllarda çeşitli faktörlerle yaygınlaşmış olan yarı kamusal yarı özel alan olan balkonların işlev ve amaçlarını anlamada konut iç mekan değişimleri, yaşam pratikleri göz önünde bulundurulması gereken bir unsurdur. Bu dönemde, ev içi pratiklerde gerçekleşen bir değişim kadının kamuya açık sayılabilecek yemek odalarında, verilen davetlerle birlikte görünürlük kazanmaya başlamasıdır (Tanyeli, 1998). Ev yaşamına dair, aile rollerini kapsayan bir diğer değişim ise erkeklerin ev yaşamına daha çok dahil olmalarıdır. Tanyeli (1998) bu durumu şu şekilde aktarmaktadır; “Modern erkek ise, özellikle eğitilmiş seçkinlerden başlamak üzere, artık ev yaşamını çocukları ve eşi ile paylaşacak ve sadece erkeklerin katıldığı cinsel ayrımcı topluluklardan uzak duracaktır”. Bahsedilen bu değişimlerin henüz oluşum sürecinde olması ve kadının yeni yeni ev içerisinde kamusal sayılabilecek mekanlarda görünürlük kazanması, balkon gibi dışarıya dönük yapıya sahip bir mekanın kullanımına dair soru işaretinin oluşmasına neden olmaktadır. Bu anlamda 1930'larda özel hayat teşhiri, mahremiyet kavramı yarı kamusal niteliği olan balkon mekânlarının yaşama biçimini anlamlandırmada önemli bulunmaktadır. Uğur Tanyeli (2012), İstanbul özelinde yaptığı çalışmada 1930'larda mahremiyet olgusunun çerçevesini şu şekilde aktarmaktadır;

1930'lar başlarken “Arkitekt” (1931-1935 arasında “Mimar”) dergisinde bir grup konut yapısı ve iç mekânları görselleştirildi. Bunlarda sadece mimar değil, genellikle mal sahibi adları da verildiği için, mahremiyetin teşhiri bağlamında önemli bir açılım söz konusudur. O sayede en azından mimar emeğinden yararlanacak kadar varlıklı olanların ev iç mekânları hakkında biraz fikir sahibi olunuyor. Belli ki, 19. yüzyılın sonundan 1930'lara dek geçen birkaç on yılda mahremiyetin ve üzerinde konuşulmasından kaçınılanların sınırları gevşemişti. (Tanyeli 2012: 60)

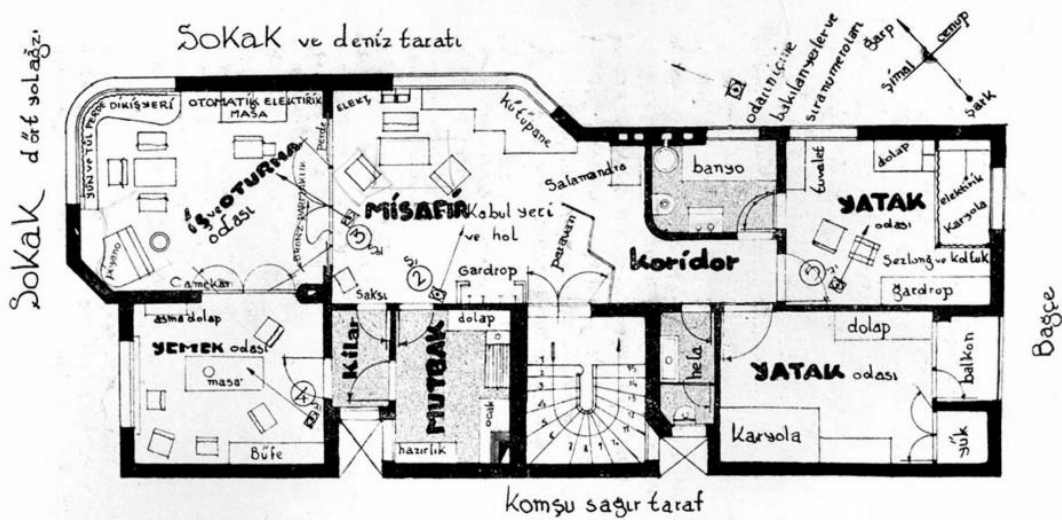
Cumhuriyetin yeni aile tipi ile birlikte, 1930'larda yaygınlaşmış olan oturma odası kavramı Türkiye bağlamında vazgeçilmez bir unsur haline gelerek standartlaşmıştır (Tanyeli, 1998). Tanyeli, 1930'larda diğer iç mekanların kullanımlarını şu şekilde aktarmaktadır;

Konut konusundaki bu değişimlerin ve idealleştirmelerin, yanı başlarındaki "reel" barınma çevresiyle birlikte oluşturdukları karmaşık görüntü, bu dönemi tanımlayan imge olacaktır. Etkili ve kararlı bir ideolojik manipülasyona karşın, kadın ve erkeğin yeni evsel rolleri ve onların içinde yer alacağı sahne kolay gerçekleştirilemeyeceklerdir. 1930'larda, en eğitilmiş ve Batılı modellere en açık aileler bile bu değişime henüz alışmaya çalışmaktadır. Amerika'da öğrenim görmüş karıkoca gazeteci Serteller'in evinde bile çalışma odasını evin erkeği kullanacak ve Bayan Sertel yazılarını uzun yıllar yemek masasının üzerinde yazmak zorunda kalacaktır. (Tanyeli 1998: 139)

Tanyeli'nin bahsettiği üzere "batılı küçük burjuva ailesinin bir Türkiye versiyonu" (1998: 139) olan yeni aile tipi, ev içi rollere 1930'larda alışma evresindedir, bu alışma evresinin etkisi *Mimar/Arkitekt* dergisinde yer alan mimari planlarda, iç mekan düzenlemelerindeki mahal tanımlarına da yansımaktadır; sofa-koridor, balkon-teras. ¹

Mimar/Arkitekt dergisi yazarları, mimarları dönemin eğitilmiş ve seçkin insanları olmaları sebebiyle dönemin zihin dünyasını temsil etmeleri açısından önemli bulunmaktadır. *Mimar* dergisinde 1931 yılında yayınlanan "Binanın İçinde Mimar" adlı makalede dönemin mahremiyet algısına kısmi de olsa şahit oluruz. Mimar Aptullah Ziya (1931) makalesinde, kendi tasarımı olan apartman kat planı üzerinden çalışma ve oturma odasını betimlerken yer verdiği detaylar dönemin mahremiyet kavramı açılımı açısından önemli bulunmaktadır. Yazarın betimlemesi şu şekildedir;

...Yazıhaneyi geçince dikiş masasını görüyoruz. Bu masa duvara tesbit edilmiştir. Evin kadını bu masa üzerinde çalışır ve hususi bir elektriği vardır. Pencereden, denizin ve meydanın tamamen görünebilmesi için köşe divan açılmıştır. Daima kapalı duran tül perdeler pencerenin yarısını kaplar, ve pencerelerle beraber açılır kapanır. (Ziya 1931: 15)

Şekil 5.26: Konut Kat Planlarında Balkon Konumu (Ziya, 1931)

¹ Bazı makalelerde örneğin; metinde teras olarak tanımlanırken planda balkon diye geçmektedir.

Çalışmanın, *Mimar/Arkitekt* dergisinde yapılan balkon analizleri sonucunda, bu yarı kamusal yarı özel mekânların ilişkili buldukları oda tipi, en yaygın olarak yatak odasıdır. İçeriden dışarıya doğru açılan bir ara kesit niteliği taşıyan balkonların manzaraya doğru yönlendirilme ihtiyacı gözlemlenmiştir. Nilhan Tezer (2017) “1930-1940 Yılları Arasında İstanbul’da İnşa Edilmiş Apartmanların Cephe Biçimlenişleri”ni ele aldığı çalışmasında, bazı örnekler dışında balkonu, “genel olarak arka cepheye ait bir elemandır” diye belirtmektedir. Buna istinaden Tezer (2017: 68), balkonların *Mimar/Arkitekt* dergisinde, apartman/kira evi projelerinde genellikle manzaraya yönlendirildiğinin altını çizmektedir. Örneğin, *Mimar/Arkitekt* dergisi yazarlarından olan Raşit (1934: 134) konut projesinde bu durumu şu şekilde aktarmaktadır; “Binanın arka yüzü denize ve manzaraya hâkim olduğundan buraya yatak odalarının önüne bina genişliğince büyük teraslar yapılmıştır”. Sayar’ın makalesinde ise şu şekilde geçmektedir;

Binanın geniş cephesi üzerine balkonlar konulmuş ve bunlar Marmara’yı ve ufku gören arka cephenin tulünce imtidat ettirilmiştir. Arsanın sokaklarla ve yanındaki arsa ile olan münasebeti yatak odalarının cenubu garbiye konulmasına sebebiyet vermiştir. Bu cihet arsanın arka cephesini teşkil etmekte ve sokağın gürültüsünden masun bulunmaktadır. (Sayar 1940a: 242)

Şekil 5.27: Terastan Manzaraya Bakış (Kaynak, 1936)

Sokağı sakin olduğu durumlarda yatak odaları ön cephede de yer alabilmektedir fakat bu durum çok nadir gerçekleşebilmektedir. Sayar’ın (1936a: 2) konut projesinde yer aldığı üzere; “Sokak sakin olduğundan yatak odalarının ön yüze konmasında mahzur bırakmamıştır. Bu sayede önleri büyük kapalı terasla bağlanan yemek salonu, kabul salonu ve büro Çengelköy’ünden köprüye kadar geniş bir görüş sahasına hâkim yapılabilmektedir”.

Şekil 5.28: Manzara Cephesi Teras Görünüş (Sayar, 1937a)

Salon, yemek odası gibi mekânlar ise caddeye, sokağa bakmaktadır. Evin diğer bölümlerine göre daha kamusal sayılabilecek bu mekânların teras-balkon ilişkisi yine manzaraya yöneliktir. Dergide geçen metinlerde, örneğin Selah'ın (1931: 367) konut projesinde balkon-manzara ilişkisi şu şekilde aktarılmaktadır; “Bu katta, üç yatak odası, bir salon, banyo ve helâ vardır. Bahçe üzerindeki cephede, yemek salonunun üstünde, dairevi bir teras vardır. Bu teras cephe istikametinde tahdit edilmiştir. Terastan, Boğazın Dolma bahçe istikametinde, bir kısmı görülmektedir”. Buna bağlı olarak sosyalleşme mekânları olarak görülebilen yemek odası, oturma odası gibi mekânlara balkonları yönlendirme ihtiyacı ikinci plana atılarak, dinlenme mekânlarına yönlendirilerek yarı kamusal yarı özel alan olan balkonlara atfedilen anlam ve işlev bir manzara izleme mekânı olarak da görülebilmektedir.

Manzaradan faydalanmanın yanı sıra balkonlar, güneşten faydalanma/korunma (gölgelik) veya hava sirkülasyonu sağlama amaçlı olarak da kullanılan mekanlardır. Örneğin, Adana gibi sıcak iklimlerde, geceleri serin bir şekilde uyumaya yarayan mekanlar olarak yer alabilmektedirler. Ziya (1931: 287) bu durumu şekilde belirtmektedir; “Bu vaziyette odaları güneşten muhafaza etmek lâzım geliyordu. Çünkü Adana güneşi Perdeleri çürütmekte mobilyanın rengini ve nescini yakmaktadır. Bunun için 3.00 metro genişliğinde balkon ve saçak yapılmıştır”.

Mimar/Arkitekt dergisi mimarları arasında yer alan Behçet Sabri (1933: 217), konut tasarımını tamamen doğaya açma yönünde gerçekleştirmek üzere teras mekanlarını bu amaca yönelik değerlendirmiştir; “Bina caddeden 15 metro içeriye alınmış, önünde temiz bir bahçe kısmı bırakılmıştır. Esas ikamet kısmı bu tarafta yani cenubu şarkîye müteveccihdir. Demek üst katta yatak odaları sabah güneşini çok iyi alıyorlar. Orada bir açık teras vardır. Bir kısmında güneş banyosu yapılabilir”. Bina oryantasyonunu yine güneşe bakan yatak odaları yönünde gerçekleştiren Seyfi Arkan (1937: 97), yatak odalarının önlerinde terasa yer vererek tasarımında güneş ve manzara ilişkisine de yer vermiştir; “Dairelerde şimal cihetine kâmil servis kısımları ve cenup cihetine de

yatak odaları yerleştirilerek ön odalar geniş teraslarla manzaradan ve güneşten faydalandırılmıştır”. Bazı konut projeleri sunulan makalelerde tasarımcının düşüncesinde balkon kullanımına dair kesitlerde yer almaktadır. Örneğin Abidin Mortaş’ın (1931: 7) konut projesinde yer aldığı üzere; “...Cenup tarafındaki büyük yatak odasının önünde, üzeri kısmen kapalı büyük bir balkon mevcut olup burası sabah kahve altısına mahsus ve evin en güzel manzaraya hâkim bir yeridir”.

Dönemin mimari anlayışı gereği cephe tasarımında yalınlık ön planda yer almaktadır. Bu anlamda balkonları estetik açıdan ele aldığımızda, cephe düzenlemesinde önemli bir süsleme aracı veya cepheye kimlik kazandırmada yardımcı bir mimari unsur olarak da görürüz. Bazı durumlarda yapının bütünlüğünü sağlamada destekleyici bir rol alarak da vücut bulabilmektedir. Örneğin mimar Semih Rüstem’in (1932: 110) konut projesinde olduğu gibi; “Bu villa iki katlı yatık bir binadır. Çatı düz terastır. Esas kitle ile, motiflerin ahengi ufki hatlar ile tesis edilmiştir. Balkon ve pencere parmaklıkları ve pencerelerin ahşap taksimatı bu ufki ahengi itmam ediyor” (Şekil 5.29). Ünal’ın (1939: 244) kira evi projesinde de aynı durum söz konusudur; “Cephede ufki hatlar hakim bir vaziyettedir. Balkonlar bu ufki tesiri çoğaltmaktadır” (Şekil 5.30).

Şekil 5.29: Estetik Açıdan Balkonlar; Cephede Balkon Tesirleri (Rüstem, 1932)

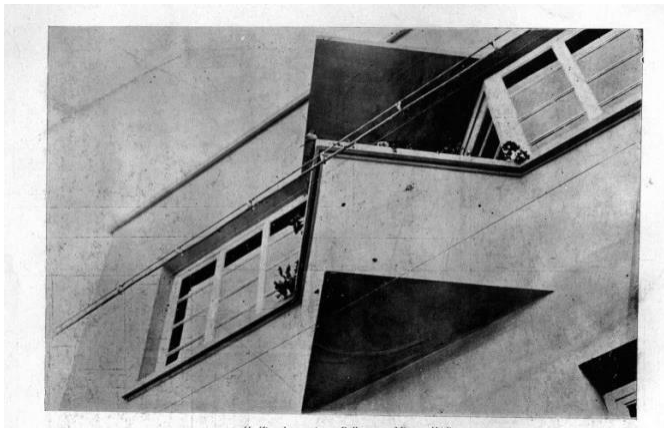
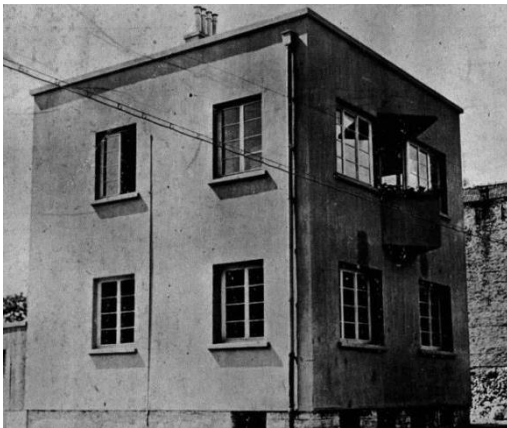
Şekil 5.30: Estetik Açıdan Balkonlar; Cephede Balkon Tesirleri (Ünal, 1939)

Tetik'in (1937: 105) konut projesinde ise balkonların yanı sıra yapı cephesinde yer alan çıkmalara da estetik açıdan bir vurgu yapıldığını görürüz; "Balkonlar ve çıkmalarla binaya hem hususiyet verilmeye, hem de manzaradan her odanın istifade edebilmesine imkân teminine çalışılmıştır". Bir anlamda balkonlar, cepheye kimlik kazandırmaya yarayan çıkmaların bir tamamlayıcısı veya destekleyicisi gibi de görülebilirler (Bknz. Şekil 5.31).

Şekil 5.31: Estetik Açıdan Balkonlar; Cephede Balkon Tesirleri (Tetik, 1937)

Bazı cephe düzenlemelerinde balkonlar, beton küpeştelerinin içerisinde boşluk oluşturulmasıyla çiçeklik işlevi de görmektedirler. Mortaş'ın (1931: 256) yapı projesinde olduğu üzere; "Binanın yegâne motifi olan balkonun küpeştesi oyuk yapılmış, üzerine çiçek dikebilmek üzere toprak, yeri bırakılmıştır" (Şekil 5.32). Aynı durum mimar Ziya'nın (1932: 180) konut projesinde de geçerlidir; "Yatak odaları balkonlarının beton korkulukları içerisinde izole edilmiş çiçeklik mahalleri vardır. Taraşlarda yazın yatılacağından üstü beton plâkla kapalı iki mahal tefrik edilmiştir".

Şekil 5.32: Estetik Açıdan Balkonlar; Cephede Balkon Tesirleri (Mortaş, 1931)

Ayşe Derin Öncel (2014) çalışmasında, apartmanların Türkiye'de ortaya çıkışını, "Osmanlı konut geleneğinde bir mekânsal gelişim evresi" olarak tanımlamaktadır. Toplumsal iç dinamikler ile ortaya çıkan, 1870'lerde yaygınlaşmaya başlayan bu yeni konut tipini ele alan yazarın çalışmasında balkonlar, konutlarda çok sık yer almayan mimari bir elemandır. 1930'ları mimari-iktidar ilişkisi

bağlamında ele aldığımızda, dönemin mimari düşüncesi ile tasarlanan “Yeni mimari” ürünleri modernleşmenin somut göstergeleri haline gelmiştir (Tanyeli, 1998). Bozdoğan (2012: 203), “Yeni Mimari” düşüncesinin özelliklerini, “düz çatılar, yuvarlak köşeler, sürekli balkonlar, dairesel pencereler ve biraz ağır kübik hacimler üzerindeki fena halde eskimiş, sıvalı yüzeyler” olarak belirtmektedir. *Mimar/Arkitekt* derginde yer alan her iki konut tipi; müstakil, apartman/kira evi olmak üzere çoğunlukla dönemin mimari anlayışı etkisiyle, “Kübik Mimari”, “Yeni Mimari” olarak adlandırılan uluslararası üslup ile tasarlanmışlardır. Bu anlamda dergide yer alan bu tip balkonlar dolaylı bir şekilde olsa dahi dönemin ideolojisinin, batılılaşmanın sembolik göstergeleri olarak da nitelenebilirler.

6. SONUÇ

Bu araştırmada Türkiye’de 19. Yüzyılın ortalarında yer edinmeye başlayan, kamusal-özel bir ara kesit niteliği olan balkonların, 1931-1940 yılları arasında dönemin ilk süreli mimari yayın organı olan *Mimar/Arkitekt* dergisi kapsamında ele alınarak tipolojileri ortaya konulmuş, işlev ve amaçları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda söz konusu zaman aralığı içerisinde, balkonlar merkeze alınarak ileride yapılacak dönemin mimarlık ve şehircilik tartışmalarına zemin oluşturması öngörülmüştür.

Çalışmanın birinci bölümünde çalışmanın amacı ve kaynağı hakkında bilgilerden bahsedilirken çalışmanın ikinci bölümünde konu ve bağlamla ilgili daha önce yapılan araştırmalara yer verilmiştir. İlk olarak, 1930’larda Türkiye’de mimarlık çalışmaları ele alınmış, sonrasında ise Türkiye’de ve dünyada balkona dair literatür değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde ise *Mimar/Arkitekt* dergisi çerçevesinde derlenen verilere ve veri tabanına odaklanılmıştır. Dergide yapılan genel bir taramanın sonucunda örneklem grubunun tespiti gerçekleştirilmiştir. Çalışılabilir 133 adet konut projesi saptanmış ve bu konut projelerinden 100 adetinin İstanbul şehrinde yer aldığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla, çalışmayı İstanbul balkonları özelinde yapmak uygun bulunmuştur. Buna bağlı olarak, bahsedilen dönem aralığında yer alan konut projelerinin tasarımcıları incelenmiştir. Bu anlamda, örneklem grubu kapsamında yer alan konut projelerinin tasarımcılarına baktığımızda; Abidin Mortaş, Sedat Hakkı Eldem, Zeki Sayar gibi isimlerin diğer tasarımcılara göre daha sık yer aldığı gözlemlenmiştir. Abidin Mortaş’ın 10, Sedat hakkı Eldem’in 7, Zeki Sayar’ın ise 8 adet konut projesinin yer aldığı saptanmıştır. Diğer 75 adet konut projesi ise 45 farklı tasarımcı tarafından tasarlanmışlardır.

Sonuç olarak iki konut tipi: müstakil ev ve apartman/kira evi yapılarına odaklanılarak, mimari çizimler incelenmiş, yıllara göre dağılımı ortaya konulmuştur. Konut yapılarının kat planları ve görselleri incelenerek *Mimar/Arkitekt* dergisinde yer alan açık/yarı-açık mekân tanımları; “balkon”, “locia/locya/loca”, “teras”, “gezinti teras” ve “veranda” olmak üzere tespit edilmiştir. Dergide “balkon” olarak tanımlanan ve saptanan mekânlar; çıkma balkon, loca balkon (kısmi loca, loca köşe), Fransız balkon, köşe balkon ve L köşe balkon olmak üzere özelleştirilmiştir. Dergide balkon tiplerinin haricinde balkon türevlerine de -galeri, teras, veranda, gezinti teras ve güverte olmak üzere- yer verilmiştir. Bahsedilen bu sınıflandırmanın oluşumu çalışmanın dördüncü bölümünde detaylı olarak yer almaktadır. Çalışmada balkon türevlerine yer verilmesinin önemli sebeplerinden biri balkon-teras ilişkisidir. Daha çok müstakil yapılarda yer alan teraslar, apartman/kira evi konut tiplerinde de oldukça fazla yer almaktadırlar. Bu bağlamda teras sadece açık/yarı-açık bir mekân olarak çatıda veya yer seviyesinde bulunmamaktadır. Apartman/kira evi konut tiplerinde de kat planlarında sık sık yer aldığı görülmüştür. Balkon mekânlarından ölçü olarak daha büyük olmaları haricinde, konum ve işlev bakımından balkon-teras ayrımının sağlanmasına yönelik farklılıklar gözlemlenmemiştir. Örneklem grubu olarak seçilen 1931-1933 yılları arasında yer alan konut balkonlarının ölçülerine baktığımızda ise 48 adet balkondan 8 adeti ev içi faaliyetlere olanak sağlamamakta, diğer balkon mekanları ise 2 m² ve üzeri olmakla beraber en fazla 20 m² olarak tespit edilmiştir. Balkon türevlerinde ise bu ölçüler en az 5 m² olmakla birlikte en fazla 41 m² olarak yer almaktadırlar. Balkonların genel anlamda tespit

edilen ölçülerine baktığımızda evin bir uzantısı olarak faaliyet sağlayacak büyüklükte tasarlandıkları gözlemlenmiştir. Aynı zamanda bu yarı-açık mekânların ölçülerini ilişkili odaya bağlı olarak incelediğimizde, büyüklük-küçüklük anlamında değişim gösterdiği söylenememektedir.

Çalışma kapsamında 100 adet konut projesinin ele alınması üzere apartman/kira evi tipi konutlarda en yaygın kullanılan balkon tipi; köşe balkonlardır. Bu yarı-açık mekânlar yapının köşesinde yer almakla birlikte çıkmanın bitişiğinde de tasarlanabilmektedirler. Çoğunlukla yatak odasına ilişkililerdir. Köşe balkonların yanı sıra teraslar, apartman/kira evi konutlarında en çok yer alan açık/yarı-açık mekânlar olarak tespit edilmiştir ve yaygın olarak tıpkı balkonlar gibi yine yatak odalarına açılmaktadırlar. Müstakil yapılarda ise en çok yer alan açık/yarı-açık mekânlar teraslar olarak saptanmış, balkon olarak ise yine köşe balkon tipinin yaygın olarak yer aldığı görülmüştür. Bu açık/yarı-açık mekânlar yine çoğunlukla yatak odalarına açılmaktadırlar. Fakat bu durum iç mekân kurgusundan kaynaklıdır. Müstakil yapılarda zemin kat yaşama alanı olarak kullanılırken yatak odaları üst katlarda yer almaktadırlar. Bu anlamda zemin katta teras, veranda, üst katta ise balkon veya teras gibi açık/yarı-açık mekânlar yer alabilmektedir.

Yapılan analizler doğrultusunda, balkonların kamusal-özel mekân olma özelliğiyle birlikte apartmanlarda arka cephede; bahçeye, manzaraya yönlendirilme ihtiyacı gözlemlenmektedir. Gerek yapılan literatür araştırmaları gerek ise *Mimar/Arkitekt* veri tabanı değerlendirmeleri sonucunda balkonların, apartman/kira evlerin arka cephesinde yer alma durumları mahremiyet kavramı ve ses/gürültü faktörü çerçevesinde açıklanabilirler. Dergide yer alan mimarların zihin dünyasına baktığımızda ise bu yarı-açık mekânların konutlarda; ev içi hava sirkülasyonunu sağlama, güneşten korunma-faydalanma gibi işlevsel amaçlarla tasarlandıkları görülmüştür. Bu işlevsel amaçlarının yanı sıra dönemin mimari anlayışı gereği yalın düzenlenen cephelere kimlik kazandırma, yapının bütünlüğünü sağlama gibi yardımcı mimari bir eleman olarak da yer alabilmektedir. En nihayetinde çalışılan dönem aralığının toplumsal ve mekânsal olarak bir geçiş dönemi özelliği taşıması ve konutlarda yer alan balkonların yoğunlukla ilişkilendirildikleri mekânların yatak odaları, dinlenme alanlarının olmasından kaynaklı bir seyir mekânı olarak değerlendirilebilirler.

Çalışma kapsamına alınan bazı konut yapılarının konumları tespit edilmiş ve bu yapıların balkonlarının günümüzdeki durumları ortaya koyularak örnek teşkil etmesi amaçlanmıştır. Tespit edilen konut yapılarının günümüzdeki durumlarına baktığımızda, bazı yapılar ticari amaçlı kullanılırken bazıları konut işlevlerini sürdürmektedirler. Ek 1 bölümünde yer verilen konut balkon örneklerinin çoğu şehrin merkezinde, Beyoğlu bölgesinde yer almaktadırlar. Bu sebeple bu konutların balkonlarına baktığımızda ön cephede yer alan, kapatılmaya daha müsait olan loca tipli balkonların kapatıldıkları gözlemlenmiştir (Şekil A.1, Şekil A.3, Şekil A.6). Şekil A.2’de yer alan “İstiklal Apartman”ın arka cephe balkonlarına baktığımızda ise sadece bir tanesinin kapatıldığı diğerlerinin ise ilk durumlarını korudukları gözlemlenmiştir. Tespit edilen bazı konutların balkonları ise Şekil A.3 ve Şekil A.7’de olduğu üzere konum olarak kalabalık cadde ve sokaklarda olmaları ve aynı zamanda ebatlarının küçük olmasından kaynaklı kullanılmadıkları gözlemlenmiştir. Bu yapıların balkonlarının daha sağlıklı yorumlanabilmesi için detaylı incelemeler ve kullanıcıları ile mülakat yapılmalıdır. Fakat bu yapıların balkonlarının günümüzdeki varlığı başlı başına önemli veriler sunmaktadırlar.

Bu çalışma sonucunda ileride bu alanda yapılacak araştırmalara ilişkin bir takım önerilerde bulunulabilir. Bu öneriler şöyledir;

Mimar/Arkitekt dergisinde yer alan konut kat planları ölçeklendirilerek konut ve balkon büyüklükleri arasındaki ilişki irdelenebilir.

Çalışılan dönem aralığında en yaygın olarak köşe balkonlar yer almaktadır. Ve bu balkon tipleri yapılarda çıkmanın bitişinde de biçimlenebilmektedir. Dolayısıyla cumba/çıkma ve balkon mekanları arasındaki ilişki yapı kanunları ve inşaat teknolojisi bağlamında irdelenebilir ve şehir ile bağlantısı incelenebilir. Çatı terasları da bu anlamda irdelenebilir. Aynı zamanda parsel, arazi biçimi, analiz edilen yapının çevresi balkonların biçimlenmeleri, yönlendirilmeleri ağıından etkin role sahiptir. Bu anlamda daha spesifik olarak balkonlar irdelenebilir.

Erken Cumhuriyet dönemini konu edinen romanlar, edebi metinler daha kapsamlı irdelenerek geçmişte balkon yaşantısına dair izler bulunabilir.

Çalışmada, balkonların ilişkili buldukları mekânların önemli bulunması bazı yapıların çalışma kapsamı dışında tutulmasına yol açmıştır. Bu bilgi gözetilmeksizin derginin tüm yayınları ele alınarak, 1931-1980 yılları arasında yer alan balkonlar, hacimsel olarak ve yıllara göre biçimsel değişimleri yapı kanunları ile birlikte ele alınabilir. Bunun yanında apartman tipi konutlarda, ön cephede ve arka cephede yer alan balkon tip/tipleri-büyükükleri kıyaslanarak incelenebilir. Yaygın olarak yer alan ön cephe ve arka cephe balkon tip/tipleri-büyükükleri tespit edilerek, tekrar eden bir kurgu var ise nedenleri irdelenebilir.

Aynı zamanda 1930'larda Batı-Avrupa'da ve Türkiye'de konut proje örnekleri incelenerek balkonlar karşılaştırılabilir. Veya bu karşılaştırma 1930'lar öncesinde, Osmanlı dönemindeki konut projeleri ile yapılabilir.

Tez çalışması kapsamında günümüze kadar ulaşmış bazı konut yapılarının balkonları ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu anlamda konutların konumlarının tespiti yapılırken bazı yapıların isimlerinin değişim göstermesinden kaynaklı bir takım zorluklar yaşanmıştır. Ve bu konut yapılarından bazılarının günümüze ulaşmadığı tespit edilmiştir. Bu anlamda bu konutların yaygın olarak yer aldığı bölgeler gezilerek, *Mimar/Arkitekt* dergisinde yer alan konut projeleri ile karşılaştırılabilir ve tespitleri yapılabilir. Bu sayede *Mimar/Arkitekt* dergisinde yer alan, günümüze kadar ulaşmış konutların balkonlarının tamamının durumları incelenebilir. Ayrıca 1960-1970'lerde, bu konutlarda yaşam sürmüş veya hala sürmekte olan konut sakinleri ile mülakat yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Abidin, F. V. (1931), "Suadiye'de İki Ev", *Mimar*, 01.
- Akatay, N. (1939), "B. Behçet Ünmeriç Evi", *Arkitekt*, 1/2: 01-02.
- Alsaç, Ü. (1976), Türkiye'deki Mimarlık Düşüncesinin Cumhuriyet Dönemindeki Evrimi, Doktora Tezi, Trabzon, İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Angın, D. (2017), Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlık Ortamında Aptullah Ziya Kozanoğlu, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Fakültesi.
- Anonim. (2019, 02 06), "Orhan Pamuk – Balkon". <http://sanat.ykykultur.com.tr/sergiler/orhan-pamuk-balkon> adresinden alındı.
- Arif, S. (1933), "Seza Apartmanı", *Mimar*, 6.
- Arkan, S. (1937), "Dr. B. Şevket Pek Sağlık Yurdu ve Kira Evi", *Arkitekt*, 4.
- Aronis, C. (2009), "The Balconies of Tel-Aviv: Cultural and Urban Politics", *İsrail Studies*, 3: 157-180.
- Arseven, C. E. (1983), *Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Aslanoğlu, İ. (1980), *Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı*, Ankara: O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Basım İşliği.
- Batur, E. (1993), *Balkon: Cesur Körfez*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Boom, İ., Avermaete, T., Koolhaas, R., & Amo. (2018), *Balcony*. Cologne, Almanya: Taschen GmbH.
- Bozdoğan, S. (2012), *Modernizm ve Ulusun İnşası*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Çetin, S., & Cimcoz, N. (2003, 01), "Konut Mekanlarında Balkon Kullanımı ve Yaşanan Toplumsal Değişimin Balkon Mekanlarına Etkisi". *Mimar.ist*, 7: 69-73.
- Çubukçıyan, H. (1932), "İstiklal Apartmanı", *Mimar*, 11-12.
- Denktaş, A. (1936), "Kira Evi", *Arkitekt*, 5-6.
- Eldem, S. H. (1973), "Elli Yıllık Cumhuriyet Mimarlığı", *Mimarlık*, 05-11.
- Emre, N. (1937a), "İzmir'de Bir Ev", *Arkitekt*, 5-6.
- Emre, N. (1937b), "Karantina'da Bir Villa", *Arkitekt*, 4.
- Ercanlı, Ç. (2015), Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Mimarlık, İdeoloji ve Fotoğraf İlişkisi: Arkitekt Kapakları, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ergut, E. A. (2009), "Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı: Tanımlar, Sınırlar, Olanaklar". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 13.
- Ergut, E. A., & İmamoğlu, B. (2010), "Cumhuriyet'in Mekanları Zamanları İnsanları", İ. Aslanoğlu (Ed.), *1930'lar: Türk Mimarisinde Erken Modernizm*, Ankara: Dipnot Yayınları: 25-29.

- Erkan, S. (1934), "Ev Projesi", *Mimar*, 12.
- Fidan, A. (2002), Cumhuriyet Sonrası Türk Mimarlığı ve Yabancı Mimarların Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Gorbon, R. (1938), "A. Hisarında Bir Ev", *Arkitekt*, 10-11.
- Hakkı, E. (1939), "Bir Ev", *Arkitekt*, 9-10.
- Hikmet, A. (1932), "Villa Projesi", *Mimar*, 4.
- Holtay, A. H. (1939), "Taksim'de Bir Apartman", *Arkitekt*, 1/2: 4.
- Hüsnü, N. (1933), "Ev Projesi", *Mimar*, 2.
- İhsan, B. (1933), "Küçük Ev Projeleri", *Mimar*, 2.
- Kanter, M. F. (2007), "Modernizmin Küçük Cenneti: "Balkon"", *7edi İklim*, 1/2/3: 35-37.
- Kaynak, S. A. (1936), "Büyükada'da Bir Villa", *Arkitekt*, 8.
- Kılıçlıoğlu, S., Araz, N., Devrim, H. (1980), *Büyük Lugat ve Ansiklopedisi*. İstanbul: Meydan Yayınevi.
- Kişmiroğlu, E. (2010), Kuzey ve Güneye Bakan Konut Balkonlarının, Açık ve Kapalı Olması Durumlarının Yapı Fiziği Yönünden Değerlendirilmesi; İstanbul Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Kozanoğlu, A. Z. (1936), "Moda'da Bir Villa", *Arkitekt*, 9.
- Küreğibüyük, Z. İ. (2011), Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı Bağlamında Y. Mimar Arif Hikmet Holtay, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Mortaş, A. (1931), "H. Ziya B. Evi", *Mimar*, 8.
- Mortaş, A. (1932), "Ev Projesi", *Mimar*, 7-08.
- Mortaş, A. (1934a), "İ. E. Ha. Evi", *Mimar*, 5.
- Mortaş, A. (1934b), "B. Hakkı Evi", *Mimar*, 11.
- Mortaş, A. (1937), "Eczacı B. Nazım Malkoç Evi", *Arkitekt*, 4.
- Nazif. (1932), "Sait Bey Köşkü", *Mimar*, 10.
- Nazif. (1933), "Şevket Bey Apartmanı", *Mimar*, 3.
- Nazif, K. (1933), "Baki Bey Evi". *Mimar*, 7.
- Neufurt, E. (2000), *Yapı Tasarım Bilgisi*, (Çev. G. Tercüme) İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Öncel, A. D. (2014), *Apartman*, İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Ötkünç, A. (2012), "Modernist Bir İlk Yapıt: Mimar Maruf Önal'ın Dr. Fahrettin Belen Evi". *Tasarım+Kuram*, 5: 82-92.
- Poenaru, F. (2007), State/Citizens Intersection in a Socialist Romanian Bloc of Flats, Master Thesis, Budapest, Central European University.

- Raşit, C. (1934), "Şeref Apartmanı", *Mimar*, 5.
- Refik, R. (1935), "Kira Evi", *Mimar/Arkitekt*, 6.
- Rona, Z., Güreyman, Z. (1973), Mimar Seyfi Arkan (1903-1966), *Mimarlık*, 11/12: 52-56.
- Rüstem, S. (1932), "Bir Mimar İkametgahı", *Mimar*, 4.
- Rüstem, S. (1934), "Şevket Bey Yalısı". *Mimar*, 5.
- Sabri, B. (1933), "Ev Projesi", *Mimar*, 7.
- Safarkhani, M. (2016), İran Konut Yapılarında Kendi Kaderine Terk Edilmiş Balkonlar;Tahran, İran Vakası, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Sayar, Z. (1936a), "Cili Kira Evi", *Arkitekt*, 1.
- Sayar, Z. (1936b), "Moda'da Bir Villa", *Arkitekt*, 3.
- Sayar, Z. (1937a), "Kalamış'da Bir Villa", *Arkitekt*, 5-6.
- Sayar, Z. (1937b), "Kalamış'da Bir Villa", *Arkitekt*, 2.
- Sayar, Z. (1940a), "Bir Kira Evi", *Arkitekt*, 11-12.
- Sayar, Z. (1940b), "Demir Ağ Kira Evi", *Arkitekt*, 1-2.
- Sayı, Ö. (2006), Seyfi Arkan Mimarlığında Biçimin Çoğul Kaynakları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Schmidt, K. (1940), "Terasların İzolasyonu". (A. Kolatan, Dü.) *Arkitekt*, 7/8: 177-181.
- Selah, Z. (1931), "Baytar Kamil Bey Evi", *Mimar*, 11-12.
- Selah, Z. (1932), "Dr. Sani Yaver Villası", *Mimar*, 5.
- Sermet, T. (1934), "T. Sermet Bey Evi", *Mimar*, 2.
- Sözen, M. (1996), *Cumhuriyet dönemi Türk Mimarisi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sözen, M., Tanyeli, U. (1986), *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Şenyurt, O. (2018), *Osmanlı'da Mimari Mekan ve Yaşam; Zamanın Mekanları Mekanın Zamanları*, İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Tanyeli, U. (Ed), (1998), "Üç Kuşak Cumhuriyet", U. Tanyeli, *Yeni Toplum Yeni Konut* (ss. 138-146). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Tanyeli, U., Gerçek, E. (2012), *İstanbul'da Mekan Mahremiyetinin İhlali ve Teşhiri: Gerilimli Bir Tarihçe ve 41 Fotoğraf*, İstanbul: Akın Nalça Kitapları.
- Tanyeli, U., Sözen, M. (1986), *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tetik, K. (1937), "Kira Evi", *Arkitekt*, 4.
- Tezer, N. (2017), 1930-1940 Yılları Arasında İstanbul'da İnşa Edilmiş Apartmanların Cephe Biçimlenişleri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi,
- Ural, S. (1974), "Türkiye'nin Sosyal Ekonomisi ve Mimarlık 1923-1960", *Mimarlık*, 5-53.

- Ünal, B. İ. (1939), "Rasih İhsan Kira Evi", *Arkitekt*, 11-12.
- Vedat, M. (1932), "Mr. L. Varber Villası", *Mimar*, 5.
- Vedat, M. (1934), "Halit Ziya B. Apartmanı", *Mimar*, 8: 228.
- Yavuz, Y. (1973), "Cumhuriyet Dönemi Ankara'sında Mimari Biçim Endişesi". *Mimarlık*, 11/12: 26-44.
- Yürekli, Z. (1995), Modernleştirici Devrimlerde Geçici Mimarlık ve 1930'larda Türkiye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Ziya, A. (1931), "Binanın İçinde Mimar", *Mimar*, 1.
- Ziya, A. (1931), "Kimyaker A. Rıza Bey Evi", *Mimar*, 9.
- Ziya, A. (1932), "Müşterek Evler", *Mimar*, 6.
- Zühtü, M. (1932), "Işık Apartmanı", *Mimar*, 2: 38.

EKLER

Ek A: Bazı Apartman/Kira Evi Konut Yapılarının Balkonlarının Günümüzdeki Durumları

Şekil A.1: “Ceylan Apartmanı” Loca Balkon

Şekil A.2: “İstiklal Apartmanı” Fransız Balkon Görünüşü

Şekil A.3: “Pertev Apartmanı” Çıkma Balkon Görünüş

Şekil A.4: “Pertev Apartmanı” Kapatılmış Loca Balkon ve Fransız Balkon Görünüş

Şekil A.5: “Bosfor Apartmanı” Loka Balkon Görünüş

Şekil A.6: “Kira Evi”² L Köşe Balkon Görünüş

Şekil A.7: “İskeçe Apartmanı” Köşe Balkon Görünüş

² Günümüzdeki adı ile “Akar-Üçler Apartmanı”.